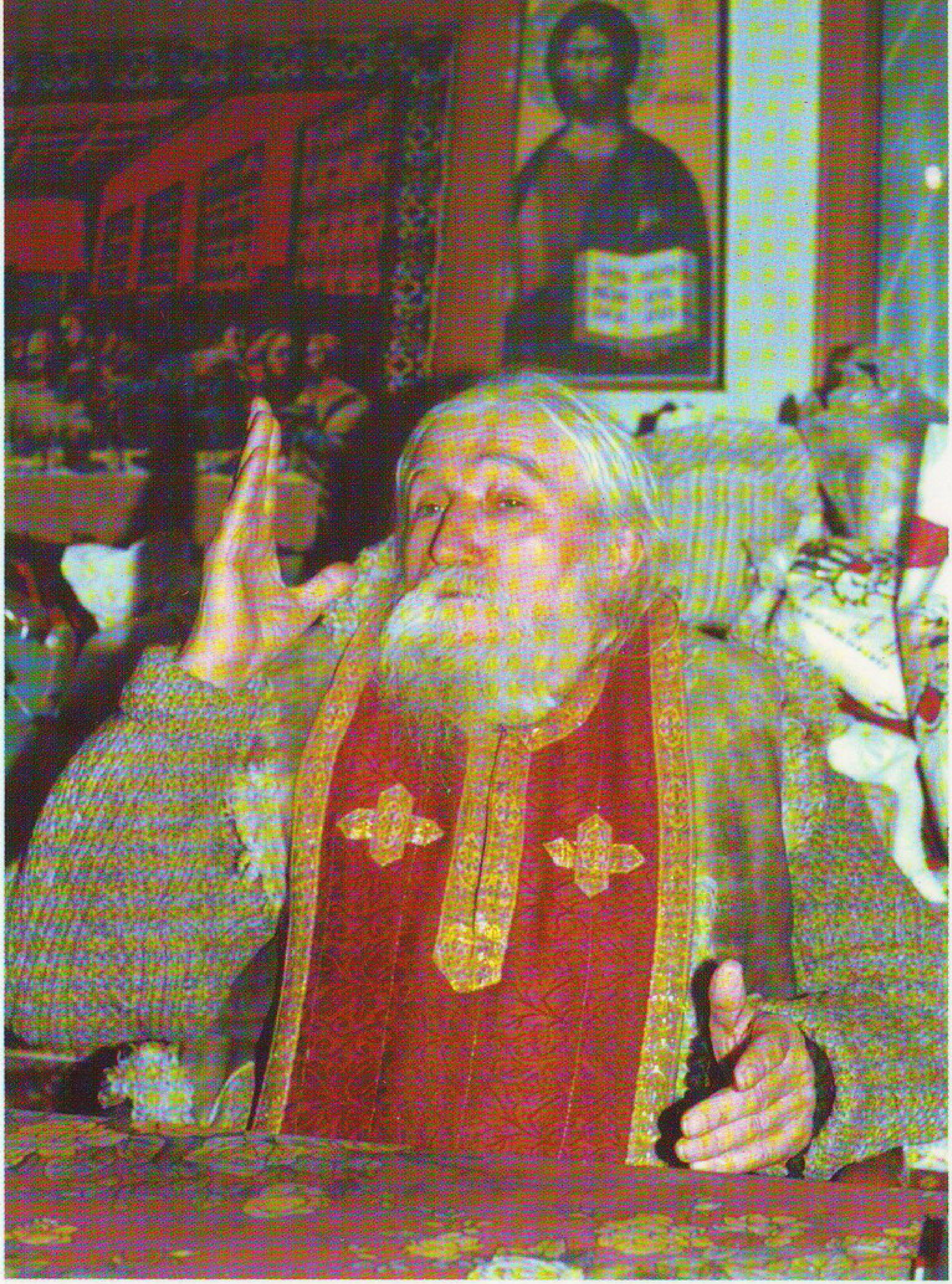

NE VORBEŞTE PĂRINTELE CLEOPA

4

NE VORBEŞTE

PĂRINTELE CLEOPA

4

Cu binecuvântarea P.S.

EFTIMIE

Episcopul Romanului

Ediţie îngrijită de

Arhimandrit Ioanichie Bălan

Ediţia a II-a

MĂNĂSTIREA SIHĂSTRIA
2004

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CLEOPA ILIE, ARHIMANDRIT
Ne vorbeşte părintele Cleopa / Arhim. Cleopa Ilie. - Ed. a 2-a. - Vânători-Neamţ : Mănăstirea Sihăstria, 2001
13 vol.
ISBN 973-86836-2-9
Vol. 4. - 2004. - ISBN 973-86895-0-3

281.95(047.53)

CUVÂNT ÎNAINTE

După primele trei volume, iată, iese de sub tipa al 4-lea volum din cuvintele şi sfaturile duhovniceşt ale Arhimandritului Cleopa Ilie, sub titlul generic d serie **Ne vorbeşte Părintele Cleopa.** Sunt cărţi mul solicitate de credincioşi, atât pentru dulceaţa limbii ş adâncimea învăţăturilor biblice şi patristice, explicat pe înţelesul tuturor, cât şi pentru competenţa ş autoritatea morală de care se bucură Părintele Cleopa l nivel aproape naţional.

Acest nou volum conţine câteva din convorbiril sale duhovniceşti realizate de-a lungul anilor, care deşi au mai fost publicate, le reedităm din nou, fiin epuizate, întrucât conţin învăţături morale ortodox esenţiale, atât de necesare bunilor noştri creştini şi ma ales celor tineri.

Ca de obicei, cartea apare cu binecuvântarea Pre Sfinţitului Eftimie, Episcopul Romanului, care le-a publicat iniţial între anii 1986-1993.

Suntem încredinţaţi că aceste cuvinte de sufle sunt oricând actuale şi noi şi pot convinge pe cei ma mulţi credincioşi să părăsească păcatele şi să urmez

întru toate lui Hristos, Preacuratei Sale Maici şi tuturor sfinţilor Săi.

De aceea recomandăm şi acest nou volum bunilor noştri creştini – tineri, căsătoriţi şi bătrâni –, care vor să se mântuiască, să urmeze, după putere, sfaturile bunului nostru Părinte Cleopa, care, din mila Domnului, încă mai este printre noi.

Arhimandrit Ioanichie Bălan

Intrarea Maicii Domnului în Biserică
Anul mântuirii, 1996

CONVORBIREA ÎNTÂI

DESPRE CREAŢIE, CĂDEREA OMULUI, RAI ŞI IAD

1. Părinte Cleopa, spuneţi-mi câteva cuvinte despre creaţia lumii văzute şi nevăzute, după învăţătura Sfinţilor Părinţi.

Toată creaţia este şcoală a sufletelor celor cuvântătoare, spune Vasile cel Mare în *Hexaimeron* (Facerea lumii în cele şase zile). Căci, privind la cele create de Dumnezeu, ne înălţăm cu mintea la cele nevăzute şi ne întărim în sfânta credinţă. Cât suntem în trup, toate le vedem „ca prin oglindă", adică prin creaţii, care formează icoana, imaginea celor viitoare de dincolo de mormânt.

Creaţia este oglinda lui Dumnezeu în care se reflectă bunătatea, mila, pronia şi iubirea Tatălui Ceresc pentru noi, oamenii. Sfinţii Părinţi numesc pe toate cele văzute „spatele lui Dumnezeu", care închipuiesc, simbolizează pe cele viitoare. Iar când vom trece la cele veşnice, atunci vom vedea cu ochii cei duhovniceşti „faţa lui Dumnezeu", adică vom privi faţă către faţă slava Preasfintei Treimi, fără să mai avem nevoie de „oglinzile" cele de pe pământ, adică de creaţii.

Aici pe pământ nu suntem vrednici să privim pe Dumnezeu în faţă. Iar dacă auzim pe Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan, zicând: *Pe Dumnezeu nimeni niciodată nu L-a văzut* (Ioan 1, 18), să înţelegem că nu L-a văzut după fiinţă, după esenţă, însă Îl vedem prin creaţie. Că, după fiinţă, nici îngerii din cer nu-L pot vedea şi înţelege pe Dumnezeu.

2. Ce spun Sfinţii Părinţi şi, mai ales, Sfânta Scriptură despre îngeri şi despre căderea lui Adam?

La început îngerii nu ştiau că Iisus Hristos este numit de Duhul Sfânt „Îngerul sfatului celui mare", cum Îl numeşte proorocul Isaia, cu care se sfătuia permanent Tatăl. „Îngerii nu-L ştiau de Fiu al lui Dumnezeu", spune Sfântul Vasile cel Mare în Hexaimeron. Deci, când a strigat Sfântul Arhanghel Mihail, zicând: „Închinaţi-vă Îngerului sfatului celui mare", unii din îngeri n-au vrut să se închine Lui şi de aceea au căzut în adâncul iadului, cum spune Mântuitorul: *Văzut-am pe satana, căzând ca un fulger din cer* (Luca 10, 18).

Deosebirea dintre căderea îngerilor răi şi a omului este că îngerii au căzut cu voia lor, deci din libertate, iar omul a căzut din amăgire şi din îndemnul diavolului. Iar „păcatul cu sfătuire", spune Sfântul Ioan Gură de Aur, „jumătate este al celui ce îl face şi jumătate al celui ce l-a sfătuit".

Dumnezeu a îngăduit omului în rai să facă păcatul cel mai mic, adică să mănânce din pomul

cunoştinţei binelui şi răului. Că dacă mânca din pomul vieţii, cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, omul nu mai avea pocăinţă niciodată, se împietrea la inimă ca diavolul, cădea ca diavolul, nu mai murea niciodată şi se chinuia în veci în iad, asemenea satanei.

La căderea lui Adam au contribuit două patimi raţionale ale omului – mândria şi pofta. Prin căderea sa, omul Adam nu a pierdut tot harul lui Dumnezeu, căci a căzut din ispita diavolului. Astfel, harul şi arvuna mântuirii au rămas în om, pentru că a greşit din neştiinţă şi pentru că este purtător de trup pământesc. Numai celui ce se leapădă de Dumnezeu i se ia harul Duhului Sfânt, dar şi acesta este primit prin pocăinţă. Iar cel ce greşeşte din neştiinţă, păstrează harul, însă acoperit de păcate.

Iată pentru care pricină femeia lui Adam s-a numit Eva, adică Viaţă, iar nu moarte, pentru că nu a căzut total ca diavolul şi apoi pentru că prin a doua Evă, adică Maica Domnului, se va izbăvi neamul omenesc.

După cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur, îndoit a fost creat omul, cu trup şi suflet; îndoit a fost şi pomul cunoştinţei binelui şi răului; îndoită şi urmarea greşelii lui Adam; îndoit este şi raiul – raiul pământesc, sau „sânul lui Avraam", unde stau sufletele drepţilor până la judecata viitoare, şi raiul ceresc, adică împărăţia cerurilor, unde vor intra drepţii după a doua judecată. Iar mâncarea din pomul cunoştinţei binelui şi răului înseamnă „cât de bine era omului dacă nu mânca şi cât de rău este că a mâncat".

Despre îngeri trebuie să ştim că ei s-au zidit numai prin gândirea lui Dumnezeu, dar nu erau neschimbători, ci i-a lăsat ca ei singuri să câştige prin luptă neschimbarea. Atât îngerii cât şi primii oameni nu aveau imaginaţie. Cum au căzut îngerii în imaginaţie, îndată au căzut din cer în iad, că doreau să fie asemenea „Celui Preaînalt".

Iar oamenii au căzut în clipa când s-au îndoit de cuvântul lui Dumnezeu. Îndată ce satana le-a răpit frica de moarte, zicând: *Nu veţi muri, ci veţi fi vii*, omul a căzut în imaginaţie şi apoi în păcat. Cea mai mare pagubă este să uite omul de moarte. Cum i-a şters omului din minte frica morţii, îndată a murit prin păcat. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că primul om a căzut prin trei lucruri: femeia, lemnul (pomul) şi neascultarea. Şi tot prin trei lucruri va fi mântuit: Maica Domnului, Crucea şi ascultarea.

3. Ce spun Sfinţii Părinţi despre cele şapte zile ale creaţiei?

Sfântul Vasile cel Mare, în cartea sa *Hexaimeron*, spune că zidirea s-a făcut „îngrecată" ca o femeie însărcinată în a noua lună, cu toate zidirile din ea, gata să le dea viaţă. Iar Duhul lui Dumnezeu încălzea adâncul, *Se odihnea deasupra apelor*, ca să dea viaţă apelor şi zidirilor.

Deci pământul avea viaţă de când Duhul Sfânt încălzea adâncul, dar nu avea şi suflare de viaţă. Sfânta Scriptură la Facere (cap. 1, 1-2) spune că *pământul era netocmit şi gol*, dar nimeni nu ştie de

când era, că cele cu ochi încă nu se creaseră, nu primiseră suflare de viaţă. Ziua întâi a creaţiei a fost Duminica, căci atunci a zis Dumnezeu *să fie lumină* (Fac. 1, 3). De aceea El a înviat tot Duminica, căci prin înviere a înnoit lumina cea dintâi. Lumina cea dintâi a fost creată, iar nu necreată. Ea nu izvora din energiile necreate ale Duhului Sfânt. Era o lumină cerească a cărei origine omul nu poate să o ştie.

De asemenea, nici despre primele trei zile ale creaţiei nimeni nu ştie lungimea lor, că încă nu era soare care să răsară şi să apună. Soarele este numit de Sfântul Vasile cel Mare „căruţa luminii", spunând că Dumnezeu a pus în soare numai puţin din lumina creată în ziua cea dintâi şi a rânduit ca soarele să lumineze pământul „ca o lampă"; adică munţii, codrii, câmpiile, râurile şi mările, care împlinesc porunca cea dintâi, mereu curg şi se adună la un loc.

Toate legile puse de Dumnezeu în univers, după care se conduce întreaga creaţie, se numesc de Sfinţii Părinţi „temeliile lumii" şi cine cugetă la ele se întăreşte în credinţă şi laudă cu multă tărie pe Ziditorul a toate, împlinind cuvântul proorocului David care zice: *Cine va vorbi despre puterile Domnului, auzite va face toate laudele Lui* (Ps. 105, 2).

Legile universului nu se schimbă niciodată pentru că sunt „temelii" ale întregii zidiri. Iar când auzim pe Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan, zicând: *Tatăl Meu lucrează şi Eu lucrez*, să înţelegem că Tatăl lucrează prin legile creaţiei şi ale vieţii; iar Fiul lucrează prin pronie, adică prin păzirea legilor

universului, care formează temeliile lumii văzute. Frumuseţea zidirilor create de Dumnezeu este aşa de minunată, încât şi îngerii din cer se uimesc de armonia lor, după cum spune Iov: *Când s-au creat stelele, lăudatu-M-au cu glas mare toţi îngerii Mei* (Iov 38, 7).

Armonia şi frumuseţea zidirilor au uimit pe sfinţi, pe filosofi, pe înţelepţi, pe poeţi, pe artişti, pe creştini şi chiar pe păgâni, înălţându-i cu mintea la Creatorul a toate, Dumnezeu. Prin cugetarea la zidiri mulţi au cunoscut pe Dumnezeu, au sporit în rugăciune, au înălţat imne de laudă Ziditorului şi au ajuns chiar la rugăciunea cea mai înaltă a minţii şi a inimii. De aceea, spun Sfinţii Părinţi, ne este de mare folos să cugetăm la zidirile lui Dumnezeu, pentru a-L cunoaşte şi a-L iubi mai mult pe Dumnezeu.

4. Ce ne mai puteţi spune despre creaţie şi despre crearea omului?

Dumnezeu a făcut pe om şi întreaga lume din patru materii sau stihii. Două stihii uşoare – aerul şi focul –, şi două stihii grele, care curg în jos – pământul şi apa –, după mărturia Sfântului Vasile cel Mare. Aceste patru stihii lucrează unite şi neamestecate, dar şi amestecate. Iar în vremea de apoi, stihia cea mai de sus, cea mai uşoară, adică focul, va arde pe celelalte trei stihii, dar numai cât va fi fiinţa omenească, după cuvântul Domnului, Care zice: *De mânia Atotţiitorului se vor aprinde stihiile pământului* (adică aerul, pământul şi apa). Dar zice Duhul Sfânt prin gura lui David, că nu va distruge stihiile şi întreaga

zidire, ci numai le va înnoi: *Trimite-vei Duhul Tău şi se vor zidi şi vei înnoi faţa pământului* (Ps. 103, 31).

Dumnezeu a creat trei ceruri. Cerul întâi este văzduhul; al doilea este eterul – un fel de foc deasupra văzduhului; şi al treilea cer este cerul îngerilor. Aici a fost răpit Sfântul Apostol Pavel şi *a auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului a le grăi* (II Cor. 12, 2-4). Aici este raiul.

Omul a fost creat de Dumnezeu, după chipul şi asemănarea Sa. El este singura făptură pe care a zidit-o Dumnezeu cu mâinile Sale, iar nu numai prin cuvânt, ca pe toate celelalte. L-a creat apoi cu sfatul celor trei persoane ale Preasfintei Treimi, că zice la Facere: *Să facem om după chipul şi asemănarea Noastră* (Fac. 1, 26).

Trupul omului a fost creat din pământ, iar sufletul lui a fost insuflat de Dumnezeu în chip nevăzut. Omul este compus din două părţi: trup şi suflet – dihotomism –, aşa cum ne învaţă Biserica noastră ortodoxă; iar nu din trei părţi: trup, suflet şi duh – trihotomism –, cum învăţau unii scriitori bisericeşti vechi.

Omul are duh, adică suflet animal ca toate vietăţile, din care izvorăsc puterile fireşti ca: puterea seminală, cea crescătoare, de hrănire, de conservare, instinctele etc. Dar sufletul animal al omului aparţine trupului şi nu trebuie să-l confundăm cu sufletul de origine divină creat de Dumnezeu în om, care se uneşte cu trupul în clipa zămislirii şi se duce la cele veşnice prin moarte. Trupul se va reuni cu sufletul la

judecata viitoare, însă va învia înduhovnicit, iar nu cum a fost pe pământ.

Omul începe de pe pământ să guste şi să trăiască cele ale cerului, căci încă de pe pământ materia omului se îndumnezeieşte, se luminează la faţă, se dezbracă de cele pământeşti şi se îmbracă în cele cereşti, aşa cum au fost sfinţii. Căci *zidirea toată suspină, aşteptând înnoirea firii omului* (Rom. 8, 22-23).

Dumnezeu a făcut trei lumi: o lume de jos, unde este numai întuneric, văpaie de foc şi tartar, în care se chinuiesc diavolii şi sufletele celor păcătoşi. Iadul a fost creat în clipa căderii îngerilor răi. A doua lume, numită „amestecată", adică pământească, unde este amestecat binele cu răul, bucuria cu întristarea, fapta bună cu păcatul, plăcerea cu durerea, viaţa cu moartea.

Aici pe pământ se trudeşte omul să scape de păcate şi de iad şi să dobândească mântuirea prin fapte bune şi pocăinţă. Aici plăcerea vieţii sau a nunţii se răsplăteşte cu durerea, cu chinurile naşterii şi creşterii de copii. Altfel nu este mântuire. Că spune Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Cine fuge de durerile veacului de acum, are parte de durerea cea veşnică". A treia lume este raiul şi împărăţia cerurilor. Acolo este numai bucurie, cântare, lumină şi viaţă veşnică.

5. Ce altceva trebuie să mai ştim despre om?

Omul este „regele creaţiei" pentru că este făcut cu sfatul Preasfintei Treimi, după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu şi pentru că are suflet viu şi

poartă în el, prin Botez, pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh. Omul este singura fiinţă care primeşte darul de a spori în virtute, în sfinţenie şi în putere, ajungând până la îndumnezeire. Însă prin păcat, omul a căzut din cinstea cea dintâi în starea cea de rob, de om păcătos. De aici, se poate iarăşi sui la cinstea cea dintâi, de fiu al lui Dumnezeu, însă cu multe şi mari jertfe şi osteneli.

Iată ce zice despre aceasta Sfântul Grigorie de Nyssa: „Precum Dumnezeu l-a făcut pe om alt dumnezeu, un dumnezeu al pământului, tot aşa, prin păcat, Dumnezeu S-a supărat aşa de mult pe om, încât întreaga zidire s-a răzvrătit asupra omului. Trupul îi este neputincios şi plin de suferinţe, focul îl arde, frigul îl omoară, şarpele îl muşcă, lupul îl ucide, marea îl îneacă, pământul îl înghite, foamea îl chinuie şi diavolul îl ispiteşte până la moarte...".

Totuşi, Dumnezeu nu l-a părăsit pe om. I-a dat mijloace de îndreptare, de pocăinţă şi de mântuire. Mai întâi i-a lăsat harul mântuirii, deşi înăbuşit de păcate. Apoi i-a dat legea conştiinţei, ca să-l înveţe şi să-l mustre pentru cele rele. I-a lăsat în inimă dorul raiului pierdut, adică nostalgia paradisului, care îi dă omului râvnă pentru rugăciune, lacrimi de pocăinţă, simţire duhovnicească spre cele bune.

În Hronograf se spune că după izgonirea lui Adam din rai, patruzeci de zile a plâns strămoşul Adam la porţile raiului, cerând iertare; însă heruvimii care străjuiau porţile raiului nu i-au mai deschis, căci nu mai putea să intre în nemurire omul muritor fără

pocăinţă şi jertfa de răscumpărare a lui Hristos. Atunci, întorcându-se Adam înapoi pe pământ, a început a-l ara, a-l semăna şi a lucra în sudoarea frunţii sale, ca să-şi dobândească pâinea cea de toate zilele.

Deşi era departe de Dumnezeu, de aici de pe pământ omul Îl putea vedea pe Dumnezeu, cum spune Sfântul Isaac Sirul, însă în chip tainic, prin cei doi ochi ai sufletului. Cu un ochi Îl vedea pe Dumnezeu din zidiri, adică prin contemplarea duhovnicească a creaţiei, a tuturor celor făcute aşa de minunat de mâinile lui Dumnezeu. Cu al doilea ochi Îl vedea pe Dumnezeu prin împlinirea poruncilor Lui şi prin simţirea duhovnicească a inimii. Sfântul Vasile cel Mare spune în această privinţă că, cu cât sporeşte omul în cugetarea sau contemplarea naturală a zidirilor, în aceeaşi măsură sporeşte în credinţa şi în dragostea de Dumnezeu.

6. Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi despre cele nouă cete îngereşti?

Dumnezeu a creat mai întâi lumea nevăzută, adică pe îngeri. Sfântul Apostol Pavel şi mai târziu ucenicul său, Sfântul Dionisie Areopagitul, în lucrarea sa *Ierarhia cerească şi bisericească*, împarte îngerii în nouă cete cereşti, fiecare ceată de îngeri având o anumită misiune dumnezeiască (Rom. 8, 38; I Petru 3, 22).

Astfel, *Serafimii* cei cu câte şase aripi, *Heruvimii* cei cu ochi mulţi şi *Scaunele* sau *Tronurile*, care „odihnesc pe Dumnezeu gânditor“, formează prima ceată de îngeri. Aceştia înconjoară tronul cel de văpaie şi lumină al Preasfintei Treimi (Iez. 1, 4-28). Apoi urmează *Puterile*, *Stăpâniile* şi *Domniile*, care formează a doua ceată mijlocie de îngeri. Aceştia au misiunea să stăpânească întreg universul, planetele, stelele, vânturile, mările şi puterile întunericului, adică pe diavoli şi iadul.

Urmează apoi *Începătoriile*, *Arhanghelii* şi *Îngerii*, care formează a treia ceată de îngeri şi au ca misiune să facă cunoscută oamenilor voia lui Dumnezeu. Deci, îngerii noştri păzitori sunt număraţi în ceata a noua, ca cei mai de pe urmă dintre îngeri şi cei mai apropiaţi de neamul omenesc.

7. Ce ştim din Sfânta Scriptură şi de la Sfinţii Părinţi despre rai?

Sfânta şi dumnezeiasca Scriptură ne vorbeşte despre rai, zicând: *Şi a sădit Dumnezeu rai în Eden, către Răsărit, şi a pus acolo pe omul pe care l-a făcut. Şi a făcut Dumnezeu să răsară din pământ tot pomul frumos la vedere şi bun la mâncare; şi pomul vieţii în mijlocul raiului, precum şi pomul cunoştinţei binelui şi răului* (Fac. 2, 8-9).

Sfântul Ioan Damaschin zice aşa despre rai: „Pentru că Dumnezeu a vrut să facă pe om dintr-o fire văzută şi una nevăzută, *după chipul şi asemănarea Sa* (Fac. 1, 26), ca pe un înger şi stăpân al întregului pământ şi al celor ce sunt întru el, i-a zidit omului

înainte un fel de palat împărătesc, în care, trăind, va avea viaţă fericită.

Acesta este raiul dumnezeiesc, plantat în Eden cu mâinile lui Dumnezeu, cămară a întregii bucurii şi veselii; căci Eden înseamnă desfătare şi este situat în partea de răsărit, mai sus decât tot pământul. Are o climă temperată şi este luminat de un aer foarte fin şi curat, acoperit cu plante veşnic înflorite, plin de miros de bună mireasmă, umplut de lumină, depăşind noţiunea oricărei frumuseţi şi podoabe simţite; un ţinut cu adevărat dumnezeiesc şi o locuinţă vrednică de cel făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. În el nu locuia nici o fiinţă raţională, ci numai omul, plăsmuirea mâinilor dumnezeieşti" (Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, cap. 11, Despre paradis).

Sfântul Vasile cel Mare, arătând din Sfânta Scriptură că raiul a fost zidit de Dumnezeu la răsărit, zice: „Şi a sădit Dumnezeu raiul în Eden, spre răsărit, şi a pus acolo pe omul pe care l-a plăsmuit. Să înţelegem, deci, ascultătorilor, sădire vrednică lui Dumnezeu şi rai cuviincios iubirii de podoabă al unui Ziditor ca Acesta atât de mare".

Apoi, arătând că nu cu lemne de obşte a fost împodobit raiul, zice acelaşi Sfânt Părinte: „Dacă cu lemnele cele de obşte ar fi fost plin raiul, s-ar fi cuprins cu adevărat întru facerea cea dintâi a sadurilor şi nimic nu ar fi fost trebuinţă de sădirea cea mai aleasă şi mai deosebită... Dar acum, mult mai deosebite şi cu chipul şi cu gusturile şi cu neamurile, sadurile cele din sine, care mai înainte răsăriseră din

pământ, sunt felurile copacilor sădiţi de Dumnezeu în rai" (*Hexaimeron*).

8. Unde este locul raiului şi al iadului şi care este originea lor?

Cât priveşte locul raiului, Sfântul Vasile cel Mare nu arată locul geografic unde a fost anume. Ci zice doar atât: „Deci acolo a sădit Dumnezeu raiul unde nu era sila vânturilor, nu nepotrivire a celor patru stihii şi patru vremi ale anului, nu grindină, nu trăsnete care aprind, nu volburi, nici trăsnete care lovesc, nici îngheţare de iarnă, nici umezeală de primăvară, nici înfocare de vară, nici uscăciune de toamnă... Acolo floarea nu puţină vreme străluceşte... buna mireasmă este fără de saţ, frumoasa vopseală veşnic străluceşte...

Acolo sunt neamuri şi feluri de păsări, care prin floarea aripilor şi prin dulcea viersuire a glasului, dulceaţă prea minunată adaugă celor ce se văd, încât să se ospăteze omul prin toate simţirile: pe unele văzându-le, pe altele auzindu-le, pe altele pipăindu-le, pe altele mirosindu-le şi din altele gustând". (*Hexaimeron*, Cuvânt pentru rai).

Despre rai, atât Sfânta Scriptură, cât şi dumnezeieştii Părinţi, ne arată că locul lui este la Răsărit. Raiul se mai numeşte şi „Paradis" care în limba persană înseamnă grădină plină de saduri şi flori. În limba ebraică raiul se zice „Pardus". Teofilact al Bulgariei şi Sfântul Nicodim Aghioritul spun să nu se confunde raiul cu cerul, pentru că altul este cerul şi

altul raiul, unde a fost primul om. Aşadar, iată aici puţine cuvinte despre rai şi locul raiului.

Iar despre iad ştim din dumnezeiasca Scriptură că este loc de chin (Matei 18, 8; 23, 33; Marcu 9, 43; Luca 16, 23, 28). Ştim că în iad suferă trupul şi sufletul celor păcătoşi (Matei 5, 30; 18, 9). Ştim că în iad este pedeapsă veşnică (Dan. 12, 2; Matei 25, 46). Iadul are foc veşnic (Matei 18, 8), flacără veşnică; are râu de foc (Apoc. 20, 10; 19, 20); are foc nestins (Is. 66, 24; Marcu 9, 43); are foc mistuitor (Is. 33, 14); are gheena focului (Matei 5, 22; 10, 28; 18, 9); are tartar (II Petru 2, 4; Apoc. 20, 1); acolo este *viermele, plângerea şi scrâşnirea dinţilor* (Matei 13, 42; 51, 50), cum spune Domnul nostru Iisus Hristos.

Dumnezeiescul Părinte Ioan Gură de Aur, arătând cât de mult folos aduce omului cugetarea la iad, zice: „Dacă la gheenă totdeauna vom gândi, nu vom cădea degrabă în gheenă". Şi iarăşi: „Nimeni din cei ce au înaintea ochilor gheena nu va cădea în gheenă" (*Împărţire de grâu*, Cuvânt despre judecata cea viitoare).

Iar unde este locul iadului, după Sfânta Scriptură, acesta ni-l arată dumnezeiescul Apostol Pavel în Epistola sa către efeseni, zicând: *Iar aceea că S-a suit, ce înseamnă decât că S-a pogorât în părţile cele mai de jos ale pământului*. Apoi zice: *Cel ce S-a pogorât, Acela este Care S-a şi suit mai presus decât toate cerurile, ca pe toate să le umple* (Efes. 4, 9-10).

Deci, iată mărturia Sfintei Scripturi despre locul iadului. Locul lui este în „părţile cele mai de jos ale pământului" adică adâncul cel nemăsurat al văzduhului. De aceea şi dumnezeiescul Părinte Ioan Damaschin, înţelegând acest lucru din Sfânta Scriptură, zice astfel în cântările sale: „Pogorâtu-Te-ai întru cele mai de jos ale pământului şi ai sfărâmat încuietorile cele veşnice, care ţineau pe cei legaţi, Hristoase, şi a treia zi, precum Ionà din chit, ai înviat din mormânt" (*Slujba Învierii*, pesna a 6-a).

În cartea *Uşa pocăinţei* tipărită în limba română la Braşov, în anul 1812, scrie: „Drumul cerului se face prin pogorâre, după cum şi drumul iadului se face prin suire; şi măcar că cerul este deasupra creştetului nostru, iar iadul este sub picioarele noastre, cu toate acestea, ca să ajungi în cer este trebuinţă să te smereşti şi să te pogori, pentru că este scris în Sfânta Scriptură: *Tot cel ce se va înălţa pe sine, se va smeri, iar cel ce se smereşte pe sine se va înălţa* (Luca 14, 11)".

Cât priveşte originea raiului, el a fost creat de Dumnezeu odată cu crearea primului om, căruia i-a fost încredinţat să-l lucreze şi să-l stăpânească. Iadul a fost creat de Dumnezeu pentru îngerii căzuţi, care s-au prefăcut în diavoli, înainte de crearea omului, adică în clipa când Lucifer a cugetat „să fie asemenea" cu Dumnezeu. Altceva este raiul şi altceva este Împărăţia Cerurilor. Raiul a fost destinat omului înainte de cădere, în care stau şi sufletele drepţilor până la

judecata de apoi, fiind numit şi *sânul lui Avraam*; iar Împărăţia Cerurilor este locul unde se află scaunul şi slava Preasfintei Treimi şi unde vor intra sufletele drepţilor după judecata de apoi, fiind numită şi *fericirea veşnică* (Matei 25, 46).

9. Care este numărul îngerilor căzuţi din cer, după Sfânta Scriptură şi Sfinţii Părinţi? În ce loc stau diavolii până la judecata viitoare şi de ce au voie să ispitească şi să piardă pe oameni?

Dumnezeiasca Scriptură nu ne arată exact numărul îngerilor căzuţi din cer, ci numai ne spune că cei ce au căzut din cer împreună cu Lucifer *au fost a treia parte din stelele cerului*, adică din îngeri (Apoc. 12, 4, 9). Iar locuinţa îngerilor căzuţi este în văzduh, adică locul dintre cer şi pământ (Efes. 6, 12). În alt loc spune că îngerii răi sunt aruncaţi în întuneric, adică departe de faţa lui Dumnezeu, până la judecata viitoare (Is. 14, 12, 15; II Petru 2, 4; Iuda 1, 6; Luca 8, 31).

Creştinii, toţi oamenii drepţi ai lui Dumnezeu, sunt ispitiţi şi supăraţi de diavoli cu îngăduinţa şi voia lui Dumnezeu, pentru a nu se mândri, pentru a li se încerca credinţa şi pentru a-şi pune toată nădejdea lor numai în Dumnezeu (II Cor. 12, 7; I Petru 1, 6-7).

De asemenea, creştinii sunt ispitiţi de diavol, pentru încercarea dragostei lor faţă de Dumnezeu (Deut. 13, 3); pentru încercarea supunerii oamenilor

faţă de Dumnezeu (Deut. 8, 2); pentru a se alege cei buni de cei răi şi a se învrednici de mai multă plată. Ispitele diavolului, însă, nu întrec niciodată puterile noastre, *căci Dumnezeu nu îngăduie să fim ispitiţi mai presus de puterile noastre* (I Cor. 10, 13; II Petru 2, 9; Apoc. 3, 10).

10. Din ce cauză a căzut omul din rai? Din mândrie, din neascultare sau din amăgirea diavolului?

A căzut din toate aceste pricini. Şi din mândrie, căci a voit să fie asemenea Ziditorului său; şi din lăcomie, pentru că a mâncat din pomul oprit; şi din neascultare şi din zavistia şi amăgirea diavolului (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Filocalia*, vol. III, pag. 153; Fac. 3, 1-17; II Cor. 11, 3; I Cor. 7, 5; Matei 4, 1; I Tes. 3, 5).

11. Ce s-ar fi întâmplat cu Adam dacă nu mânca din pomul cunoştinţei binelui şi răului, ci mânca din pomul vieţii?

Dacă Adam ar fi mâncat din pomul vieţii, atunci şi pedeapsa lui ar fi fost fără de sfârşit, adică nu ar mai fi murit, ca prin moarte să i se ierte păcatul, ci ar fi fost aruncat în adâncul iadului, împreună cu diavolul, fără nici o speranţă de iertare şi răscumpărare (*Dogmatica* Sfântului Ioan Damaschin, cap. 11).

12. Cum s-ar fi înmulţit neamul omenesc şi ce soartă ar fi avut dacă nu greşea Adam în rai?

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că „scopul de mai înainte al lui Dumnezeu a fost să nu ne naştem prin legătura nunţii, din stricăciune". Dar călcarea poruncii a făcut ca oamenii să se înmulţească prin nuntă, întrucât Adam a nesocotit legea dată de Dumnezeu.

Deci, toţi cei ce se nasc din Adam *se zămislesc întru fărădelegi*, căzând sub osânda protopărintelui. Aceasta o spune proorocul David, zicând: *în păcate m-a născut maica mea* (Ps. 50, 6). Deci, Eva, mama noastră a tuturor, a născut în păcat, adică din plăcere. De aceea, şi noi, căzând sub osânda maicii noastre Eva, zicem că ne naştem în păcate (*Filocalia*, vol. II, pag. 210).

Unii Sfinţi Părinţi afirmă că, dacă Adam nu ar fi greşit, neamul omenesc s-ar fi înmulţit prin cuvânt. În această privinţă spune Sfântul Vasile cel Mare: „Ce zici, omule? Este oare vreun lucru cu neputinţă la Dumnezeu? Oare Dumnezeu, Care înmulţeşte neamul multor feluri de păsări fără împreunare, nu putea face acest lucru cu neamul omenesc?" (*Hexaimeron*, Cuv. 8).

Iar dacă întrebi ce soartă ar fi avut Adam dacă nu greşea în rai, la aceasta zic că: „Dumnezeu l-a făcut pe om pentru ca să se împărtăşească de bucuria de a fi în preajma lui Dumnezeu şi de fericirea de a-L cunoaşte, de a-L slăvi pe Dumnezeu". El este încununarea întregii zidiri, este o lume mică, cum spun Sfinţii Părinţi. Prin trupul său, omul face legătură cu lumea văzută, iar prin suflet el face legătură cu

Dumnezeu. Omul a fost făcut să fie făptură aleasă a slavei dumnezeieşti. Rostul său în rai era să împlinească porunca lui Dumnezeu şi să lucreze prin harul Duhului Sfânt la desăvârşirea sa, ajungând prin participare să fie după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu (*Învăţătura de Credinţă Ortodoxă*, pag. 71-73).

13. Cum se cuvine să trăim noi pe pământ, pentru a răscumpăra păcatul strămoşesc al lui Adam făcut în rai?

Mai întâi trebuie să ne botezăm în numele Preasfintei Treimi, deoarece Sfântul Botez deschide împărăţia cerurilor, după cuvântul Sfintei Evanghelii, care zice: *De nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu poate să intre în Împărăţia lui Dumnezeu* (Ioan 3, 5).

După botez, avem datoria să ne păzim de păcate şi să luptăm împotriva lor, fiind ajutaţi de harul lui Dumnezeu cel primit la Sfântul Botez. „Prin botez ne-a scos cu sila din robie, desfiinţând păcatul prin cruce, şi ne-a dat poruncile libertăţii; dar a urma sau nu poruncilor, a lăsat la voia noastră liberă. Deci, chiar de la Sfântul Botez, după harul lui Iisus Hristos, ni s-a dăruit harul desăvârşit al lui Dumnezeu, spre împlinirea tuturor poruncilor.

Dar pe urmă, tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlineşte poruncile, pe măsura neîmplinirii este luat în stăpânire de păcat, care nu este al lui Adam, ci al aceluia ce a nesocotit poruncile, întrucât,

luând puterea lucrării, nu a săvârşit lucrul" (*Filocalia*, vol. I, Sfântul Marcu Ascetul, pag. 278). Căci în măsura în care, crezând, lucrăm poruncile, în aceeaşi măsură lucrează şi Duhul Sfânt în noi, roadele Sale" (Ibid., pag. 290).

14. Care este cea dintâi lege dată omului în rai?

După cuvântul Sfântului Isaac Sirul, cea dintâi lege dată de Dumnezeu omului în rai este legea firească, adică vederea şi înţelegerea zidirilor lui Dumnezeu (*Filocalia*, vol. X, Cuv. 5).

15. Spuneţi-ne câteva cuvinte despre patriarhul Avraam şi urmaşii lui. Cum a ajuns el „părinte al multor neamuri"?

Avraam a fost al unsprezecelea patriarh de la Sem, fiul lui Noe. El a avut trei femei, prin pronia lui Dumnezeu, ca prin ele să unească toate cele trei grupe de popoare care se trag din seminţia lui Noe.

Astfel, prin Sarra, care era din neamul lui Sem, se trage seminţia evreilor, adică semiţii. Din Heturia, care era din neamul lui Iafet, al doilea fiu al lui Noe, se trag popoarele Asiei şi Europei, adică iafetiţii. Iar din a treia femeie, Agar slujnica, care era din neamul lui Ham, al treilea fiu al lui Noe, se trage seminţia agarenilor sau arabilor, numiţi şi hamiţi.

Deci, prin cele trei femei, Avraam a devenit părinte al tuturor seminţiilor pământului, adică al semiţilor (evreilor), al iafetiţilor, adică al creştinilor

(indo-europenilor) şi al hamiţilor, adică al arabilor. Când toate aceste trei seminţii vor crede în Hristos, atunci se vor uni toate popoarele şi „va fi o turmă şi un păstor".

Noi creştinii suntem fiii lui Avraam prin credinţa lui Isaac, care simboliza jertfa lui Hristos, şi prin femeia lui, Heturia. Semiţii sunt fiii lui Avraam prin Sarra, iar hamiţii (arabii) sunt fiii lui Avraam, prin Agar slujnica. Dar noi, creştinii, suntem fiii lui Dumnezeu prin credinţa în Iisus Hristos, care este mult mai de preţ decât a fi fiul lui Avraam prin sânge, cum sunt evreii şi arabii.

16. Spuneţi-ne ceva şi despre Noe şi urmaşii lui.

Noe este al doilea Adam al omenirii, pentru că el singur cu încă şapte suflete au fost scăpaţi de Dumnezeu cu viaţă în vremea potopului. El a avut trei fii: Sem, Ham şi Iafet. Pe Sem l-a binecuvântat tatăl său, Noe, zicând: *Binecuvântat să fie Domnul Dumnezeul lui Sem, iar Canaan* (fiul lui Ham) *să-i fie rob.* Pe Iafet, de asemenea, l-a binecuvântat, zicând: *Să înmulţească Dumnezeu pe Iafet*; iar pe Ham l-a blestemat, pentru că a văzut goliciunea tatălui său, zicând: *Blestemat să fie Canaan! Robul robilor să fie la fraţii săi* (Fac. 9, 25-27).

Datorită păcatelor lui Sem, pământul Palestinei a fost mai târziu ocupat de popoarele canaaneice, care se trag din Ham. De aceea a fost chemat Avraam din ţara Ur în Canaan ca să moştenească pământul

strămoşului său, Sem. Pentru aceea şi Moise a întors poporul ales din Egipt în pământul făgăduinţei, adică în ţara Canaanului, care era dat lor de Dumnezeu după potop.

Dar, după cum ştim din Vechiul Testament, evreii au biruit aproape toate popoarele canaaneice din Palestina, „afară de cinci cetăţi" pe care Dumnezeu nu le-a dat în mâinile evreilor, pentru ca prin aceste popoare păgâne să-i smerească pe evrei când vor greşi înaintea lui Dumnezeu.

Deci, ori de câte ori evreii supărau pe Dumnezeu, El îi lăsa să cadă în mâinile celor cinci popoare păgâne, printre care au fost şi filistenii. Sfinţii Părinţi spun că Dumnezeu face tot aşa şi cu creştinii şi chiar cu bărbaţii sfinţi. Le lasă unele slăbiciuni şi patimi fireşti nebiruite de ei, precum mânia, somnul, foamea, lenevirea, gândurile, imaginaţia, ispitele trupeşti, cu scopul să-i smerească, ca să nu cadă în păcatul mândriei. La sfârşitul vieţii, însă, Dumnezeu le ridică aceste patimi şi prin mila Lui se mântuiesc. Căci fără mila Lui, nici sfinţii nu se pot mântui, după cuvântul care zice: *În dar sunteţi mântuiţi.*

CONVORBIREA A DOUA

DESPRE CREDINŢĂ, NĂDEJDE, DRAGOSTE ŞI HAR

17. Credinţa în Dumnezeu este înnăscută în om sau este dar al lui Dumnezeu?

Credinţa este un dar al lui Dumnezeu (Rom. 12, 3; Efes. 2, 8; Filip. 1, 29; II Petru 1, 1). Credinţa este un lucru al lui Dumnezeu (Fapte 11, 21; I Cor. 2, 5; Efes. 1, 19; Col. 2, 12; II Tes. 1, 11; I Tim. 1, 14). Credinţa este un dar al Sfântului Duh (I Cor. 12, 9; Gal. 5, 22).

Credinţa în Dumnezeu aparţine şi voinţei omului (Matei 8, 13; 9, 22; Marcu 5, 34; 10, 52; Luca 7, 50; 17, 19, 18, 42). Credinţa creşte şi se dezvoltă prin voia omului, „prin colaborarea şi conlucrarea noastră cu Dumnezeu" (*Teologia Morală*, vol. III, Bucureşti 1981, pag. 95).

18. Necredinţa în Dumnezeu se datorează lipsei harului Sfântului Duh sau lipsei sentimentului religios din inima omului? Adică necredinţa declarată este un act liber al voinţei omului sau se datorează incapacităţii sale de a crede şi lipsei de educaţie religioasă?

Necredinţa îi vine omului mai mult din voia lui liberă de a se lega pe sine de lucrurile cele deşarte şi trecătoare ale veacului de acum (Sfântul Efrem Sirul, Cuvânt pentru ca să fie omul desăvârşit, tomul III, pag. 243, Mănăstirea Neamţ, 1823).

Iarăşi, necredinţa îi vine omului din inimă necuvioasă (Evrei 3, 12); din inimă împietrită (Marcu 16, 14); din cauza abaterii de la adevărul revelat (Ioan 8, 44-46); din orbirea trimisă de la Dumnezeu (Ioan 12, 39-49); din orbirea trimisă asupra lui de la diavolul (II Cor. 4, 4), care fură cuvântul (Luca 8, 12); precum şi din căutarea slavei omeneşti (Ioan 5, 14).

Necredinţa este un act liber al omului, prin care el nu voieşte să creadă în Dumnezeu (Luca 16, 23; Ioan 19, 9-10); în făgăduinţele Lui şi în minunile Lui (Ioan 12, 37; Ps. 77, 36; Num. 14, 11).

19. Care sunt mijloacele duhovniceşti cele mai bune pentru a convinge şi păstra credinţa în Dumnezeu: catehizarea, citirea Sfintei Scripturi, rugăciunea, minunile, milostenia, predica sau exemplul personal?

Primul mijloc de a convinge pe cineva să creadă în Dumnezeu este **predica** deoarece credinţa vine prin auz, iar auzul vine prin vestirea cuvântului lui Dumnezeu (Rom. 10, 17). Căci, cum vor crede, de nu vor auzi (Ioan 1, 7; 17, 20; Fapte 8, 12, 14, 17; Rom. 1, 5; 10, 8; 16, 26; Efes. 1, 13; II Tes. 1, 10)?

Al doilea mijloc este **citirea Sfintei Scripturi**, după mărturia care zice: *Iar acestea s-au scris ca să*

credeţi că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu şi, crezând, să aveţi viaţă întru numele Lui (Ioan 20, 31; II Tim. 3, 15; I Ioan 4, 13).

Al treilea mijloc de a convinge la credinţa în Hristos sunt **minunile lui Dumnezeu** (Ioan 6, 30; 7, 31; 11, 23-25; 20, 30-31).

Al patrulea mijloc de a convinge pe cineva la dreapta credinţă în Dumnezeu este **privirea zidirilor lui Dumnezeu cu înţelegere**, după cea scrisă: *Cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd de la facerea lumii, înţelegându-se din făpturi, adică veşnica Lui putere şi dumnezeire, aşa ca să fie ei fără de cuvânt de apărare* (Rom. 1, 20).

De aceea şi Sfântul Dionisie Areopagitul numeşte adevărata teologie, privirea duhovniceştilor cuvinte celor din zidire, prin care, din acestea de jos ne suim către cele de sus, adică, din cele pricinuite, ne suim către pricinuitorul. Şi aşa, prin zidire, ca printr-o oglindă, privim pe Ziditorul şi Îl lăudăm pe El şi Îl numim că este Dumnezeu, după purtătorul de Dumnezeu Maxim Mărturisitorul. Şi toate se zic şi sunt cu dumnezeiasca voinţă, ca Cel ce este pricinuitor a toate, după teologia adeveritoare, pozitivă, şi nimic din toate nu este mai presus de Fiinţă, după teologia tăgăduitoare, negativă.

Zice, încă, cu împreună-glăsuire şi dumnezeiescul Dionisie, că: „Dumnezeu şi din toate cele ce sunt se laudă, după asemănarea tuturor, al cărora este pricinuitor. Şi este, iarăşi, preadumnezeiască cunoştinţă a lui Dumnezeu, ceea ce prin necunoştinţă se

cunoaşte, după unirea cea mai presus de minte". Şi iarăşi: „Dumnezeu întru toate este şi întru nimenea, nimic. Şi dintru toate, tuturor se cunoaşte, iar din nimic nimănui". Vezi pe larg despre aceste lucruri la Sfântul Nicodim Aghioritul, în *Paza celor cinci simţiri*, Mănăstirea Neamţ, 1826, Cap. IV, paginile 345-376.

Şi Marele Vasile zice că: „Toată zidirea lui Dumnezeu este şcoala sufletelor celor cuvântătoare şi loc de învăţătură a cunoştinţei lui Dumnezeu, prin cele văzute şi simţite dând povăţuire minţii către privirea celor nevăzute". (*Hexaimeron*, Voroava I, fila III, Bucureşti, 1826).

Al cincilea mijloc de a convinge pe cineva la credinţa în Dumnezeu, este predica prin pilda vieţii, prin exemplul personal, adică prin trăirea după voia lui Dumnezeu şi dovedirea prin lucru a celor ce învaţă cineva. De aceea, a zis unul din Sfinţii Părinţi: „Taci tu şi lasă să vorbească lucrurile tale".

Şi iarăşi: „Mustră prin puterea faptelor celor bune ale tale, pe cei ce împreună îţi dogmatisesc ţie, iar nu prin plăcerea grăirii cu cuvintele tale" (*Filocalia,* vol. X, Cuv. 23).

De aceea şi marele Apostol Pavel îndeamnă pe ucenicul său, Timotei, ca *întru toate să se facă pildă credincioşilor, cu cuvântul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credinţa şi cu curăţia* (I Tim. 4, 12). La fel şi pe efeseni îi învaţă să se poarte *ca fii ai luminii* (Efes. 5, 8-10). Iar colosenilor, le scrie aşa: *Umblaţi cu înţelepciune faţă de cei ce sunt afară* (din Biserică) *şi răscumpăraţi vremea. Vorbirea voastră să fie totdeauna plăcută, dreasă cu sare, ca să ştiţi cum trebuie să răspundeţi fiecăruia* (Col. 4, 5–6).

20. Cum se cuvine a se purta creştinii faţă de necreştini şi de necredincioşi? Au voie să locuiască la un loc sau să se căsătorească între ei?

Faţă de necreştini trebuie să ne purtăm cu dragoste şi cu blândeţe, căci prin aceste două mari virtuţi pe mulţi îi aducem la Hristos, după mărturia Sfântului Efrem Sirul, care zice: „Chipul de a aduce pe toţi la Hristos, este numai al dragostei şi al blândeţii" (*Cuvânt pentru dragoste*, Tomul III, pag. 31–37).

Şi Sfântul Macarie cel Mare, numai cu câteva cuvinte vorbite cu dragoste şi cu blândeţe, a întors la credinţa în Hristos pe un slujitor idolesc, pe care, apoi, şi călugăr şi ucenic al său l-a făcut (*Pateric*, Cuv. 37, pag. 146).

Cât priveşte pe eretici avem mărturia dumnezeiescului Apostol Pavel care ne spune: *De omul eretic după prima şi a doua sfătuire, depărtează-te* (Tit 3, 10). Ereticii sunt vrăjmaşi ai adevărului şi ai lui Dumnezeu (Ps. 36, 20). Ereticii sunt fii ai celui viclean (Matei 13, 38), în care nu ne putem încrede (Ioan 2, 24).

Ereticii, fiind vrăjmaşi ai lui Dumnezeu (Ps. 36, 20 şi 91, 9) nu avem voie să-i iubim ca pe creştini, că ei sunt *fii ai diavolului, pui de viperă* (Matei 3, 7; 12, 34; 23, 33; Luca 3, 7). Cu ereticii nici nu avem voie să

ne rugăm (canonul 10 şi 64 apostolic). Păcatul lor este împotriva Duhului Sfânt, care *nu are iertare nici în veacul de acum, nici în cel viitor* (Matei 12, 31–32; Marcu 3, 29; Luca 12, 10).

Pe eretici şi sectanţi nici în casă nu avem voie să-i primim, nici „bună ziua" să le zicem (II Ioan 1, 10–11; Sfântul Efrem Sirul, Tomul III, pag. 156).

Cât priveşte căsătoria unui creştin ortodox cu o femeie eretică sau invers, nu se poate, deoarece nu se poate împreuna lupul cu oaia, spre naşterea de fii (*Pravila Bisericească*, Nicodim Sachelarie, pag. 91, manuscris).

Iar dacă doi soţi înainte de a se face creştini s-au căsătorit legal, apoi dacă unul din ei s-ar converti la adevărata credinţă ortodoxă, iar celălalt va rămâne în necredinţă, dar ar voi să trăiască mai departe cu soţul dreptcredincios, unul ca acela, după zisa Apostolului, să nu se despartă, fiindcă bărbatul necredincios se sfinţeşte prin femeia credincioasă şi femeia necredincioasă se sfinţeşte prin bărbatul credincios (I Cor. 7, 12–14; VI Ecumenic, Canonul 72).

21. Cum se cuvine a se purta creştinii ortodocşi faţă de creştinii de altă confesiune?

Cu cei de altă religie, dacă nu ne provoacă la discuţii despre credinţa noastră cea dreaptă, trebuie să ne purtăm faţă de ei cu dragoste şi milă şi să-i ajutăm la nevoile lor, după pilda dată nouă de Mântuitorul nostru Iisus Hristos cu samarineanul cel milostiv (Luca 10, 37; Matei 7, 12).

Iar dacă voiesc a ne ataca credinţa noastră cea sfântă sau Sfânta Tradiţie a Bisericii Ortodoxe, atunci „trebuie să o apărăm cu toată puterea până la moarte" (*Războiul nevăzut*, cap. XIX, de Sfântul Nicodim Aghioritul). Fiindcă se cade pe aproapele a-l iubi cu hotar, ca pe noi înşine; iar pe Dumnezeu, fără de margine. Nu cumva, socotind noi că iubim pe aproapele, să ne lăsăm călcaţi de cei străini de dreapta credinţă în Hristos, care voiesc a ne depărta pe noi de la Ortodoxie şi a ne impune credinţa lor cea strâmbă şi eretică.

Se cade, aşadar, oricărui preot ortodox şi oricărui creştin al Bisericii noastre dreptmăritoare, să fie un bun ostaş al lui Hristos cu toată evlavia şi cu mânie bărbătească şi tare să apere prin cuvânt şi prin scris adevărul dreptei noastre credinţe.

Nu se cade a fi blând acolo unde nu trebuie a te purta cu blândeţe. Că, auzi ce zice proorocul: *Acolo cel blând să fie războinic* (Ioil 3, 10). Acelaşi lucru ne învaţă şi Sfântul Pimen cel Mare, zicând: „Se cade nouă a răbda toate, măcar de ne-ar scoate cineva şi ochii sau ne-ar tăia mâna noastră cea dreaptă, iar dacă cineva voieşte a ne depărta şi a ne despărţi pe noi de Dumnezeu, atunci să ne mâniem" (*Pateric*, Cuv. 118, pag. 190).

Şi iarăşi zice: „Întâia oară fugi, a doua oară fugi, a treia oară fă-te sabie cu cel ce vrea să te despartă pe tine de dreapta credinţă".

22. Care este poziţia evanghelică a Bisericii Ortodoxe faţă de oameni în general?

Biserica noastră Ortodoxă, având în vedere învăţătura marelui Apostol Pavel, care zice: *Vă îndemn, înainte de toate, să faceţi cereri, rugăciuni, mijlociri şi mulţumiri pentru toţi oamenii* (I Tim. 2, 1–2), face rugăciuni pentru cei mai sus pomeniţi, pentru conducători, pentru necreştini, pentru necredincioşi şi cei de alte religii, dar numai în chip sobornicesc, nepomenindu-i pe nume, deoarece unii ca aceştia nu au împărtăşire cu noi.

De exemplu, când auzim la Sfânta Liturghie pe preot zicând: „Să le descopere lor Evanghelia dreptăţii, să-i înveţe pe dânşii cuvântul adevărului, să-i unească pe dânşii cu Sfânta Sa Sobornicească şi Apostolească Biserică"; sau când zicem: „Pentru pacea a toată lumea..." şi celelalte, atunci Biserica noastră dreptmăritoare se roagă în chip sobornicesc cum am zis, pentru toţi oamenii, dar nu nominal, ci numai în general.

A ne ruga împreună cu ei ne opresc dumnezeieştile canoane (Apostolic 9, 10, 45, 64; Laodiceea 6, 7, 33; Vezi şi la Sfântul Simion Tesaloniceanul, întrebarea 47, pag. 490).

Biserica Ortodoxă, faţă de toate confesiunile creştine, faţă de popoarele păgâne, precum şi faţă de necredincioşi, păstrează învăţătura Mântuitorului de a socoti pe toţi oamenii aproapele nostru (Matei 22, 39) şi a urma celor zise: *Ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi şi voi lor asemenea* (Matei 7, 12).

Cât priveşte credinţa lor, nu putem avea împărtăşire cu ei nici în rugăciune, nici în celelalte Taine ale Bisericii lui Hristos, până nu vin la dreapta credinţă (Canoanele 10-11 Apostolic). Iar cât priveşte păcatele lor, nu avem voie a-i urî pe ei, ci pe diavolul prin care au căzut, după cum zice Sfântul Efrem Sirul: „Iubeşte pe cei păcătoşi, dar urăşte faptele lor şi nu-i dispreţui pentru aceste fapte" (*Filocalia*, vol. X, Cuv. 5, pag. 57) Cu alte cuvinte, a urî boala, iar nu pe bolnav.

Cât despre secte şi orice fel de erezii, nu avem voie nici a ne ruga împreună, nici a mânca cu ei, nici în casă a-i primi, ca nu cumva de lucrurile cele rele ale lor şi de ereziile lor să ne împărtăşim (II Ioan 1, 10–11; Sfântul Efrem Sirul, Tomul III, pag. 156; II Ecumenic, canon 5; III Ecumenic, canon 7; VI Ecumenic, canon 1 şi 2 etc).

23. Din punct de vedere al credinţei în Dumnezeu, în câte feluri se împart oamenii pe pământ?

Din punct de vedere al credinţei în Dumnezeu, oamenii de pe pământ se împart în trei grupe: *creştini*, care cred în Hristos; *necreştini (păgâni),* care nu cred în Evanghelia lui Hristos, ci în anumiţi oameni zeificaţi, precum Brahma, Buda, Confucius, Mahomed etc; şi a treia grupă, *ateii,* care nu cred în nici o divinitate.

Necreştinii se împart şi ei în trei grupe: monoteişti evrei şi mahomedani; dualişti, care cred în două principii, al binelui şi al răului; şi politeişti, care cred în mai mulţi idoli sau zei mincinoşi.

Creştinii se împart la rândul lor în trei mari confesiuni şi Biserici: ortodocşi, catolici şi protestanţi. Din protestanţi s-au format mai multe ramuri ca protestanţi de Confesiune Augustană (luterani), reformaţi, anglicani, metodişti, prezbiterieni şi grupări sectante neoprotestante de toate nuanţele.

24. Care din aceste categorii de creştini au harul mântuirii?

Biserica noastră Ortodoxă învaţă că harul este dat tuturor oamenilor (Tit 2, 11), deoarece *Dumnezeu voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină* (I Tim. 2, 4). Dar harul nu sileşte pe nimeni. Oamenii au libertatea să-l primească şi să conlucreze cu el sau să-l respingă. Cei dintâi se mântuiesc, cei din urmă nu (*Învăţătura de Credinţă Ortodoxă,* cap. 244, pag. 145). Biserica Ortodoxă, fiind Biserică apostolică, întrucât păstrează dreapta credinţă neschimbată, are integral harul mântuirii.

25. Cum se vor mântui creştinii care nu au credinţa cea adevărată?

Numai creştinii care slujesc lui Dumnezeu întru adevăr, aceia se vor mântui; după cum spune Duhul

Sfânt: *Aproape este Domnul de toţi cei ce-L cheamă pe El întru adevăr* (Ps. 144, 18).

Despre oamenii care nu au primit dreapta credinţă în Dumnezeu, nu putem zice că se mântuiesc, deoarece Apostolul Pavel ne învaţă: *Un Domn, o credinţă şi un botez* (Efes. 4, 5; I Cor. 12, 12). Şi iarăşi: *Pace peste cei ce vor umbla cu dreptarul* (dreapta credinţă) *acesta* (Gal. 6, 16) şi în alt loc: *Cine nu se luptă după lege, nu se încununează* (II Tim. 2, 5).

26. Care este cea mai scurtă definiţie a credinţei? Dar a nădejdii?

Cea mai scurtă definiţie a credinţei este cuvântul „Cred". Când zici cuvântul „cred" înseamnă că primeşti şi mărturiseşti ceea ce învaţă Biserica despre Dumnezeu (*Învăţătura de Credinţă Ortodoxă,* pag. 51). Iar cea mai scurtă definiţie a nădejdii este „Aşteptarea cu încredere a bunătăţilor făgăduite de Dumnezeu" (Idem, pag. 222).

27. Ce fapte bune sporesc credinţa noastră în Dumnezeu? Îndoiala în credinţă este păcat? Cum poate fi alungată îndoiala din inima omului?

Credinţa creşte, sporeşte şi se întăreşte prin ispite, prin necazuri şi scârbe (I Petru 1, 6–7; Iacob 1, 3). Credinţa se înmulţeşte, sporeşte şi se întăreşte prin rugăciune (Marcu 9, 24; Luca 17, 15). Îndoiala în credinţă este păcat şi ea vine omului din împuţinarea

credinţei (Matei 8, 26; 14, 31; Luca 8, 24–25; Iacob 1, 6).

Îndoiala se alungă din inima omului prin credinţă, rugăciune şi lăsarea în voia lui Dumnezeu (Matei 26, 38–41). Îndoiala şi împuţinarea de suflet se face uneori prin slobozenia lui Dumnezeu (*Filocalia*, vol. X, Cuv. 46, pag. 240), pentru unele păcate şi mai ales pentru a ne smeri şi a cere mai mult ajutorul Lui.

28. Nădejdea creştină se naşte din credinţă sau din toate faptele bune?

Nădejdea creştină se naşte din credinţă (Gal. 5, 5; Evrei 10, 23; *Învăţătura de Credinţă Ortodoxă*, pag. 223–224), nădejdea se naşte şi din răbdare (Rom. 5, 4).

29. Cum putem să sporim în inima noastră nădejdea mântuirii?

Putem spori în inima noastră nădejdea mântuirii prin credinţa cea lucrătoare, adică prin credinţa ce lucrează faptele bune prin dragoste (Gal. 5, 5–6; I Tes. 1–3; I Tim. 1, 14; II Tim. 1, 13; I Ioan 3, 23; Tit 3, 15; Filimon 1, 5).

Această credinţă lucrătoare prin dragoste o are cel ce se sileşte a lucra în toată vremea faptele cele bune. „Cine nădăjduieşte mântuirea fără a face fapte bune după a sa putere, unul ca acela are o nădejde nebună" (*Filocalia*, vol. X, Cuv. 22, pag. 117–121). Şi în alt loc zice: *Fă binele şi nădăjduieşte în Dumnezeu* (Ps. 36, 3).

30. Cum trebuie să înţelegem cuvântul din Sfânta Scriptură, care zice: „Blestemat este cel ce-şi pune nădejdea în om" (Ier. 17, 5)?

În vederea mântuirii, a dobândirii vieţii veşnice, nădejdea noastră trebuie s-o punem numai în Dumnezeu (Ps. 2, 12; 5, 11; 117, 8–9). Nădejdea nu trebuie pusă în om (Ps. 145, 3; Is. 2, 22). Nădejdea celui credincios nu trebuie pusă în trup (Filip. 3, 4); nici în noi înşine (II Cor. 1, 9). Nu trebuie să nădăjduim în dreptatea noastră (Luca 18, 19).

Omul se aseamănă cu iarba (Ps. 102, 15), cu floarea câmpului, cu umbra, cu trestia cea frântă de vânt, cu pânza păianjenului (Is. 36, 6; Iov 18, 14).

Deci este blestemat omul care nădăjduieşte în om, căci unul ca acela nădăjduieşte în zidirea lui Dumnezeu cea prea mică şi slabă şi nu în Dumnezeul puterilor. Cine nădăjduieşte în Dumnezeu este iubit de Dumnezeu (Ps. 146, 11), iar cine nădăjduieşte în om, nădăjduieşte în deşertăciune, deoarece *omul deşertăciunii s-a asemănat şi zilele lui ca umbra trec* (Ps. 101, 12, 143, 4; Eccl. 6, 12; 8, 13).

Blestemat este omul care lasă pe Ziditorul său şi nădăjduieşte în cele deşarte şi stricăcioase şi în om, care este rob al păcatelor (Ioan 8, 34; Rom. 1, 24; 3, 9; 7, 5; 14; 23; Efes. 2, 3).

31. Ce este deznădejdea şi care sunt urmările ei în viaţa omului?

Deznădejdea este pierderea încrederii în bunătatea şi milostivirea lui Dumnezeu. Ea este păcat

împotriva Duhului Sfânt. Deznădejdea este a unsprezecea treaptă a păcatului, după învăţătura Sfântului Nicodim Aghioritul. Urmările deznădejdii duc pe om la a douăsprezecea treaptă a păcatului, care este sinuciderea, asemenea lui Iuda.

32. De ce îşi pierd unii oameni nădejdea mântuirii şi ajung la sinucidere?

Omul ajunge la sinucidere mai ales din cauza necredinţei, a mândriei, a deznădejdii, a fricii, a răzbunării şi a lipsei unui duhovnic bun.

33. Cum trebuie combătute păcatele deznădejdii şi ale sinuciderii? Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi în această privinţă? Pot fi pomeniţi la sfintele slujbe asemenea oameni?

Păcatul deznădejdii şi gândul sinuciderii se vindecă prin rugăciunea cea stăruitoare (Iacob 5, 13; Iuda 20). Orice rugăciune stăruitoare este „lecuirea deznădejdii şi întărirea nădejdii" (*Filocalia,* vol. IX, Sfântul Ioan Scărarul, Cuv. 28). Iarăşi, omul se întăreşte împotriva deznădejdii prin spovedanie şi împărtăşirea cu Sfintele şi dumnezeieştile Taine; cei sinucişi nu pot fi pomeniţi la nici un fel de rugăciune, nici acasă, nici la Sfânta Biserică, afară de cazul când au fost demenţi, bolnavi grav de nervi (*Pravila Bisericească* de Protos. Nicodim Sachelarie, pag. 291–292).

34. Ce este dragostea creştină, în câte părţi se împarte şi cum se naşte ea în inima credinciosului?

Dragostea, în înţeles mai larg, este năzuinţa omului spre tot ce este bun şi frumos, spre tot ce este vrednic de dorit. Dragostea creştină este puterea dumnezeiască revărsată în inima credinciosului prin Taina Sfântului Botez, prin care acesta are năzuinţă adâncă şi curată către Dumnezeu, bunul său cel mai de preţ şi doreşte din toate puterile sufletului unirea cu El şi împlinirea voinţei Lui, jertfind în caz de nevoie orice bun pământesc (*Învăţătura de Credinţă Ortodoxă,* pag. 314).

Dragostea dumnezeiască se împarte în două trepte şi anume: O dragoste care se câştigă prin toate faptele bune, mai ales prin rugăciunea curată a inimii, iar a doua este dragostea ca energie divină necreată, ca dar de sus (Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală,* vol. III, pag. 254).

35. Ce fapte bune sporesc dragostea creştină şi ce păcate o împuţinează cel mai mult?

Toate faptele bune ajută pe om să sporească în dumnezeiasca dragoste, dar mai mult decât toate, rugăciunea cea curată. Căci prin aceasta „strigând omul către Dumnezeu, iese afară din toate cele ce sunt" (Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Filocalia*, vol. II, pag. 39; Sfântul Isaac Sirul, Cuv. 35 etc.). Cel mai mare păcat care împuţinează şi izgoneşte de la noi dragostea cea dumnezeiască este ura „care este egală cu uciderea de om" (Fac. 27, 41; I Ioan 3, 15; 4, 20). Apoi iubirea de sine, mândria şi zgârcenia.

36. Care sunt fiicele dragostei creştine?

Fiicele dragostei creştine sunt toate faptele bune, începând cu sfânta rugăciune. Rugăciunea este şi mamă şi fiică a iubirii.

37. Prin ce se dovedeşte dragostea creştină?

Dragostea creştină, atât dragostea de Dumnezeu, cât şi cea către aproapele, se dovedeşte prin faptele bune, precum: milostenia, ajutorarea celor din nevoi, primirea de străini, mângâierea şi cercetarea celor suferinzi, susţinerea celor slabi, ascunderea defectelor altora, iertarea celor ce ne-au supărat, rugăciunea pentru binele altora, jertfirea de sine pentru alţii etc. (II Cor. 8, 22; I Tes. 2, 6; II Tim. 2, 10; I Ioan 3, 6; Luca 17, 4; Efes. 4, 23; II Cor. 9, 14).

38. Ce este ura, din ce pricină se naşte ea în inima omului şi cum poate fi combătută?

Ura, ca şi celelalte patimi, se naşte din iubirea de sine, egoismul, care este maica şi rădăcina tuturor păcatelor, după Sfinţii Ioan Damaschin şi Efrem Sirul. Iar iubirea de sine este „iubirea neraţională faţă de trup", după Sfântul Maxim Mărturisitorul (*Filocalia*, vol II, pag. 67).

Ura este ucidere de om (I Ioan 3, 15). Ura este permisă numai împotriva diavolului şi a păcatului (Ps. 96, 11; Pilde 8, 13; Amos 5, 15). Ura este permisă asupra nedreptăţilor, după cuvântul psalmistului *nedreptate am văzut şi m-am scârbit* (Ps. 118, 163; Rom. 12, 19; Pilde 13, 5; 17, 13). Creştinii trebuie să urască minciuna (Ps. 118, 163); trebuie să urască căile nedrepte (Ps. 118, 104), precum şi „adunarea păcătoşilor" (Ps. 25, 5). Trebuie să urască sfatul celor ce urăsc pe Dumnezeu (Ps. 138, 21–22).

Ura se biruieşte prin dragostea de Dumnezeu şi de aproapele, iar dragostea de Dumnezeu o câştigăm prin toate faptele bune, dar mai ales prin rugăciunea cea curată.

39. Care este deosebirea între ură, mânie, invidie, zavistie, certare şi pizmă şi care sunt urmările lor?

Ura este rădăcina patimilor arătate mai sus, iar acestea sunt ramurile ei, cum vorbeşte Sfântul Efrem Sirul în cuvântul său pentru deosebirea patimilor. Urmarea urii şi a fiicelor ei este moartea sufletului.

40. Ce învăţături şi sfaturi duhovniceşti daţi credincioşilor pentru a-i întări în cele trei virtuţi teologice – credinţa, nădejdea şi dragostea – care stau la temelia mântuirii noastre?

Eu sunt om simplu şi necărturar şi nu mă pricep a da învăţături aparte la cele trei virtuţi teologice. Acestea le las pe seama teologilor care le pot înţelege şi tâlcui celor care-i ascultă. Aici trebuie să cunoşti o teologie a celor mai mulţi şi necărturari, care încă nu ştiu *Crezul* şi *Tatăl nostru,* ba nici rugăciunile începătoare. După a mea slabă putere şi pricepere, în cele spre folosul mântuirii, eu, mai întâi, le aduc

aminte credincioşilor de frica lui Dumnezeu care învaţă pe om să se abată de la rău (Pilde 1, 7; 9, 10).

Ştim de la Sfinţii Părinţi că înţelepciunea are două capete. Cel de jos este frica de Dumnezeu, iar cel de sus este dragostea de Dumnezeu, care este „legătura desăvârşirii". De la frica de Dumnezeu începând, eu îi îndemn pe credincioşi la frica de moarte şi de judecată. Apoi le aduc aminte de muncile iadului, de slava raiului, de milostenie, de creşterea copiilor în frica şi certarea Domnului, de spovedanie sinceră şi deasă, de părăsirea păcatelor, care este adevărata pocăinţă.

Pe cei căsătoriţi îi îndemn la viaţă curată de familie, sfătuindu-i să părăsească păcatul cel greu al uciderii de copii şi orice încercare împotriva zămislirii de copii. Îi îndemn să părăsească certurile, judecăţile, mânia, beţia şi ura şi îi îndemn să se împace unii cu alţii mai înainte de asfinţitul soarelui.

Îi îndemn pe credincioşi să nu se ducă la cei care descântă, la vrăji sau la „deschiderea pravilei", care este vrăjitorie cu lucrurile sfinte, numită de Sfinţii Părinţi „ghitia".

Îi îndemn pe credincioşi să meargă regulat la Sfânta Biserică, să asculte predicile preoţilor şi să nu se adune prin case sau la adunările sectare. Îi mai îndemn să se păzească de beţii, de desfrânări, de adulter şi de celelalte urgii ale acestor grele păcate. Îi îndemn să postească cu sfinţenie cele patru posturi,

precum şi miercurea şi vinerea, afară de cazuri de boală sau alte împrejurări binecuvântate.

Îi sfătuiesc pe credincioşi să nu citească cărţi eretice şi sectare, nici să discute despre credinţă cu sectarii; ci să citească Sfânta Scriptură cât mai des, precum şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi. Îi sfătuiesc pe credincioşii noştri să aibă în casă Ceaslovul, Psaltirea, Biblia, vieţi de sfinţi şi alte cărţi de rugăciuni şi folositoare de suflet. Îi îndemn să asculte de preoţi şi duhovnici, ştiind că sunt rânduiţi de Dumnezeu.

Îi îndemn, de asemenea, să se roage seara şi dimineaţa şi să înceapă orice lucru cu rugăciune şi cu semnul Sfintei Cruci. Îi îndemn să trăiască în pace cu cei din casă, cu vecinii, cu toţi oamenii; să aibă milă de cei neajutoraţi, străini şi bolnavi; să nu fure nimic de la alţii, nici din averea cea de obşte.

Îi mai îndemn să se roage pentru toată lumea, să rabde cu bărbăţie necazurile; să dea celui cu cinstea, cinste; celui cu frica, frică; celui cu dajdia, dajdie; şi nimănui cu nimic să nu rămână datori – cum ne învaţă Sfântul Apostol Pavel în *Epistola către romani*, capitolul 13, 5–8.

Acestea şi altele de acest fel învăţ pe creştini, pe fiii Bisericii noastre Ortodoxe, care ajung până la mine. Iar a face mare teologie cu aceşti nevinovaţi creştini, nici nu mă pricep şi nici nu socotesc a le fi lor de mare folos, câtă vreme au încă dinţi de lapte la cele mai înalte şi subţiri învăţături duhovniceşti.

41. Pentru ce a creat Dumnezeu lumea cea văzută şi nevăzută?

Dumnezeu a creat întreaga lume văzută şi nevăzută numai din negrăita Sa dragoste şi bunătate (Ps. 32, 5; 64, 9; 135, 1; 103, 14–29; 146, 8–9). Şi iarăşi, Dumnezeu a creat lumea cea văzută şi cea nevăzută spre slava Sa (Ps. 18, 1–2; 96, 6; Rom. 1, 20; Sfântul Nicodim Aghioritul, *Paza celor cinci simţiri*, cap. 11).

42. Ce înţelegem prin dreptatea lui Dumnezeu şi cum o putem îndeplini?

Dreptatea lui Dumnezeu este una din desăvârşirile Lui (Ieş. 34, 7; Deut. 32, 4; Ps. 7, 9; 88, 14; Is. 45, 21–24). Iar pentru a îndeplini dreptatea lui Dumnezeu, pe cât este cu putinţă omului, creştinul trebuie a se sili să facă toate faptele cele bune şi toate poruncile date lui de Domnul, iar după împlinirea tuturor să se socotească pe sine „slugă netrebnică", după cum a zis Hristos (Luca 17, 10), înţelegând că toată fapta bună se făptuieşte de Dumnezeu prin credincioşi (Filip. 2, 13–15; II Cor. 3, 5; 9, 8; II Tes. 2, 17; Evrei 13, 21). Dumnezeu este drept şi făgăduieşte binecuvântarea Sa celor ce păzesc poruncile Lui şi fac dreptate (Ps. 14, 1–2; 23, 3; Pilde 21, 21; Is. 33, 15; Matei 5, 8).

43. Cât poate omul să înţeleagă din tainele şi lucrurile lui Dumnezeu?

La această întrebare vă răspund cu cuvintele Sfintei Scripturi, că *cele mai multe din lucrurile lui Dumnezeu sunt ascunse* (Sirah 16, 22). Până la urmă, însă, din bunătatea cea fără de margini a lui Dumnezeu *toate vor fi făcute cunoscute omului* (Is. 54, 13; 55, 5). Numai ceea ce trebuie ştiut despre Dumnezeu s-a descoperit oamenilor (Rom. 1, 19).

Dumnezeu este necuprins. Lucrurile Lui sunt necuprinse (Iov 5, 9; 9, 10; 37, 5, 14; Eccl. 3, 11; 11, 8). Judecăţile Lui sunt nepătrunse cu mintea (Ps. 35, 6; Luca 13, 4; Rom. 9, 33).

Omul, după măsura curăţiei minţii şi inimii sale, poate înţelege tainele zidirilor lui Dumnezeu; căci după mărturia marelui Vasile, „lumea aceasta este şcoala sufletelor celor cuvântătoare şi loc de învăţătură a cunoştinţei lui Dumnezeu, dând povăţuire minţii prin cele văzute şi simţite, către privirea celor nevăzute" (*Hexaimeron,* Cuv. 1).

Din privirea cea cu înţelepciune duhovnicească asupra lumii, a creaţiei, omul cunoaşte pe Creator (Rom. 1, 20; Is. 40, 22; Ps. 18, 1). Cerul şi pământul spun slava Lui (Ps. 18, 1–4; 144, 10). Bunătatea şi dărnicia lui Dumnezeu se văd în lucrurile Lui. Puterea Lui se vede iarăşi în creaţia Lui (Ps. 18, 1; Ps. 110, 6; Is. 48, 13; Rom. 1, 20). Înţelepciunea şi slava Sa se cunosc în lucrurile Sale cele minunate (Iov 37, 16; 38, 4; Ps. 8, 1; 85, 19).

Dreptatea Sa se cunoaşte în lucrurile Sale; Sfinţenia Sa se cunoaşte în legea Sa (Deut. 4, 8; Rom. 7, 12). În vremea de apoi, ne spune dumnezeiasca

Scriptură, *pământul va fi plin de cunoştinţa Domnului, ca marea de ape* (Is. 11, 9; Avac. 2, 14; Eccl. 8, 17).

44. Ce înţelegem prin pronia lui Dumnezeu prin care conduce zidirea Sa?

Pronia lui Dumnezeu este îngrijirea neîntreruptă a Lui faţă de făpturile Sale (Ps. 32, 13; 14, 15; 103, 10–30; 135, 25; Is. 46, 4; Luca 12, 22; I Petru 5, 7). Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că „de pronie şi de mai înainte înţelegere avem trebuinţă ca să se facă toate". Iar Sfântul Chiril al Ierusalimului zice „că a privit Domnul toate, mai înainte de facerea lor, fără de vreme înţelegându-se fiecare după înţelegerea cea fără de vreme voitoare a Sa" (*Pentru Treime*, cap. 11).

45. Spun unii Sfinţi Părinţi că Dumnezeu conduce lumea cu două mâini, adică cu dreptatea şi cu mila. Cum trebuie înţelese aceste cuvinte?

Cele două mâini ale Tatălui cu care a făcut lumea văzută şi nevăzută şi cu care le conduce pe toate, nu sunt dreptatea şi mila Lui. Cele două mâini ale Părintelui Ceresc sunt Fiul şi Sfântul Duh, după mărturia Sfintei Scripturi, care zice: *Cu cuvântul Domnului cerurile s-au făcut şi cu Duhul gurii Lui toată puterea lor* (Ps. 32, 6).

Iar dacă unii Sfinţi Părinţi au numit undeva „mâinile lui Dumnezeu" pe cele două însuşiri şi desăvârşiri ale Lui, adică dreptatea şi mila, ei au arătat că prin acestea Dumnezeu lucrează cu scumpătate şi cu iconomie mântuirea şi îndreptarea sufletelor

omeneşti şi conduce întreaga lume spre slava Sa şi după voia Sa cea sfântă şi dreaptă.

Sfânta Scriptură, având în vedere aceste două desăvârşiri ale lui Dumnezeu, ne învaţă pe noi că mai tare trebuie să ne temem de mila Lui, decât de dreptatea Lui. Că de vom supăra dreptatea lui Dumnezeu, noi alergăm la mila Lui; iar dacă vom greşi prea mult cu încrederea prea mare în mila Lui, apoi unde vom alerga să împăcăm dreptatea Lui?

De aceea Sfânta Scriptură ne face atenţi, zicând: *Să nu zici că mila Lui este mare şi va curăţi mulţimea păcatelor mele, că mila şi mânia de la El este şi peste cei păcătoşi o va odihni* (Sirah 5, 6–7).

46. Dacă Dumnezeu conduce numai prin pronie, ce vină are omul cel ce greşeşte fără voie sau din neştiinţă?

Dumnezeu l-a făcut pe om *şi l-a lăsat în mâna sfatului său* (Înţelep. 2, 23; Sirah 15, 14). Dumnezeu nu este spărgător de uşi. El nu forţează uşa sufletului nostru. Auzi ce zice: *Iată stau la uşă şi bat. De va auzi cineva glasul Meu şi va deschide, voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine.* (Apoc. 3, 20). În alt loc, arătând stăpânirea de sine a omului, zice: *Doamne, căci cu arma buneivoiri ne-ai încununat pe noi* (Ps. 5, 12).

Deci, omul este liber şi nu este silit să facă binele; însă este învăţat să facă binele şi să păzească toate poruncile lui Hristos (Matei 28, 20). Iar de va greşi cineva din neştiinţă, tot se va bate, dar mai puţin

(Luca 12, 48; Rom. 2, 12). Şi de a greşit omul fără voie, să se căiască şi prin pocăinţa cea de voie, pe cele fără de voie să le vindece (Matei 11, 20; Luca 17, 3–4; II Cor. 7, 10).

47. Ce este mântuirea şi care sunt condiţiile mântuirii după Sfinţii Părinţi?

Mântuirea este izbăvirea de păcate (Ps. 129, 8). Mântuirea vine de la Dumnezeu (Matei 1, 21; Ps. 38, 36, 39; 67, 20; Is. 25, 9; 45, 17; 43, 11). Mântuire s-a făcut neamului omenesc prin sângele lui Hristos (Matei 20, 28; Marcu 10, 45; Fapte 20, 28; Efes. 1, 7; Evrei 11, 12–15).

Mântuirea s-a săvârşit prin Iisus Hristos (Is. 63, 9; Luca 1, 69). Hristos poate mântui totdeauna şi nu este mântuire prin altul (Evrei 7, 25; Fapte 4, 12).

Iar condiţiile mântuirii sunt: harul Sfântului Duh, credinţa dreaptă în Dumnezeu, unită cu toate faptele cele bune şi mărturisirea numelui lui Iisus Hristos (Rom. 10, 9–10); căci *cine va răbda până la sfârşit, acela se va mântui* (Matei 10, 22–24; Marcu 13, 13).

48. Ce înţelegem prin har şi când primeşte omul harul Duhului Sfânt?

Harul este semnul răscumpărării (Efes. 1, 13–14; 4, 30). Omul primeşte harul Preasfântului Duh mai întâi la Botez prin ungerea cu Sfântul Mir (II Cor. 1, 21–22; I Ioan 2, 27; Fapte 8, 15). După Sfântul Botez,

harul Sfântului Duh se primeşte pe calea rugăciunii (Luca 11, 13).

Apoi primim harul Sfântului Duh prin mijloacele cele sfinţitoare ale Bisericii lui Hristos, care sunt cele şapte Sfinte Taine, precum şi prin ierurgii, sfinţiri etc. Harul Sfântului Duh se dă celui ce crede în Iisus Hristos şi se pocăieşte (Fapte 2, 38; 10, 43–44; Gal. 3, 14; Ioan 7, 39).

49. Toţi oamenii au harul Sfântului Duh? Necreştinii, necredincioşii, ereticii, sectarii şi creştinii căzuţi în păcate de moarte, poartă în ei harul Sfântului Duh?

În Vechiul şi Noul Testament, harul Sfântului Duh a fost făgăduit tuturor celor ce vor crede în Iisus Hristos (Is. 44, 3; 59, 21; Iez. 36, 27; Fapte 2, 17–18). Dar harul Preasfântului Duh s-a dat cu deosebire Sfinţilor Apostoli (Ioan 20, 22; Fapte 1, 8; 2, 4; 4, 31; 6, 3; 13, 2).

Păgânii, necredincioşii şi apostaţii nu au harul Preasfântului Duh (Iuda 19–20; I Cor. 2, 14). În vremea de apoi *mulţi înşelători şi hristoşi mincinoşi* se vor arăta cu viclenie că au harul Sfântului Duh şi vor face semne mari şi minuni false cu puterea satanei, spre a înşela pe mulţi, precum a zis Domnul (Matei 24, 24; Marcu 13, 22; II Tes. 2, 9; Apoc. 13, 13–14).

Aceşti înşelători vor face minuni false cu puterea satanei spre a înşela pe cei aleşi şi a-i îndepărta de la dreapta credinţă (Deut. 13; 1, 8; Apoc. 19, 20).

Vrăjitorii, proorocii mincinoşi, ereticii, înşelătorii şi făcătorii de minuni false sunt urâciune înaintea lui Dumnezeu (Lev. 20, 27; Deut. 18, 10–12). Dumnezeu nu ascultă pe cei ce fac minuni false (Lev. 11, 31; 20, 6; Deut. 13, 3).

Creştinii care cad în păcate grele *întristează Duhul Sfânt* (Efes. 4, 30). Totuşi nu pierd harul mântuirii. Dacă se vor întoarce din toată inima la spovedanie şi la lucrarea faptelor bune, iarăşi dobândesc harul Preasfântului Duh (Fapte 2, 38).

Ereticii şi sectarii nu au harul Preasfântului Duh, fiindcă primul păcat împotriva Sfântului Duh săvârşit de ei este „împotrivirea faţă de adevărul arătat şi dovedit, al dreptei credinţe în Hristos" (*Învăţătura de Credinţă Ortodoxă,* ed. 1953, pag. 439–441).

CONVORBIREA A TREIA

DESPRE RUGĂCIUNE ŞI SFÂNTA LITURGHIE

50. Părinte Cleopa, ce înţelegem prin fapta bună şi cum putem şti că faptele noastre sunt bune sau rele înaintea lui Dumnezeu?

Fapta cea bună este *roada dreptăţii* (Filip. 1, 11; Matei 5, 16; Iacob 3, 18). Fapta bună se mai zice şi *roadă vrednică de pocăinţă* (Matei 3, 8; Luca 3, 8; Fapte 26, 20). Iisus Hristos a fost întru toate pildă de adevărată faptă bună (Ioan 10, 32; Fapte 10, 38) Faptele numai atunci se socotesc bune când vor fi unite cu dreapta credinţă şi se vor face spre slava lui Dumnezeu (Matei 6, 1–4; Efes. 5, 9–10; Col. 1, 10; 2, 23).

Nimeni nu se poate mântui numai cu faptele sale cele bune, dacă nu va completa mila lui Dumnezeu neajungerile şi datoriile sale cele sufleteşti (Efes. 2, 8–9; II Tim. 1, 9; Tit 3, 4–5). Fiecare din noi trebuie să ştie că toate faptele bune se înfăptuiesc de Dumnezeu în cei credincioşi, deoarece *Dumnezeu este Cel ce lucrează* întru noi, atât ca să voim, precum să şi

săvârşim faptele cele bune după a Lui bunăvoinţă (Filip. 2, 13–15; II Cor. 3, 5; 9, 8; Evrei 13, 20–21).

51. Care este cea dintâi virtute, considerată cea mai mare înaintea lui Dumnezeu?

Cea dintâi şi cea mai mare virtute este dragostea de Dumnezeu (Matei 22, 37–38; Marcu 12, 30–31). Această prea mare virtute se formează în inima omului prin lucrarea harului Preasfântului Duh (Rom. 5, 5; Gal. 5, 22; II Tes. 3, 5). A doua virtute, asemenea celei dintâi, este a iubi pe aproapele nostru ca pe noi înşine (Matei 22, 39).

52. Se poate mântui omul numai prin unele fapte bune, pentru că nimeni nu poate împlini toate faptele bune?

Mântuitorul nostru Iisus Hristos a poruncit *să păzim toate poruncile Lui* (Matei 28, 20). Sfântul Apostol Iacob arată că de vom călca o singură poruncă, ne-am făcut călcători ai tuturor poruncilor lui Dumnezeu (Iacob 2, 10). Aşadar, din aceste mărturii ale Sfintei Scripturi, înţelegem clar că suntem datori a păzi toate poruncile pentru a ne mântui. Dar, pentru că Mântuitorul nu a venit să cheme pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă (Matei 9, 13; Marcu 2, 17; Luca 5, 32), *Cine face fapte vrednice de pocăinţă* (Matei 3, 8; Luca 3, 8; Fapte 26, 20), unul ca acela completează prin pocăinţă lipsa faptelor bune care trebuie să le facă, şi prin adevărata pocăinţă se mântuieşte.

Acest lucru îl arată Sfântul Isaac Sirul, zicând: „A te mâhni în minte şi a te căi covârşeşte pe toată osteneala trupului" (*Filocalia,* vol. X, Cuv. 34). Iar cum că ajunge şi un singur suspin din adâncul inimii spre mântuire, arată dumnezeiasca Scriptură, zicând: *Când te vei întoarce şi vei suspina, atunci te vei mântui* (Is. 61, 3; II Cor. 7, 10).

Altă mare şi cuprinzătoare faptă bună spre mântuire este smerenia. Acest lucru îl spune mai întâi proorocul David, zicând: *Smeritu-m-am şi m-a mântuit!* (Ps. 114, 6). Îl spune şi Mântuitorul în fericirea cea dintâi: *Fericiţi cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor* (Matei 5, 3). Iar Sfântul Ioan Scărarul, în Cuv. 25 – Pentru smerita cugetare – zice: „N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, ci m-am smerit şi degrabă şi în scurt Domnul m-a mântuit pe mine" (*Filocalia,* vol. IX).

Tot acolo arată el că „smerenia este poarta împărăţiei cerurilor". Şi Sfântul Isaac Sirul spune acelaşi lucru: „Smerenia fără fapte bune poate multe păcate să ierte, iar faptele cele bune fără de smerenie sunt ca nişte nefolositoare" (Scolia 39 din *Scară,* la Cuvântul 25, Pentru smerita cugetare).

La fel, în Psalmul 50 zilnic citim că *Inima înfrântă şi smerită, Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. 50, 17–18; Is. 57, 15; 66, 2). Iar dumnezeiescul părinte Efrem Sirul adaugă şi el: „Dacă vei suspina, cela ce ai păcătuit, împreună cu suspinul şi greutatea balaurului a ieşit şi, uşurându-ţi-se mintea, pe norul neştiinţei îl izgoneşte şi se face întru alinare ochiul sufletului tău

şi îndată pacea intră şi îl povăţuieşte pe el spre mântuire" (Tomul III, Cuvânt pentru pocăinţă). După a noastră slabă putere să ne silim, deci, a ne împărtăşi noi din toate faptele bune, completând cu smerenia şi cu mila Domnului toate lipsurile noastre.

53. Ce este rugăciunea şi care sunt treptele rugăciunii după Sfinţii Părinţi?

„Rugăciunea este vorbirea minţii cu Dumnezeu. Rugăciunea este vlăstarul blândeţii şi al lipsei de mânie. Rugăciunea este rodul bucuriei şi al mulţumirii. Rugăciunea este alungarea întristării şi a descurajării", spune Evagrie Ponticul (*Filocalia,* vol. I, p. 74–77). Şi iarăşi: „Rugăciunea este unirea omului cu Dumnezeu; iar după lucrare, este întărirea lumii, împăcare cu Dumnezeu, maica lacrimilor şi fiică a lor" (*Filocalia,* vol. IX, Cuv. 28, Despre fericita rugăciune, sfinţitoare maică a tuturor virtuţilor...). „Rugăciunea este cheia împărăţiei cerurilor", zice Ilie Ecdicul (*Filocalia,* vol. IV), iar Sfântul Teofan Zăvorâtul (sec. XIX) spune că „rugăciunea este suirea minţii şi a gândurilor la Dumnezeu".

Rugăciunea are trei trepte: treapta întâi este rugăciunea orală, citită, adică rugăciunea trupului; treapta a doua este rugăciunea cugetării, adică a minţii; iar treapta a treia este rugăciunea simţirii, adică a inimii.

54. În câte feluri se împarte rugăciunea după lucrare?

După lucrare, rugăciunea se împarte în trei feluri, şi anume: rugăciunea de laudă, adică de preamărire; rugăciunea de mulţumire şi rugăciunea de cerere.

55. Când cunoaşte cineva că s-a rugat cu adevărat lui Dumnezeu?

Simţirea lui Dumnezeu în noi este rugăciune, chiar dacă cineva nu rosteşte nimic prin cuvinte. De aceea, când cineva va duce cuvintele sale până la simţirea inimii, unul ca acela va cunoaşte cu încredinţare că s-a rugat lui Dumnezeu.

56. Cunoaşte credinciosul când trece de la o treaptă a rugăciunii la alta, sau nu?

Trecerea rugătorului de la rugăciunea de cantitate la cea de calitate, ca şi creşterea lui în cea duhovnicească, adică urcarea lui pe cele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc, după mai mulţi Sfinţi Părinţi, nu este cunoscută de cel ce se roagă. Creşterea, adică sporirea în rugăciune, se aseamănă cu creşterea unei plante ce creşte fără să ştim şi fără să înţelegem clipa sau momentul creşterii sale. Este asemenea unui copil ce creşte, trecând de la o vârstă la alta, fără să ştie timpul exact când a sporit creşterea sa.

Această creştere şi sporire a credinciosului în rugăciune, ca şi creşterea lui în cele duhovniceşti, nu este un rod numai al ostenelilor lui, ci mai mult al darului şi al milei lui Dumnezeu. Adesea este ascunsă această creştere şi sporire a sa, fie în rugăciune, fie în cele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc, cu iconomie

dumnezeiască, ca să nu cadă omul în părerea şi închipuirea de sine (a se vedea *Sbornicul,* vol. I, Editura Mănăstirii Valaam). „Suirea către desăvârşire este necunoscută de râvnitor", zice un mare rugător.

Totuşi dumnezeiescul Părinte Isaac Sirul arată unele semne prin care cineva poate să priceapă în ce măsură se află, adică în care treaptă stă. Iată ce zice el: „Omul cât se află în lenevire, se înfricoşează de ceasul morţii; iar când se va apropia de Dumnezeu, se teme de întâmpinarea judecăţii. Iar când cu totul va veni înainte întru dragoste, acestea două se înghit, adică se mistuiesc de dumnezeiasca dragoste" (*Filocalia,* vol. X, Cuv. 38).

57. În general, credincioşii noştri se roagă puţin, dar cu multă smerenie. Pot avea ei nădejde de mântuire cu rugăciune puţină? Dar cei bolnavi şi care nu pot citi, cum trebuie să se roage?

Mântuitorul nostru Iisus Hristos a zis: *Când vă rugaţi, nu spuneţi multe ca păgânii, cărora li se pare că în multa lor vorbire vor fi ascultaţi. Deci, să nu vă asemănaţi lor, că ştie Tatăl vostru de ce aveţi trebuinţă, mai înainte de a cere voi de la El* (Matei 6, 7–8).

Deci, i-a învăţat să se roage cu rugăciunea „Tatăl nostru". Aşadar, Însuşi Mântuitorul nostru Iisus Hristos ne-a învăţat pe noi rugăciunea scurtă. Oricine va zice rugăciuni scurte, dar cu smerenie, cu umilinţă şi cu simţirea inimii, se va mântui. Să ne aducem aminte de acel bătrân care, timp de patruzeci de ani, zicea această scurtă rugăciune: „Doamne, eu ca un om am greşit, iar Tu, ca un Dumnezeu, mă iartă" (*Pateric,* ed. 1930). La fel să facă şi bolnavii. Să se roage lui Dumnezeu cu rugăciuni scurte şi să mulţumească pentru boală.

58. Care este cel mai sfânt loc şi timp pentru rugăciune?

Orice loc şi orice timp este potrivit pentru rugăciune, după mărturia care zice: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea, pururea lauda Lui în gura mea* (Ps. 33, 1). Şi iarăşi: *În tot locul stăpânirii Lui, binecuvintează suflete al meu pe Domnul* (Ps. 102, 22). Dar, de cauţi cel mai sfânt loc de rugăciune, gândeşte-te la inima omului, căci inima omului este altarul cel înţelegător al lui Dumnezeu, de pe care trebuie a se aduce jertfa cea de rugăciune (Sfântul Isaac Sirul, *Filocalia,* vol. X, Cuv. 32). Iar timpul de rugăciune, cum am zis mai sus, este cel de totdeauna.

59. Care rugăciune este mai puternică? Cea orală, psalmul, acatistul, Tatăl nostru sau rugăciunea lui Iisus?

Rugăciunea cea mai puternică este rugăciunea scurtă, care se face din adâncul inimii, cu suspine şi lacrimi, după mărturia Sfintei Scripturi, care zice: *Dintru adâncuri am strigat către Tine, Doamne, Doamne auzi glasul meu* (Ps. 129, 1). Cu această rugăciune smerită s-a rugat tâlharul pe cruce (Luca 23, 42), femeia cananeeancă (Matei 15, 22); apostolii, în vremea furtunii pe marea Galileei (Matei 8, 25); orbii

din Ierihon (Matei 20, 30–33), leprosul (Marcu 1, 40–41) etc.

Deci, cea mai puternică rugăciune este rugăciunea scurtă cu suspinul inimii, după mărturia ce zice: *Răcnit-am din suspinarea inimii mele...* (Ps. 37, 8). Este bună şi rugăciunea cea lungă, citirea Psaltirii, Ceaslovului etc., dar aceasta se potriveşte mai ales celor sporiţi în cele duhovniceşti, iar nu celor începători.

60. Ce fel de rugăciune recomandaţi credincioşilor? Dar călugărilor şi preoţilor?

Credincioşilor mireni, de obicei le dau sfaturi să nu le rămână rugăciunile de dimineaţă, de seară şi din timpul mesei, iar în timpul zilei şi la lucru le dau să zică în taină rugăciunea lui Iisus şi alte rugăciuni scurte. Apoi, le recomand mergerea cât mai des la Sfânta Biserică, rugăciunea Tatăl nostru, Crezul, Psalmul 50, pe care sunt datori să le ştie pe de rost. Apoi, citirea Sfintei Scripturi şi a altor cărţi sfinte. Celor mai râvnitori le dau să citească Psaltirea, acatiste şi alte rugăciuni din Ceaslov.

Călugărilor din mânăstiri, care au ascultări grele, le recomand mai ales paza minţii şi rugăciunea lui Iisus, căci acestea au legătură între ele ca trupul cu sufletul. Apoi, le recomand mergerea regulată la biserică, mai ales la Utrenie şi Sfânta Liturghie.

Celor ce nu pot veni la biserică din cauza ascultărilor, le rânduiesc să facă ascultare cu dragoste şi să citească cele şapte Laude. Iar de nu pot să le citească, să aibă cât mai des pomenirea lui Iisus în mintea lor, să facă toate cu bucurie şi fără împotrivire, să nu le rămână rugăciunile de dimineaţă şi de seară, să citească la Psaltire după putere, să citească din învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi, mai ales, *Regulile mari ale vieţii monahale* de Sfântul Vasile cel Mare, precum şi Cuvintele Sfântului Teodor Studitul. Aceşti Sfinţi Părinţi ne învaţă că „Cine face ascultare cu dragoste şi fără cârtire în mânăstire, liturghie şi mucenicie săvârşeşte şi întocmai ca mucenicii se va încununa" (Sfântul Teodor Studitul, Cuv. 8).

61. Rugăciunea cu lacrimi a săracului sau a văduvei, făcută din inimă, poate fi considerată rugăciune puternică, ca şi rugăciunea lui Iisus?

Atât rugăciunea săracului şi a văduvei, cât şi a monahului, dacă se face cu umilinţă, cu lacrimi şi cu statornicie este puternică şi roditoare de pocăinţă adevărată. Plânsul „este bold de aur al sufletului", spune Sfântul Ioan Scărarul (Cuv. 7), şi cel ce se roagă cu lacrimi de căinţă pentru păcatele sale şi cu durere în inimă că a întristat pe Dumnezeu, unul ca acela se curăţeşte de toată întinăciunea cea simţită şi cea gândită, prin această rugăciune, de va fi statornică (*Scara,* Cuv. 7).

Iar cei ce nu au darul lacrimilor de la Dumnezeu, dar se roagă cu întristarea minţii şi a inimii, cu osândire de sine, cu mâhnire şi părere de rău pentru păcatele săvârşite în viaţă, ajung la aceeaşi măsură de curăţie, de luminare şi de fericire duhovnicească (Ibid.).

62. Ce importanţă au lacrimile în rugăciune şi cum putem dobândi darul lacrimilor?

După învăţătura Sfinţilor Părinţi, lacrimile de după Sfântul Botez au mai mare putere decât Botezul. Căci Botezul curăţă păcatele cele făcute de noi mai înainte, iar izvorul lacrimilor curăţă şi păcatele de după Botez (*Scara,* Cuv. 7, Pentru plâns).

La fel şi Sfântul Isaac Sirul zice: „Lacrimile întru rugăciune sunt semn al milei lui Dumnezeu de care s-a învrednicit sufletul întru pocăinţa sa" (Cuv. 33, *Filocalia,* vol. X). Încă trebuie să ştim că lacrimile cele bune, unele se nasc din frica lui Dumnezeu, altele se nasc din dragostea de Dumnezeu, altele din pomenirea morţii, altele din frica muncilor iadului şi a judecăţii de apoi (Ibid.). Mai sunt şi altfel de lacrimi numite mijlocii, adică fireşti, şi altele, numite rele şi pătimaşe, anume cele din patimă, din ură, din mânie, din răzbunare etc.

63. De câte feluri este plânsul după Sfinţii Părinţi şi care este plânsul cel mai folositor?

După învăţătura Sfinţilor Părinţi, plânsul este de două feluri. Întâi, plânsul cu lacrimi de pocăinţă, care este şi cel mai bun. Al doilea plâns este întristarea minţii după Dumnezeu, cu mâhnire şi suspine de căinţă pentru cele greşite de om înaintea lui Dumnezeu (*Scara,* Cuv. 7).

64. Care este deosebirea între plâns şi întristarea inimii şi cum ajunge omul la căinţă şi mustrarea de sine?

Deosebirea între ele numai atâta este, că plânsul cel dintâi este cu lacrimi, iar cel de-al doilea, adică întristarea inimii, este fără lacrimi. Pentru a ajunge omul la căinţă şi la mustrarea de sine, mai întâi trebuie a se sili cu mare cercare a conştiinţei să ajungă a-şi cunoaşte neputinţa şi greutatea păcatelor sale şi, mai ales, robia patimilor sufleteşti care-l stăpânesc, cum ar fi: iubirea de sine, nesimţirea, trufia, ura, răutatea, ţinerea minte a răului, făţărnicia şi altele de acest fel, care sunt greu de cunoscut de om din cauza subţirătăţii lor.

Dacă omul va ajunge la adevărata cunoştinţă de sine, a ajuns la adevărata fericire, după mărturia care zice: „Fericit este omul care-şi cunoaşte neputinţa sa, că cunoştinţa aceasta i se face lui temelie şi rădăcină şi începătură de toată bunătatea" (*Filocalia,* vol. X, Cuv. 25).

65. Cum poate cineva să sporească în rugăciunea cea duhovnicească?

La aceasta răspundem că fiecare creştin şi monah poate să ajungă pe cele mai înalte trepte ale rugăciunii dacă se va sili în toată vremea a se ruga, căci dascălul cel mai mare care învaţă şi ajută pe om să sporească în rugăciune este însăşi osteneala rugăciunii. Acest adevăr îl arată Sfântul Macarie cel Mare, care zice: „Vrei să dobândeşti rugăciunea? Osteneşte-te în rugăciune, că Dumnezeu, văzând cu câtă osteneală o cauţi, ţi-o va dărui ţie" (*Sbornicul,* vol. I).

66. Ce este rugăciunea minţii şi ce este rugăciunea inimii?

Rugăciunea minţii este rugăciunea cugetării, când mintea s-a deprins să se reculeagă în ceasul rugăciunii, pe care o rosteşte în întregimea ei fără risipire. În vremea acestei rugăciuni, mintea se topeşte, se uneşte laolaltă cu cuvintele scrise şi le rosteşte ca şi cum le-ar fi cugetat ea însăşi.

Rugăciunea inimii este rugăciunea simţirii, când prin luarea aminte inima se încălzeşte şi, ceea ce în rugăciunea minţii era gând, acum de la gând ajunge la simţire. Însă aici simţirea este ca nevoie şi cerinţă duhovnicească. Cine a ajuns la simţire, acela se roagă fără cuvinte, pentru că Dumnezeu este un Dumnezeu al inimii. De aceea, abia de aici începe hotarul sporirii în rugăciune. Pe această treaptă, citirea poate să înceteze, precum şi stăruinţa gândului, dar să se păstreze petrecerea în această simţire cu semnele proprii ale rugăciunii. Aşadar, din cele spuse până aici, trebuie să ţinem minte că „înţelegerea şi simţirea sunt puterile rugăciunii" după Sfântul Teofan Zăvorâtul.

67. Prin ce se deosebesc aceste două rugăciuni una de alta şi care este semnul că a dobândit cineva rugăciunea cea curată a inimii?

Deosebirea rugăciunii minţii de a inimii constă în aceasta, că cel ce se roagă cu mintea petrece în cap, iar cel ce se roagă cu inima petrece în inimă, adică se pogoară cu mintea în inimă. Căci numai atunci când mintea se va uni cu inima ne putem aştepta la o sporire în aducerea aminte de Dumnezeu şi la simţirea lui Dumnezeu, după acelaşi Sfânt Teofan Zăvorâtul.

68. În ce constă unirea minţii cu inima?

Unirea minţii cu inima constă în unirea gândurilor celor duhovniceşti ale minţii cu simţirile duhovniceşti ale inimii (Ibid.).

69. Care sunt roadele rugăciunii lui Iisus?

Primul rod al rugăciunii lui Iisus este înstrăinarea gândurilor minţii de la lucrurile cele frumoase ale lumii, după Sfântul Diadoh, care zice: „Cela ce intră de-a pururi în inima sa, se înstrăinează de toate cele frumoase ale vieţii" (*Filocalia,* vol. I, pag. 361). *Al doilea rod al rugăciunii lui Iisus este „vederea grozăviei celei ticăloase a sufletului cu care s-a întinat prin simţiri şi prin gânduri rele".* Prin această vedere câştigă omul smerenie, plâns, lacrimi, după mărturia Sfântului Grigore Palama.

Al treilea rod al rugăciunii celei gândite a inimii este că, prin întoarcerea minţii în inimă, atât mintea cât şi inima omului se fac ca o oglindă curată în care nevoitorul îşi cunoaşte mişcările cele viclene ale gândurilor sale, şi aşa cheamă pe Iisus spre ajutor (*Filocalia,* vol. IX, Cuv. 28). *Al patrulea rod al rugăciunii celei gânditoare a inimii este curăţirea firii,* precum şi lucrarea pentru curăţirea firii, dată mai presus de fire de dumnezeiescul dar al Preasfântului Duh.

Al cincilea rod al rugăciunii inimii este că, intrând mintea în inimă ca să vorbească acolo cu

Cuvântul cel înăuntru aşezat, nu rămâne fără de mare bucurie şi veselie duhovnicească, după cum despre aceasta arată Iosif Vrienie şi Nichita Monahul cel din singurătate. *Al şaselea rod al rugăciunii celei duhovniceşti este că prin această rugăciune se află darul lui Dumnezeu cel ascuns în inimă.*

Al şaptelea rod al rugăciunii lui Iisus este că prin pomenirea cea necurmată a numelui lui Iisus, se naşte în suflet dragostea cea către Hristos (Vezi *Paza celor cinci simţiri,* de Sfântul Nicodim Aghioritul).

Alte roade ale rugăciunii celei gândite sunt şi acestea: adunarea cugetelor, evlavia, smerenia, luarea aminte de sine, umilinţa, frica de Dumnezeu, pomenirea morţii, liniştea inimii despre gânduri, concentrarea atenţiei în inimă şi căldura cea duhovnicească. (A se vedea pe larg în *Sbornicul,* vol. I).

70. Care este deosebirea între rugăciunea minţii şi lucrarea minţii?

Rugăciunea minţii se face atunci când cineva, întărindu-se cu atenţia în inimă, înalţă de acolo rugăciune către Dumnezeu. Iar lucrarea minţii este atunci când, cineva stând cu luare aminte şi cu pomenirea lui Dumnezeu în inimă, taie orice alt gând care încearcă să pătrundă în inimă. (Ibid.).

71. Este şi o altă rugăciune către Dumnezeu care se îndeplineşte prin lucrarea faptelor bune?

Da, este. Acest lucru ni-l arată Sfântul Pavel când zice: *Orice săvârşiţi cu cuvântul sau cu lucrul, pe toate întru numele Domnului Iisus Hristos să le faceţi* (Col. 3, 17). Deci, cine face orice lucru bun spre slava lui Dumnezeu sau vorbeşte cele spre folosul altora pentru Dumnezeu şi spre slava Lui, unul ca acela are rugăciune prin fapte. De aceea şi Sfântul Teodor Studitul, sfătuind pe ucenicii săi, le spunea că „cel ce face fapte bune şi ascultare cu smerenie şi fără de cârtire, liturghie şi preoţie săvârşeşte" (Cuv. 4. *Despre dragostea în Hristos şi despre sârguinţa la cântările şi slujbele bisericeşti,* ed. 1940, p. 59–65).

72. Dar rugăciunea care se face cu gura, are vreun temei în Sfânta Scriptură?

Atât rugăciunea pe care o facem cu buzele şi cu limba, cât şi aceea care o zicem cu glas tare, au destule mărturii în Sfânta Scriptură. Astfel Sfântul Apostol Pavel zice: *Aduceţi Domnului roada buzelor voastre* (Efes. 6, 18). David proorocul, iarăşi spune: *Doamne, buzele mele vei deschide şi gura mea va vesti lauda Ta* (Ps. 50, 16). În alt loc tot el spune: *Şi L-am înălţat pe El cu limba mea* (Ps. 65, 16). Sau: *Auzi Dumnezeule rugăciunea mea şi strigarea mea la Tine să vină* (Ps. 101, 1). În alt loc, iarăşi zice: *Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu către Domnul m-am rugat* (Ps. 141, 1). În toate acestea, despre rugăciunea gurii şi a glasului se vorbeşte.

73. Ce putere duhovnicească are rugăciunea vorbită, orală, pe care o fac, în general, credincioşii?

Nu mare putere are rugăciunea făcută numai cu limba şi cu glasul, deoarece Dumnezeu cere omului în vremea rugăciunii mai mult inima sa decât cuvintele gurii şi ale limbii. Că, auzi ce zice: *Dă-mi, fiule, inima ta* (Pilde 23, 26). Dumnezeu cere de la noi nu numai glasul şi rugăciunea făcută cu gura, tare sau încet, ci mai ales suspinul şi graiurile inimii noastre le cere Dumnezeu.

Auzi ce zice: *Ţie a grăit inima mea* (Ps. 26, 13). Şi iarăşi: *Răcnit-am din suspinarea inimii mele* (Ps. 37, 8). Iar marele prooroc Isaia, având în vedere că poporul lui Israel se ruga lui Dumnezeu numai cu gura, iar nu şi cu inima, zicea: *Aproape eşti Tu, Doamne, de gura lor, dar departe de inima lor* (Is. 29, 13; Matei 15, 8).

Sfântul Grigore de Nyssa zice „că rugăciunea gurii şi a limbii este graniţa cea mai depărtată a rugăciunii" *(Comentariu la viaţa lui Moise)*. Alţi Sfinţi Părinţi numesc rugăciunea gurii treapta cea mai de jos din scara rugăciunii celei duhovniceşti. Acestea având-le în vedere noi, să ne rugăm Prea Bunului Dumnezeu să ne ajute a ne ridica mai sus de treapta rugăciunii verbale, ca să-L lăudăm şi „să cântăm în inimile noastre Domnului".

74. Cum pot creştinii de astăzi să îndeplinească porunca Sfântului Apostol Pavel care zice: *Neîncetat vă rugaţi* (I Tes. 5, 17)?

Poate oricine a se ruga neîncetat dacă va umbla pururea înaintea lui Dumnezeu cu mintea şi cu inima sa. Cu mâinile poate să lucreze, iar cu mintea şi cu inima sa să fie gândindu-se la Dumnezeu. Atât doar mai adaug, că rugăciunea duhovnicească cea mai de căpetenie aceasta este: să fim noi nedespărţiţi cu mintea şi cu inima de Dumnezeu, ori în ce vreme şi ori în ce loc vom fi. Principalul în aceasta este să avem noi întotdeauna simţirea, adică prezenţa lui Dumnezeu. „Acest lucru înlocuieşte toate rânduielile de rugăciune şi se socoteşte o rugăciune neîncetată", cum spune Sfântul Teofan Zăvorâtul (*Sbornicul*, vol. I, manuscris).

Această simţire şi privire duhovnicească cu mintea la Dumnezeu o avea fericitul prooroc David, când a zis: *Pururea vedeam pe Dumnezeu înaintea mea ca să nu mă clatin* (Ps. 15, 8). Aşadar, trebuie să înţelegem că viaţa omului credincios este o rugăciune neîntreruptă, dacă este el neîncetat cu mintea la Dumnezeu.

75. Mai este vreo treaptă a rugăciunii, după rugăciunea inimii?

Este rugăciunea cea duhovnicească, contemplativă, în extaz, care se zice şi vedere duhovnicească şi care se face mai presus de hotarul rugăciunii. Cel ce a ajuns la această treaptă nu se roagă cu rugăciunea, ci cu simţirea; sufletul lui simte lucrurile cele duhovniceşti. De această vedere şi rugăciune duhovnicească de-abia unul din neam în neam se învredniceşte, cu darul lui Dumnezeu (*Filocalia,* vol. X, Sfântul Isaac Sirul, Cuv. 85).

76. Numai rugăciunea propriu-zisă se poate socoti rugăciune sau şi alte lucrări duhovniceşti ale minţii?

Am arătat mai sus că viaţa creştinului poate fi o rugăciune necontenită, prin lucrarea faptelor bune. Iar dacă întrebi de lucrările cele duhovniceşti ale minţii, care intră în hotarele sfintei rugăciuni şi care se pot zice rugăciune, la aceasta voi răspunde nu cu cuvintele mele, ci cu ale Sfântului Isaac Sirul, care zice: „Orice vorbire duhovnicească ce se face în ascuns în mintea sau inima omului, toată grija minţii cea bună după Dumnezeu şi toată cugetarea celor duhovniceşti, rugăciune se hotărăşte.

Ori felurimea citirilor, ori cuvinte ale gurii spre lauda lui Dumnezeu, ori grija cea cu mâhnire întru Domnul, ori închinări ale trupului, ori cântarea de psalmi prin rostire de stihuri, rugăciune este şi rugăciune se socoteşte" (Ibid., Cuv. 35).

77. Cum trebuie să stea credincioşii la sfintele slujbe şi ce datorii au cei care merg la biserică?

Creştinii trebuie să stea la sfintele slujbe ale Bisericii cu credinţă, cu frică de Dumnezeu şi cu luare aminte. Ei sunt datori, după putere, a se ruga fără răspândirea minţii şi cu simţirea inimii. Datoriile creştinilor, celor ce merg la Sfânta Biserică, sunt acestea:

– Să meargă la biserică regulat. Cine lipseşte mai mult este oprit de la Sfintele Taine, afară de cel bolnav;

– Să fie împăcaţi cu toţi oamenii şi să ceară iertare de la toţi;

– Să ţină curăţie trupească cel puţin două zile mai înainte de a merge la biserică şi o zi cel puţin, după ce vin de la biserică;

– Să meargă la slujbă mai de dimineaţă, pentru a avea timp să se închine în linişte şi să asculte slujba Utreniei;

– Fiecare creştin să ducă după a sa putere un dar cât de mic Domnului, ca jertfă din osteneala mâinilor sale;

– Să dea pomelnicul din timp şi să ceară preotului să i se scoată părticele pentru cei vii şi morţi ai familiei;

– În biserică, creştinii să stea cu bunăcuviinţă, bărbaţii în partea dreaptă, iar femeile în partea stângă;

– Să fie îmbrăcaţi curat şi cât mai cuviincios, iar femeile să aibă capul acoperit şi chipul smerit;

– După ce s-a dat binecuvântare de Sfânta Liturghie credincioşii sunt datori să stea fiecare la locul său şi să nu se mai închine pe la sfintele icoane; să asculte Sfânta Liturghie cu mare evlavie, silindu-se fiecare a urmări rugăciunile şi cântările de la strană;

– În timpul slujbei este păcat a se vorbi în Sfânta Biserică, afară de mare nevoie;

– Să asculte cu luare aminte citirea Apostolului, a Sfintei Evanghelii, precum şi cuvântul de învăţătură – predica;

– Să nu iasă afară din Sfânta Biserică mai înainte de terminarea Sfintei Liturghii, afară de mare nevoie;

– Credincioşii spovediţi şi pregătiţi pentru Sfânta Împărtăşanie să citească din timp rugăciunile necesare şi să-şi ceară iertare de la toţi când se apropie de cele sfinte;

– După Sfânta Împărtăşanie, credincioşii sunt datori să asculte sau să citească rugăciunile de mulţumire, petrecând în acea zi cu bucurie duhovnicească şi păzindu-se de orice ispită;

– Părinţii sunt datori să-şi ducă şi copiii la Sfânta Biserică şi să-i împărtăşească cu Trupul şi Sângele lui Hristos;

– După terminarea sfintelor slujbe, creştinii să se întoarcă cu evlavie la casele lor, petrecând restul zilei în cugetarea şi citirea celor sfinte şi în cercetarea bolnavilor;

– Credincioşii sunt datori să spună şi celorlalţi de acasă ce au auzit şi au învăţat la Sfânta Biserică din cântările, din citirile şi din predica rostită.

Acestea sunt cele mai importante datorii ale credincioşilor care merg în duminici şi sărbători la Sfânta Biserică.

78. Care este înţelesul tainic, mistic şi dogmatic al Sfintei Liturghii?

Sfânta şi dumnezeiasca Liturghie, în înţelesul ei mistic, ne pune nouă înainte „întreaga comoară dogmatică şi morală a Bisericii Ortodoxe". Primul şi cel mai însemnat caracter al Sfintei Liturghii este acela că jertfa liturgică, este cu totul identică cu jertfa de pe Golgota, cu singura deosebire că jertfa lui Hristos a fost sângeroasă, iar jertfa liturgică este nesângeroasă. Apoi, jertfa de pe Golgota s-a săvârşit o singură dată şi a avut destulă putere să ispăşească toate păcatele lumii, în timp ce jertfa liturgică se săvârşeşte necontenit până la sfârşitul veacurilor, scopul ei principal fiind de a da fiecărui creştin în parte mântuirea întreagă câştigată de Domnul nostru Iisus Hristos prin jertfa Sa sângeroasă.

Sfânta Liturghie are caracter de jertfă şi de cină. În cadrul Sfintei Liturghii, pâinea şi vinul se prefac prin harul Duhului Sfânt în Trupul şi Sângele Domnului, care apoi se împart în dar celor vrednici. De aceea Sfânta Împărtăşanie se mai numeşte Euharistie, Cina Domnului, Paharul Binecuvântării, ospăţul Dragostei, Sfânta Cuminecătură etc. (A se vedea pe larg *Explicarea Sfintei Liturghii* de N. Cabasila; *Învăţătura de Credinţă Ortodoxă,* ed. 1952; Mărturisirea Ortodoxă etc.).

79. Sfânta Liturghie se aduce numai pentru iertarea celor pomeniţi, vii şi morţi, sau şi pentru iertarea şi mântuirea tuturor oamenilor?

Sfânta Liturghie se aduce ca jertfă numai pentru cei dreptcredincioşi. În prima parte a Sfintei Liturghii pot să stea în biserică şi cei nebotezaţi, adică catehumenii. În cadrul Sfintei Liturghii se fac rugăciuni de obşte pentru mântuirea tuturor oamenilor, cum ne învaţă Sfântul Apostol Pavel. Nominal însă, la Sfânta Liturghie se pomenesc numai cei dreptcredincioşi şi cei cărora le îngăduie Sfintele Canoane,

care nu au oprire canonică de a li se scoate miride (*Învăţătura de Credinţă Ortodoxă*, ed. 1952, cap. 278; *Pravila Bisericească* a lui Nicodim Sachelarie).

80. Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi despre efectele şi importanţa Sfintei Liturghii?

Nu este ceva mai de folos nouă şi mai iubit de Dumnezeu ca jertfa Sfintei Liturghii, pentru că ea este lucrarea Mântuitorului şi învierea oamenilor şi părtăşia Lui cu noi. Sfânta Liturghie este mai presus decât toată rugăciunea şi lauda şi se cade a ne griji de lucrarea aceasta dumnezeiască, căci pentru ea este toată rugăciunea ce se face în Biserică şi aceasta este slujba care se face de cele mai multe ori în zilele vieţii noastre (După Sfântul Simeon al Tesalonicului).

Sfânta Liturghie „este miezul, încoronarea şi desăvârşirea celorlalte slujbe prin care aducem laudă şi mulţumire lui Dumnezeu. Ea este totodată şi singura slujbă creştină întemeiată şi săvârşită de Însuşi Mântuitorul", numită şi „cununa celor şapte laude ale Bisericii". În timpul Sfintei Liturghii se prefac Sfintele Daruri în Trupul şi Sângele lui Hristos.

Prin jertfa Sfintei Liturghii, ne facem părtaşi de dumnezeieştile Taine, pe care le primim ori de câte ori suntem vrednici. De jertfa aceasta se fac părtaşi şi cei răposaţi în dreapta credinţă „care se împărtăşesc în chip nevăzut" de Hristos, prin pomenirea la Sfântul Altar, spre iertarea păcatelor. Multe şi mari sunt foloasele Sfintei Liturghii, pentru cei care participă cu

credinţă la biserică. Împreună cu noi, Însuşi Hristos cu sfinţii îngeri şi cu toţi sfinţii sunt de faţă.

81. Cine poate fi pomenit la Sfânta Liturghie şi cine nu poate fi pomenit dintre vii şi morţi?

La Sfânta Liturghie pot fi pomeniţi toţi binecredincioşii creştini care nu au anumite piedici canonice. Dintre cei vii nu se pot pomeni la Sfânta Liturghie păgânii, necredincioşii, apostaţii, ereticii, cei nebotezaţi, cei care au păcate împotriva Duhului Sfânt, adică hulitorii de Dumnezeu şi cei care se împotrivesc Adevărului cu ştiinţă şi voinţă. Nu pot fi pomeniţi la Sfânta Liturghie nici cei ce trăiesc necununaţi. Dintre cei morţi, nu pot fi pomeniţi la Biserică cei ce au murit în necredinţă, în eres, în sectă, sinucigaşii şi copii morţi înaintea botezului, ca şi cei avortaţi (A se vedea *Pidalionul* şi *Pravila Bisericească* de Arhim. Nicodim Sachelarie, ed. 1940).

82. Ce fapte bune ajută sfânta rugăciune şi ce fapte bune se nasc din sfânta rugăciune?

Pe rugăciune o ajută mult milostenia, deoarece „milostenia este aripă a rugăciunii" (*Scara,* Cuv. 28). Iarăşi, pe rugăciune o ajută liniştea şi înfrânarea, după cuvântul ce zice: „Din sămânţa sudorii postului creşte spicul întregii înţelepciuni şi liniştea este vârf al desăvârşirii celor ce se roagă". Şi iarăşi: „Cel ce de frumuseţea rugăciunii s-a atins, va fugi de mulţime ca un asin sălbatic" (Ibid.).

Pe rugăciune o ajută smerenia, deoarece, după Sfinţii Părinţi, „cel ce nu se socoteşte pe sine că este păcătos, rugăciunea lui nu este primită la Dumnezeu", zice Sfântul Isaac Sirul. Şi iarăşi pe rugăciune o ajută umilinţa, după acelaşi sfânt părinte, care zice că „lacrimile întru rugăciune sunt semn al milei lui Dumnezeu" (*Filocalia,* vol. X, Cuv. 33). Sunt încă multe alte fapte bune care ajută sfânta rugăciune, dar acestea sunt cele mai importante.

Iar faptele bune care se nasc şi sporesc prin rugăciune sunt de asemeni multe, precum: credinţa, nădejdea, mila, răbdarea, înfrânarea etc. Cea mai mare virtute care odrăsleşte din sfânta rugăciune este însă dumnezeiasca dragoste, după cum spun cei mai mulţi Sfinţi Părinţi.

83. Ce este postul şi de câte feluri este?

Postul este înfrânarea totală sau parţială a gândurilor rele şi a simţurilor trupului de plăceri şi de hrană bună şi îmbelşugată şi mai ales de hrana cea de provenienţă animală. Postul este o jertfă trupească, care se cere a fi unită cu milostenia şi cu darurile ce se aduc la Sfântul Altar. Postul împreună cu milostenia, cu darurile aduse la Biserică, cu închinările şi metaniile făcute de credincios, toate laolaltă alcătuiesc închinarea datorată de trup, ca jertfă Domnului.

Postul este rânduit „pentru a smeri sufletul". Postul este înfrânare de toate mâncărurile sau la caz de boală, numai de unele; înfrânarea de băuturi, de toate desfătările lumeşti şi de toate poftele cele rele, trupeşti. Postul este numit de Sfinţii Părinţi „aripa rugăciunii", care, împreună cu milostenia, ridică pe om la tronul lui Dumnezeu. Postul ajută pe creştin să facă rugăciunea mai cu uşurinţă, împacă pe om cu Dumnezeu şi ajută mult la despătimirea sufletului, omorând poftele trupeşti şi mijlocind dobândirea harului Duhului Sfânt. După asprimea lui, postul poate fi de mai multe feluri: post desăvârşit (total, negru), post de o zi, post de mâncăruri de dulce, şi „post împărătesc", adică mâncare zilnică cu înfrânare, o dată pe zi, nu până la saturare.

84. Cei ce postesc de nevoie au vreo plată? Dar cei care nu pot posti din cauza bolii, a muncilor grele sau a lipsei, ce trebuie să facă?

Cei care postesc de nevoie, dacă vor mulţumi lui Dumnezeu pentru aceasta şi nu vor cârti înaintea Lui, vor avea plată pentru răbdarea lor, întrucât este scris: *În lupta aceasta grea aveţi nevoie de multă răbdare* (I Tim. 6, 11). Şi iarăşi: *întru răbdarea voastră veţi dobândi sufletele voastre* şi *cine va răbda până la sfârşit, acela se va mântui* (Matei 10, 22; 24, 13; Marcu 13, 13).

Cei care nu pot posti din cauza bolii sunt dezlegaţi de Sfintele Canoane să mănânce unele mâncăruri de dulce de care au nevoie (Canoanele 8 şi 10 ale Sfântului Timotei al Alexandriei; canonul 69 Apostolic etc.). Pentru cei care nu pot posti din cauza muncilor grele, nu am găsit în canoane dezlegarea postului pentru ei, doar de vor fi ostaşi sau deţinuţi.

Aceştia, prin căinţă şi alte fapte bune, vor completa datoria postului trupesc. Despre această dezlegare, cel mai bine se cuvine a întreba pe episcopul locului şi pe preotul respectiv care, de la caz la caz, pot rândui alte fapte bune în locul postului.

85. Care este cel mai mare şi mai plăcut post înaintea lui Dumnezeu?

Nu orice post este post religios şi plăcut lui Dumnezeu. Numai acela este post plăcut şi bineprimit care se face întru numele Domnului şi după legea lui Dumnezeu, aşa cum a primit-o Adam, cum au învăţat-o proorocii şi cum au practicat-o toţi sfinţii (Fac. 2, 16–17; 3, 26; Lev. 19, 29–31; Is. 48, 1–6; Ioil 2, 12–15; Ieş. 14, 18; Matei 4, 2 etc.). Sfântul Ioan Botezătorul a postit toată viaţa; Mântuitorul a arătat luminat ca să postim şi cum trebuie să postim (Matei 6, 16–18; Luca 21, 24); Apostolii au postit şi s-au rugat (Fapte 13, 3; 14, 23; I Cor. 7, 5; II Cor. 11, 27).

Aşadar, cel mai mare şi mai plăcut post este acela care se face după învăţătura Sfintei Scripturi, adică să fie însoţit de smerenie, de milostenie, de curăţenie, de pocăinţă, şi unit cu postul cel duhovnicesc, înfrânarea simţurilor şi a gândurilor. Aşa ne învaţă şi Sfinţii Părinţi. „Postul cel adevărat, zice Sfântul Teodor Studitul, şi bineprimit lui Dumnezeu este înfrânarea de răutăţi...".

CONVORBIREA A PATRA

DESPRE PĂCAT, SPOVEDANIE ŞI SFÂNTA ÎMPĂRTĂŞANIE

86. Ce este păcatul şi de ce atrage după sine mânia lui Dumnezeu în veacul de acum şi în cel viitor?

După învăţătura Sfintei Scripturi, păcatul este călcarea cu bună ştiinţă şi de bunăvoie a voii lui Dumnezeu. El se mai numeşte şi fărădelege (*Învăţătura de Credinţă Ortodoxă*, pag. 426; Rom. 5, 13; Iacob 2, 9; Is. 49, 12–13). Rădăcina păcatului este pofta care ispiteşte pe om (Iacob 1, 13–15). Păcatul atrage mânia lui Dumnezeu asupra omului, fiindcă „păcatul este urâciune înaintea lui Dumnezeu" (Deut. 17, 25; Pilde 3, 32). Păcatul atrage mânia lui Dumnezeu asupra omului, deoarece „păcătoşii sunt vrăjmaşi ai lui Dumnezeu" (Iov 21, 17; Ier. 21, 14; Ps. 20, 8–10; 78, 6; Is. 10, 6).

87. În câte feluri se împart păcatele şi care sunt păcatele mai greu de vindecat?

Sfântul Ioan Evanghelistul împarte păcatele în două: păcate de moarte şi păcate care nu sunt de moarte (I Ioan 5, 16–17). Tot el împarte păcatele de moarte în trei mari grupe: pofta trupului, pofta

ochiului şi trufia vieţii (I Ioan 2, 16). Sfinţii Părinţi împart păcatele de moarte în trei mari grupe: *a. păcate capitale,* în număr de şapte; *b. păcate strigătoare la cer,* care sunt mult mai grave, precum: uciderea, pruncuciderea, asuprirea săracilor, răpirea avutului altora, uciderea aproapelui etc; *c. păcate împotriva Duhului Sfânt.* Acestea sunt cele mai grave păcate făcute de oameni pe pământ pentru că hulesc pe Dumnezeu şi alungă harul Duhului Sfânt de la om. Dintre acestea amintim: necredinţa în Dumnezeu, apostazia (lepădarea de credinţă), eresul, secta, deznădejdea, sinuciderea, ura de om până la moarte, prea marea încredere în Dumnezeu, înjurăturile etc.

Cele dintâi se numesc „păcate capitale", pentru că sunt cele mai numeroase şi stăpânesc pe cei mai mulţi oameni. Cel de-al doilea fel de păcate se numesc „strigătoare la cer", pentru că strigă şi cer de la Dumnezeu pedeapsă omului încă din viaţă. Păcatele cele mai mari şi mai greu de vindecat sunt păcatele împotriva Duhului Sfânt şi păcatele de moarte care stăpânesc pe om de mai multă vreme, adică patimile.

88. Care este cel mai urât păcat înaintea lui Dumnezeu?

Cel mai urât păcat înaintea lui Dumnezeu este păcatul mândriei, căci acesta a făcut pe îngeri diavoli, după cum şi smerenia „poate face din diavoli îngeri" (*Scara*, Cuv. 25).

89. Care sunt împrejurările păcatului şi câte sunt acestea?

Împrejurările păcatelor sunt în număr de şapte şi anume: Cine a făcut păcatul? Ce fel de păcat a făcut? Din ce motiv şi pentru ce l-a făcut? Prin ce mijloc l-a făcut? În ce vreme l-a făcut (în tinereţe, la bătrâneţe, ziua, noaptea etc.)? În ce loc l-a făcut? De câte ori l-a făcut? (A se vedea pe larg *Învăţătura către duhovnic* de Sfântul Nicodim Aghioritul, pag. 26–27, ed. 1928).

90. Care şi câte sunt treptele păcatului?

Treptele păcatului sunt în număr de douăsprezece, după Sfântul Nicodim Aghioritul, şi anume:

Prima treaptă, când face cineva fapta bună cu scop rău: pentru bani, pentru laudă, pentru cinste, adică când amestecă binele cu răul. *A doua treaptă este împlinirea faptei bune pe jumătate, necompletă. A treia treaptă este ispita, momeala,* adică ispitirea ce vine asupra omului de la diavol, de la lume şi de la trup şi-l ispiteşte pe om prin cele cinci simţuri, numite de Sfinţii Părinţi „ferestrele sufletului". *A patra treaptă este unirea, adică amestecarea minţii cu ispita.*

A cincea treaptă a păcatului este lupta minţii, adică a sufletului cu ispita. Până aici nu este păcatul zămislit. De aici însă începe a zămisli păcatul care aduce osândă asupra omului. *A şasea treaptă a păcatului este învoirea minţii cu păcatul,* adică îndulcirea minţii de ispită, de poftă. Din clipa aceasta se zămisleşte păcatul în mintea şi inima omului şi-l face pe om vrednic de osândă, precum spune Sfântul Apostol Iacob: *Pofta zămislind, naşte păcatul, iar*

păcatul, săvârşindu-se, naşte moartea (Iacob 1, 13–15).

A şaptea treaptă a păcatului este păcatul făcut cu mintea prin imaginaţie. Că după ce omul se învoieşte să facă păcatul, el se sileşte, din îndemnul diavolului, să întipărească acel păcat în mintea sa, ca şi cum l-ar fi făcut cu lucrul. Prin imaginaţie păcatul creşte şi se înrădăcinează în inima omului.

A opta treaptă a păcatului este hotărârea voinţei de a face păcatul şi însăşi săvârşirea lui cu fapta. A noua treaptă este obiceiul păcatului, adică săvârşirea lui de mai multe ori. A zecea treaptă a păcatului este patima, deprinderea, adică săvârşirea permanentă cu voia şi fără voia omului. *A unsprezecea treaptă a păcatului este deznădejdea,* când omul îşi pierde nădejdea iertării prin pocăinţă, prin harul şi mila lui Dumnezeu.

A douăsprezecea treaptă a păcatului este sinuciderea, adică uciderea omului deznădăjduit din cauza păcatelor sale cu voia sa liberă. Aceasta este cea mai grea treaptă a păcatului, de care să ne ferească Dumnezeu pe toţi. Cel care se sinucide nu mai are iertare în veci, iar Biserica nu mai are voie să se roage pentru el (după *Învăţătură către duhovnic*, pag. 15).

Sfinţii Părinţi ne învaţă să ne luptăm cu păcatul cât este mic, în clipa zămislirii, iar nu când se face mare şi se înrădăcinează prin patimă în inima noastră. Să-l ucidem, când este furnică, iar nu leu, căci altfel „furnico-leul" ne ucide el pe noi. La fel şi psalmistul David, insuflat de Duhul Sfânt, zice: *Fericit este cel ce va lua şi va lovi pruncii tăi de piatră* (Ps. 136, 9), adică, fericit este acel creştin care îşi va zdrobi păcatele sale de piatra – Hristos, cât sunt încă mici ca nişte prunci, că de vor creşte mari, ne vor robi în Babilonul patimilor şi ne vor ucide ele pe noi.

91. Care este baia duhovnicească care spală, dezleagă şi scoate din rădăcină păcatele omului?

Întâi este baia sfântului şi dumnezeiescului Botez, care spală păcatul strămoşesc şi toate păcatele făcute până la Botez (Fapte 2, 38; Ioan 3, 3–5). A doua baie, deopotrivă cu Botezul, este Taina Sfintei Spovedanii, care spală şi curăţă păcatele oamenilor. Despre aceasta spune Sfântul Isaac Sirul: „Dar după dar, s-a dat de Dumnezeu oamenilor după Botez, Taina Pocăinţei, că pocăinţa este numită a doua naştere" (*Filocalia*, vol. X, Cuv. 72). Iar dumnezeiescul Părinte Ioan Scărarul a îndrăznit să zică: „Mai mare decât Botezul, după Botez, este izvorul lacrimilor" (Cuvântul al 7-lea, Pentru plâns, *Filocalia*, vol. IX).

92. Când rămân păcatele nedezlegate la Sfânta Spovedanie?

Când creştinul nu-şi mărturiseşte toate păcatele, asemenea lui Iuda, şi când duhovnicul nu le dezleagă. El nu are voie să le dezlege până ce creştinul nu primeşte canonul rânduit. Dacă duhovnicul dezleagă pe cineva „mai înainte de a face acela canonul, sau mai înainte de a se mărturisi (de a se făgădui) că îl va

face, unul ca acela se face vinovat de toate păcatele celui pe care l-a dezlegat" (A se vedea *Carte foarte folositoare de suflet* şi *Învăţătură către duhovnic*, de Sfântul Nicodim Aghioritul).

Iarăşi, păcatele omului rămân nedezlegate dacă nu face fapte de pocăinţă, „căci fără de îndreptare nu poate să existe iertare". Însă adevărata pocăinţă este părăsirea păcatului şi căinţa inimii.

93. Care sunt păcatele împotriva Duhului Sfânt (hulele) de care zice Domnul *că nu se iartă nici în veacul de acum, nici în cel viitor*? Dacă sunt mărturisite şi se face canon pentru ele, sunt iertate?

Păcatele împotriva Duhului Sfânt sunt acestea: necredinţa şi împotrivirea adevărului dovedit al credinţei creştine; încrederea nesocotită în bunătatea lui Dumnezeu; deznădejdea faţă de îndurarea lui Dumnezeu, pizmuirea aproapelui pentru harul ce i s-a dat, pentru sporirea lui în fapte bune, precum şi neîndrumarea celor greşiţi pe calea mântuirii; ura de moarte, nepocăinţa până la moarte şi nesocotirea darurilor lui Dumnezeu; lepădarea de credinţă, eresul, secta, sinuciderea etc.

Pricina pentru care aceste păcate nu se iartă de către Dumnezeu, nici în veacul de acum, nici în cel viitor, este „îndărătnicia omului de a nu se pocăi de aceste păcate în toată viaţa şi împietrirea inimii lui". Cel ce săvârşeşte astfel de păcate, nu primeşte iertare de la Dumnezeu pentru că nu voieşte să fie iertat şi să asculte poruncile lui Dumnezeu. Dacă un astfel de vinovat se căieşte din adâncul sufletului, se mărturiseşte şi se hotărăşte să nu mai păcătuiască şi cere îndurare lui Dumnezeu cu stăruinţă şi cu lacrimi, atunci prin Taina Pocăinţei el va putea primi iertare, căci „nu este păcat, oricât de greu ar fi el, care să covârşească bunătatea şi dragostea de oameni a lui Dumnezeu" (*Învăţătura de Credinţă Ortodoxă*, ed. 1953).

94. Care sunt condiţiile canonice ale Spovedaniei?

Spovedania, pocăinţa sau mărturisirea păcatelor, este una din cele şapte Sfinte Taine ale Bisericii, prin care Dumnezeu iartă şi dezleagă păcatele tuturor celor ce se pocăiesc cu sinceritate şi hotărăsc să ducă o viaţă curată, după voia lui Dumnezeu. Ea începe de la vârsta de 6-7 ani şi se săvârşeşte cât mai des, după nevoile sufleteşti ale fiecăruia. Călugării din mănăstiri, după tradiţie, se mărturisesc o dată pe săptămână, iar mirenii cel mai des o dată pe lună şi cel mai rar de patru ori pe an, în cele patru posturi (*Constituţiile Apostolilor*, 11–13; *Mărturisirea Ortodoxă* etc).

Condiţiile canonice şi obligatorii ale adevăratei spovedanii sunt acestea: Mai întâi, alegerea unui duhovnic bun şi iscusit. Apoi, spovedania să fie întreagă, sinceră, de bună voie – iar nu silită –, cu umilinţă şi să fie neprihănitoare (*Învăţătură către duhovnic*, p. 141–149).

Dumnezeu osândeşte păcatul după conştiinţa şi înţelepciunea fiecăruia, pe unii de la vârsta de 10 ani, iar pe alţii de la o vârstă mai mare. Dacă îşi va spovedi omul păcatele, cu tot sufletul, cu căinţă şi de bunăvoie, atunci duhovnicul poate uşura vindecarea rănilor sale sufleteşti, iar canonul cu care trebuie să-l canonisească pe credincios să-l împartă în trei. O parte să o pună pe seama milostivirii lui Dumnezeu, că nimeni nu este fără de păcat afară de Unul singur Dumnezeu, Care ne-a răscumpărat cu Sfânt Sângele Său din mâinile diavolului.

A doua parte din canon să o ia duhovnicul asupra sa, ca cel ce are putere de la arhiereu să dezlege şi să lege păcatele oamenilor, după cum spune nemincinoasa gură a Domnului nostru Iisus Hristos (*Îndreptarea Legii*, 1652, cap. 322). Iar a treia parte din canon să o dea aceluia care a săvârşit păcatele.

Duhovnicul să aibă un loc sfânt unde să spovedească pe oameni. De obicei, spovedania se face în Sfânta Biserică, în faţa icoanei Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Preotul este dator ca pe fiecare să-l primească la spovedanie cu faţa veselă, cu blândeţe şi cu evlavie, „iar nu cu mâhnire şi cu faţa posomorâtă" (Ibid., 327). Iar de va fi vreun om bolnav de moarte, şi va chema preotul să-l spovedească, iar acesta nu va merge, măcar de nu ar fi duhovnic, atunci păcatele celui ce a murit nespovedit rămân asupra preotului, „şi preotul trebuie să se pocăiască trei ani şi metanii 100 pe zi" (*Pravila bisericească de la Govora*, 1648, pag. 47).

Credincioşii sunt datori să spună toate păcatele şi să nu-şi schimbe duhovnicul, decât cu binecuvântare şi din motive întemeiate. „Oricare om sau femeie de-şi va lăsa duhovnicul său fără oarecare vină şi se va duce să se spovedească la altul, să se despartă de Biserică, împreună cu acela ce îl primeşte pe el" (Ibid., 117). Cel ce s-a spovedit şi a primit canonisirea şi dezlegarea trebuitoare fără a mai repeta păcatele făcute, „unul ca acesta nu este obligat să le repete la altă mărturisire" (Sfântul Simion al Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor*, cap. IX, 24).

Unii sunt de părere că, în chip excepţional, „când cineva din mireni asistă la moartea neprevăzută a cuiva, dacă acela nu are atunci cui să se mărturisească, se poate spovedi celui ce asistă, adică mireanului, ca apoi acesta să mărturisească păcatele celui mort la duhovnic, luând dezlegare pentru amândoi" (*Pravila bisericească*, manuscris, de Arhim. Nicodim Sachelarie).

Să se ştie că „este şi o spovedanie păcătoasă sau falsă" şi anume, *când cineva caută un duhovnic lesne iertător*, care dezleagă, nu după legea lui Dumnezeu, ci după părerea sa, sau are aceleaşi păcate. Aceştia se afundă amândoi în osândă, mai rău decât dacă nu s-ar fi spovedit. *Când cel ce se mărturiseşte nu spune toate păcatele sale sau le spune pe jumătate sau le justifică cu minciuni,* ducând în eroare pe duhovnic, *când se vor spovedi în colectiv mai mulţi oameni la duhovnic, spunând păcatele în gând,* fără a le auzi preotul şi a le aprecia pe toate în lumina Sfintelor Canoane şi a

legilor morale, în toate aceste trei cazuri, Taina Spovedaniei nu este săvârşită canonic şi păcatele rămân nedezlegate (Ibid.), căci spovedania se face numai individual.

Alte condiţii canonice ale Sfintei Spovedanii sunt şi acestea: spovedania se face numai individual şi niciodată în grup, în public, cum este obiceiul în unele părţi. Credincioşii sunt datori să-şi cerceteze conştiinţa din copilărie şi să noteze pe hârtie toate păcatele făcute, pentru a nu uita nici unul. Mărturisirea se face întotdeauna cu post şi rugăciune, înainte de a mânca, atât preotul cât şi credinciosul.

Ea se face în orice zi şi ori de câte ori ne mustră conştiinţa, indiferent de vrednicia preotului, căci harul Duhului Sfânt săvârşeşte taina. Spovedania se face la nevoie şi fără post, chiar dacă nu este cineva vrednic de Sfânta Împărtăşanie, căci numai prin spovedanie se spală şi se dezleagă păcatele.

95. Care este cheia Sfintei Spovedanii şi care sunt efectele ei?

După învăţătura Sfântului Nicodim Aghioritul, Taina Pocăinţei se împarte în patru părţi şi anume:

a. Durerea inimii şi părerea de rău a celui ce a făcut păcatul;

b. Spovedania prin viu grai şi individual la duhovnic;

c. Împlinirea canonului dat de duhovnic;

d. Dezlegarea, sau cheia Sfintei Spovedanii, care se face pe capul celui ce s-a spovedit prin punerea

mâinilor şi semnul Sfintei Cruci. Cel mai mare efect al Spovedaniei este dezlegarea şi iertarea păcatelor celui ce s-a mărturisit, după cuvântul Domnului, care zice: *Cărora veţi ierta păcatele se vor ierta lor şi cărora le veţi ţine, ţinute vor fi* (Matei 16, 19; Ioan 20, 23).

96. Pe cine nu are voie duhovnicul să dezlege la spovedanie?

Nu are voie să dezlege pe cel ce nu se hotărăşte a părăsi păcatul şi a face canonul. De asemenea, nu are voie să dezlege pe acei cărora le amână canonisirea până ce preotul duhovnic va cerceta canoanele şi pravilele bisericeşti, spre a se orienta asupra canonisirii lor (Sf. Vasile, can. 84, Cartagina, 43; Canonul 102 al Sinodului VI Ecumenic, Pravila Bisericească de Arhim. Nicodim Sachelarie, Sfântul Simeon Tesaloniceanul).

97. Care este cel mai important şi mai folositor canon ce trebuie dat la Sfânta Spovedanie?

În vremile vechi, când creştinii aveau mare râvnă şi evlavie să se împărtăşească mai des cu Sfintele Taine, cel mai greu canon pentru creştinii de atunci era oprirea pe un timp mai scurt sau mai lung de la Sfânta şi dumnezeiasca Împărtăşanie. De aceea şi canoanele Părinţilor vechi, ca Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigore de Nyssa etc. opreau pe cei păcătoşi pentru păcatele grele de la Sfânta Împărtăşanie, uneori până la 10, 15 sau chiar 20 de ani, şi le aplicau la

spovedanie cele patru trepte de canonisire: plângerea la uşa bisericii, ascultarea, îngenuncherea în pridvorul bisericii şi starea împreună cu credincioşii în biserică. Abia la urmă îi primeau la Sfânta Împărtăşanie (vezi Sfântul Grigorie al Neocezareei, Canonul 11).

Acum, însă, când credinţa a slăbit şi creştinii cei mai mulţi zac în adâncul nesimţirii şi a lipsei de evlavie faţă de Sfânta Împărtăşanie cu Trupul şi Sângele lui Hristos, cred că cel mai mare canon pentru îndreptarea sufletelor lor este părăsirea păcatelor spovedite şi lupta cu ele până la moarte. Iar postul, rugăciunea, milostenia, metaniile şi alte nevoinţe să li se dea după putere, după starea lor de sănătate şi după greutatea păcatelor făcute, potrivit cu scumpătatea şi iconomia Sfintelor Canoane.

Deci, cel mai mare şi mai de folos canon la spovedanie este părăsirea şi ura faţă de păcatele făcute, precum şi plângerea lor până la moarte. Că de îi vom opri pe credincioşi numai de la Sfânta şi dumnezeiasca Împărtăşanie, atâţia sau atâţia ani, şi nu le vom da canon simţit şi cu oarecare osteneală, potrivit cu gravitatea păcatelor lor, ei, nemaiavând evlavia şi râvna celor dintâi creştini pentru cele sfinte, primesc uşor depărtarea de Sfânta Împărtăşanie şi rămân în nesimţire faţă de păcatele lor.

De aceea, trebuie a-i sfătui şi a-i îndemna pe credincioşi să facă canonul cuvenit. Dar mai mult decât toate, să părăsească păcatele, că părăsirea păcatelor, după Sfinţii Părinţi, este adevărata pocăinţă.

Sfântul Ioan Gură de Aur zice că: „Cel mai cumplit lucru al păcatului este a petrece în păcat şi cel mai rău lucru al căderii este a nu se scula din păcat" (Cuvânt la Proorocul Ionà, la Daniil, la cei trei coconi şi pentru pocăinţă, în *Puţul* Sfântului Ioan Gură de Aur, Buzău, 1833).

Aşadar, dacă cel mai cumplit lucru este a petrece în păcat, apoi cel mai folositor lucru este canonul părăsirii păcatului. Dacă cel mai rău lucru al căderii este a zace în cădere, apoi cel mai mare şi mai folositor canon este a ne ridica din cădere!

98. Astăzi se pot aplica întocmai Canoanele stabilite de Biserică?

Sfintele Canoane, atât cele apostolice, cât şi ale Sinoadelor ecumenice locale şi ale Sfinţilor Părinţi, întotdeauna au fost, sunt şi vor fi dreptare de mântuire şi călăuzitoare ale sufletelor, iar nouă tuturor ni se cuvine a ne supune şi a păzi dumnezeieştile Canoane cu nestrămutare, „că cei ce nu le păzesc se supun sub înfricoşate certări şi canonisiri" (*Pidalion,* Mănăstirea Neamţ, ed. 1844, fila 8). În cazuri excepţionale să urmeze porunca ierarhului locului şi a duhovnicului.

99. Nu cumva prin acestea creştinii se îndepărtează de Biserică şi de Preacuratele Taine?

Nu Sfintele Canoane sunt pricina depărtării creştinilor de Biserica lui Hristos, ci nepăzirea scumpătăţii şi a iconomiei celor rânduite de Canoane

îi îndepărtează pe preoţi şi pe popor de Biserica lui Hristos.

Sfintele Canoane, dintotdeauna, sunt spre folosul şi mântuirea sufletelor, chiar şi acelea care au numai valoare istorică şi nu se mai pun în aplicare azi. Canoanele istorice ne arată cum au fost puse pe atunci în aplicare de Sfinţii Părinţi şi de conducătorii Bisericii creştine, când Biserica era atacată de erezii şi prigoane. Acest lucru nu este mic spre orientarea celor ce păstoresc azi Biserica lui Hristos, atât în Răsărit cât şi în Apus.

Canoanele care conţin în ele dogme şi legi morale cu nimic nu şi-au pierdut valoarea. Ele sunt ca nişte faruri de lumină ale Bisericii, spre îndreptarea corăbiei celei vii care este Biserica lui Hristos, ce pluteşte în valurile veacurilor spre limanul mântuirii.

Deci nimeni nu are voie să învinuiască Sfintele şi dumnezeieştile Canoane pentru răutatea ce stăpâneşte azi pe cei ce nu au frică de Dumnezeu. Un lucru trebuie ţinut minte. Preoţii şi păstorii să cunoască bine scumpătatea şi iconomia Sfintelor Canoane şi să le pună în practică după vreme şi de la caz la caz cu fiecare suflet rănit de păcate.

Studenţii teologi ar trebui să cunoască cât mai bine cum să aplice scumpătatea şi iconomia Canoanelor, care s-au pus de Duhul Sfânt în Biserica lui Hristos. Mare primejdie este atât pentru preoţi, cât şi pentru păstoriţii lor, dacă nu cunosc cât de puţin Sfintele Canoane, precum şi felul cum trebuie să le aplice. Căci zice Sfântul Ioan Gură de Aur „că mare

primejdie este pentru un preot a nu cunoaşte Canoanele şi mare prăpastie este acolo unde Canoanele nu stăpânesc. De aceea şi fiecare episcop, când se hirotoneşte, mărturiseşte că va păzi Canoanele Bisericii" (Canonul 2 al Sinodului VII Ecumenic).

100. Ce ne puteţi spune despre spovedania în comun, ce se practică în unele locuri, fără a-şi mărturisi credincioşii păcatele individual şi fără dezlegare pe capul fiecăruia?

Asemenea spovedanie este necanonică, nu are valoare de Taină, iar păcatele rămân nedezlegate. Asemenea practici trebuie cu totul părăsite pentru a nu se desfiinţa Taina Sfintei Spovedanii şi a arunca în osândă atât pe preot, cât şi pe credincios.

101. Dacă cineva rămâne în aceleaşi păcate după mărturisire şi nu se pocăieşte, este vinovat credinciosul sau duhovnicul? În acest caz cum este mai bine să se procedeze? Să-l primească în continuare pentru a nu se deznădăjdui sau să-l trimită la un alt duhovnic?

Dacă cineva, după mărturisire, stăruie mereu în aceleaşi păcate sau şi în altele mai grele şi dacă preotul şi-a făcut datoria şi l-a sfătuit îndeajuns să părăsească păcatul, iar el nu a ascultat, atunci preotul nu este vinovat. Iar dacă preotul nu l-a sfătuit îndeajuns şi nu l-a canonisit după legea lui Dumnezeu şi din nepăsarea lui acela cade în aceleaşi sau alte păcate mai grele, atunci şi preotul are păcat şi se

osândeşte ca unul ce nu a pus doctoriile necesare pe rănile păcatelor.

Iar dacă preotul şi-a dat toată silinţa să-l ajute sufleteşte pe cel ce petrece în nepăsare şi nepocăinţă, însă fără de folos, atunci este bine a-l trimite la alt doctor mai iscusit, poate prin acela îi va da Dumnezeu credinciosului îndreptare. Însă nu degrabă să-l depărteze de el, ci să procedeze cu blândeţe şi cu îndelungă răbdare, ca să nu-l arunce în deznădejde.

102. Ce datorii are duhovnicul faţă de fiii săi duhovniceşti, şi ce datorii au fiii duhovniceşti faţă de duhovnic?

Duhovnicul are marea datorie faţă de fiii săi duhovniceşti de a-i supraveghea, de a-i învăţa pururea şi de a se ruga lui Dumnezeu pentru mântuirea lor. Iar fiii duhovniceşti au şi ei datoria de a asculta învăţăturile duhovnicului lor, de a-i cere întotdeauna sfat şi binecuvântare pentru toate, de a-şi face canonul rânduit, de a se sili spre îndreptarea lor şi de a se ruga pentru părintele lor duhovnicesc.

103. Cum trebuie înţeleasă duhovnicia în viaţa Bisericii Ortodoxe?

Duhovnicia „este judecătorie internă a sufletului creştin care are împărăţia lui Dumnezeu înlăuntrul său, având ca judecător conştiinţa sa, adică ştiinţa de sine, în raport cu legile Domnului, cu ajutorul cărora preotul poate face deosebire între bine şi rău. Întrucât creştinul nu se poate cunoaşte exact pe sine, nici

Legea lui Dumnezeu nu o ştie pe deplin şi nici aplicarea la faptele sale nu o poate face fără părtinire. Pentru a-şi completa această judecată internă, apelează la un judecător extern, asemenea lui, dar superior lui prin harul Duhului Sfânt, pe care îl consultă şi de la care cere ceea ce-i lipseşte – iertare, lumină şi adevăr".

Acesta este duhovnicul, a cărui misiune este să examineze, să îndrume, să judece în numele lui Hristos, să dea sentinţa dezlegării sau nedezlegării păcatelor, necondiţionat sau condiţionat, toate împlinindu-se în cadrul legilor lui Dumnezeu date lui de Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, în afara cărora nu poate să fie legare sau dezlegare de păcate, lumină şi adevăr bisericesc (Ioan 14, 15–30; 15, 1–14; *Pravila Bisericească* de arhim. Nicodim Sachelarie).

104. Când are voie credinciosul să-şi schimbe duhovnicul?

Iată ce spun Canoanele în legătură cu aceasta: „Oricare om îşi va lăsa duhovnicul său fără anumită vină şi se va spovedi la altul, să se despartă de Biserică împreună cu acela ce îl primeşte la el" (*Pravila Bisericească de la Govora,* cap. 118). În caz că duhovnicul, după multă răbdare şi sfătuire, nu observă nici o îndreptare la credincios, un astfel de penitent trebuie trimis la alt duhovnic, sub motiv că nu se pricepe a-i vindeca rănile sale sufleteşti.

Dacă cineva a fost afurisit (exclus din Biserică) de episcopul său, nu are voie să fie primit de alt

episcop mai înainte de a fi iertat de episcopul său. Însă el poate să apeleze la sinod ca să se apere şi sinodul poate da o altă hotărâre (*Antiohia,* 6). Sfântul Simeon al Tesalonicului spune că „preotul trebuie să afurisească (să oprească) de la cele sfinte pe cel vinovat când este rânduit de Canoane, ca să nu se încarce de păcate străine. Că nu este aceea răbdare, ci pricină de pierzare. Că nu se cuvine a fi noi mai milostivi decât Sfinţii Părinţi. Arhiereul sau duhovnicul, fiind stăpânit de aceleaşi păcate ca şi cel pe care îl spovedeşte, să nu socotească că i se vor ierta lui acele păcate, dacă va fi îngăduitor şi-i va uşura pe păcătoşi, călcând legile Domnului. Ci pentru ale sale păcate să ceară iertare, iar legea lui Dumnezeu să o aplice cu dreptate. Poate fi îngăduitor numai atunci când păcătosul se va hotărî a se îndrepta de la rău şi a se smeri întru pocăinţă" (*Tratat asupra tuturor dogmelor,* cap. 9, 30).

105. Cum trebuie să se procedeze cu acei credincioşi care au săvârşit păcate grele şi totuşi cer cu stăruinţă Sfânta Împărtăşanie?

Cu cei care au păcate grele şi totuşi cer stăruitor Sfânta Împărtăşanie, iată cum trebuie procedat. Dacă se vor spovedi curat, cu mare durere de inimă, cu lacrimi şi cu căinţă, duhovnicul care i-a oprit un timp de la cele sfinte, potrivit Sfintelor Canoane, poate să le facă acest pogorământ. Adică să împartă canonul dat şi numărul anilor de pocăinţă în trei părţi, după cum am spus mai înainte. O parte să o pună spre

milostivirea şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu, că nimeni dintre oameni nu este fără de păcat; a doua parte a canonului să rămână asupra celui ce a săvârşit păcatele; iar a treia parte de canon să o ia duhovnicul asupra sa, ca cel ce are putere de la arhiereu să lege şi să dezlege, după cum zice nemincinoasa gură a Domnului nostru Iisus Hristos (*Îndreptarea legii,* Târgovişte, 1652).

Duhovnicul, pentru a se orienta mai bine în legătură cu scumpătatea şi pogorământul pe care îl face de la caz la caz cu cei ce se spovedesc şi se pocăiesc, este bine să citească cu înţelegere Sfintele Canoane şi mai ales canonul 102 al Sinodului al VI-lea Ecumenic, iar nicidecum să se bazeze pe priceperea sa, căci „duhovnicul are putere a lega şi a dezlega numai în conformitate cu legea Domnului".

Aşadar canonisirea trebuie făcută numai potrivit cu învăţătura Sfintei Scripturi, potrivit cu Sfintele Canoane şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi, căci altfel spovedania şi pocăinţa nu ar aduce nici un folos credinciosului şi nici duhovnicului.

106. Cum trebuie procedat cu acei credincioşi care nu primesc canon la spovedanie? Dar cu cei care sunt bolnavi şi nu pot face canonul?

Cei ce nu vor să primească un canon la Sfânta Spovedanie, după multă sfătuire, de vor rămâne în îndărătnicia lor, nu li se poate face dezlegarea de păcate, cum spune Sfântul Nicodim Aghioritul în *Învăţătura către duhovnic.* Celor bolnavi, însă, li se

poate face uşurare de canoanele care cer osteneală trupească, precum: post, metanii, privegheri, milostenie, dacă nu au de unde da etc.; însă pentru osteneala duhului nu sunt scutiţi, adică de sfânta rugăciune, cea dintotdeauna, şi de mulţumire către Dumnezeu pentru suferinţa pe care o au. După cum am zis, canonul celor bolnavi se poate schimba, nu însă şi obligaţia de a ierta, a se ruga şi a mulţumi neîncetat lui Dumnezeu pentru toate, căci prin aceasta se vor mântui.

107. De câte ori pe an trebuie să se spovedească mirenii?

Spovedania nu este legată de termene sau soroace anumite din cursul anului. Putem alerga la duhovnic ori de câte ori simţim nevoia să ne uşurăm sufletul de povara păcatelor şi să primim mângâierea harului şi nădejdea iertării. Cu cât ne spovedim mai des, cu atât mai bine.

De obicei însă, spovedania este legată de cele patru posturi. Porunca a patra a Bisericii învaţă să ne mărturisim păcatele de patru ori pe an, în cele patru posturi. Cei mai sporiţi în evlavie să se spovedească în fiecare lună, iar ceilalţi „măcar o dată pe an" şi anume în Postul Paştilor (*Mărturisirea Ortodoxă,* partea I, întrebarea 90).

108. De câte ori pe an trebuie să ne împărtăşim după rânduiala Bisericii?

Sfânta Împărtăşanie, fiind strâns legată de Spovedanie, se poate da, cu dezlegarea duhovnicului, în cele patru posturi, sau cel mai des o dată pe lună

pentru cei mai evlavioşi şi cel mai rar la Sfintele Paşti, însă numai după săvârşirea canonului dat. Sfântul Ioan Gură de Aur recomandă credincioşilor să se împărtăşească cel mai des de douăsprezece ori pe an, la cele douăsprezece praznice împărăteşti, cu dezlegarea duhovnicului lor, „însă cu frică şi cu cutremur, ca să nu luăm osândă în loc de hrană şi moarte în loc de viaţă" (*Împărţire de grâu,* Cuv. 53 şi 54).

109. Care sunt condiţiile principale pentru a primi cineva cu vrednicie Trupul şi Sângele Domnului?

Pregătirea pentru Sfânta Împărtăşanie este de două feluri: trupească şi sufletească. În general ea constă din următoarele părţi:

a. *Spovedania,* mărturisirea păcatelor, fără de care nimeni nu se poate împărtăşi, nici chiar clericul. Numai copiii până la şapte ani sunt scutiţi de spovedanie.

b. *Împăcarea cu toţi oamenii.* Nimeni nu se poate împărtăşi certat cu cineva şi neîmpăcat sau având răutate, ură şi gând de răzbunare asupra cuiva. Dumnezeu, fiind dragoste, primeşte la cele sfinte numai pe cei care iartă şi trăiesc în dragoste.

c. *Înfrânarea de la mâncare de dulce şi de la orice poftă şi necurăţie trupească.* Soţii sunt datori să ţină cel puţin şapte zile de curăţie înainte de Sfânta Împărtăşanie şi încă trei zile după Sfânta Împărtăşanie.

Credincioşii sunt datori să ţină curăţie şi să postească miercurea, vinerea şi în cele patru posturi când se împărtăşesc. În caz de boală grea, preotul rânduieşte un post mai scurt după caz. Cei care se împărtăşesc între posturi sunt datori să postească cel puţin trei până la şapte zile, înainte de Sfânta Împărtăşanie. Înainte de primirea celor sfinte creştinii sunt datori să se înfrâneze: de băutură, de tutun, distracţii, glume, zavistie, clevetiri etc.

d. Împlinirea canonului dat de duhovnic. Credincioşii nu se pot împărtăşi fără învoirea duhovnicului lor şi fără împlinirea canonului rânduit de el la spovedanie, afară de caz de boală sau alte împrejurări grave, când pot primi cele sfinte, în orice situaţie s-ar găsi cei în cauză.

e. Rugăciunea. Credincioşii sunt datori să se roage mai înainte de primirea Sfintei Împărtăşanii în mod deosebit. Să citească în ajun din Ceaslov, din Psaltire şi Acatistier, să facă după putere metanii, închinăciuni, milostenie la cei săraci şi alte fapte bune. În mod deosebit sunt datori să citească seara, *Acatistul Mântuitorului, Paraclisul Maicii Domnului, Canonul de pocăinţă, Canonul Îngerului păzitor şi Canonul Sfintei Împărtăşanii,* iar dimineaţa cele douăsprezece rugăciuni. După primirea celor sfinte, credincioşii trebuie să citească rugăciunile de mulţumire.

110. În ce împrejurări se pot împărtăşi credincioşii cu pogorământ, adică în mod excepţional?

După cum am spus, cei ce sunt opriţi un timp de la Sfânta Împărtăşanie se pot împărtăşi cu pogorământ numai în caz de primejdie de moarte, adică de accidente, de operaţie, internare în spital pentru mai mult timp etc. De asemenea, femeile însărcinate se pot împărtăşi în luna a noua, orice oprire canonică ar avea, cu condiţia ca după naştere să ţină în continuare canonul dat de duhovnic.

111. Care dintre creştini nu se pot împărtăşi nici chiar înainte de moarte?

Nu pot fi împărtăşiţi nici chiar pe patul de moarte, creştinii ortodocşi care refuză cele sfinte; cei care s-au lepădat de credinţă; cei care au părăsit Biserica şi s-au dus la secte; cei demenţi, adică cei care nu pot judeca cu mintea şi nu se pot spovedi; cei în agonie care nu au apucat să fie mai înainte spovediţi şi împărtăşiţi; cei îndrăciţi (demonizaţi); cei care hulesc pe Dumnezeu şi Îl înjură, chiar şi pe patul de moarte; cei care au săvârşit păcate împotriva Sfântului Duh până în ceasul morţii şi nu s-au pocăit; cei deznădăjduiţi care vor să-şi pună capăt zilelor; cei cu totul robiţi până la moarte de beţie, de grele păcate trupeşti, furii de cele sfinte şi cei care nu vor să ierte nici până la moarte pe aproapele lor.

112. Ce alte sfaturi ne mai puteţi da în legătură cu duhovnicul şi duhovnicia?

Nici un cleric (duhovnic) nu poate dezlega la spovedanie pe cel legat de altul, decât numai dacă cel

ce l-a legat a murit sau l-a legat pe nedrept şi este dezlegat de episcopul său. Altă învăţătură a Bisericii zice aşa: „Caută să găseşti un duhovnic bun, duhovnicesc, să fie învăţat şi iscusit în fapte, să cunoască bine rănile sufleteşti ca să ştie să dea o doctorie cu pricepere", precum ar fi făcut când ar fi avut o rană trupească. Căci s-au văzut mulţi în ziua de azi, care, necunoscând boala, au omorât duhovniceşte pe mulţi din cei bolnavi, precum zice şi Hristos, „când un orb povăţuieşte pe alt orb, amândoi cad în groapă".

Când vei găsi un duhovnic bun să nu te mai duci la altul, căci, dacă neguţătoreşti mărturisirea, nu te poţi folosi. Dacă cineva s-a mărturisit la un duhovnic de mai multe ori şi din pricină că ai căzut în aceleaşi păcate, te ruşinezi de el şi te duci la altul ca să te ruşinezi mai puţin şi să primeşti un canon mai uşor, aceştia „mai rău mânie pe Dumnezeu".

Unii creştini obişnuiesc să caute duhovnici foarte îngăduitori, care iartă fără canon şi chiar le dau şi Sfânta Împărtăşanie. Unii ca aceştia se pierd pe sine şi se fac pierzare şi pentru alţii, dar „vremea judecăţii (osândei) lor este în veac", zice Sfânta Scriptură. Alţii uneltesc vicleşugul mai cu măiestrie, căci se duc la un duhovnic şi spun unele păcate, apoi se duc la altul şi spun alte păcate, tâlcuindu-le în aşa fel încât să le înfăţişeze fără adevărata lor vină. Alţii spun repede păcatele lor, ca duhovnicul să nu le bage în seamă, nici să cerceteze cu de-amănuntul pricinile şi urmările acelor păcate şi astfel să poată fi tămăduiţi. Alţii, ceea ce este şi mai rău, nu voiesc să le mărturisească pe

toate, ci ascund pe cele mai mari. Toate aceste uneltiri ale diavolului caută pe orice cale să ducă la pierzare sufletele oamenilor slabi în credinţă.

Duhovnicul nu este decât un martor înaintea lui Dumnezeu, un organ prin care Duhul Sfânt lucrează taina iertării păcatelor. Duhovnicul tâlcuieşte şi aplică legea lui Dumnezeu pentru vindecarea sufletului omenesc. „Dacă duhovnicul constată pe cineva că nu este sincer, are datoria să-l respingă de la spovedanie". Dacă nu ar face aşa ar însemna că duhovnicul nu slujeşte pe Dumnezeu cu credinţă, cu inimă curată şi devotată.

Pocăinţa este una din cele şapte Taine pe care o lucrează Duhul Sfânt în chip nevăzut prin slujba văzută a duhovnicului. Când te spovedeşti nu cumva să-ţi apleci urechea la glasul diavolului care îţi şopteşte în minte, zicând: „Oare ce va zice duhovnicul când va auzi astfel de păcate?" Uneori diavolul îi şopteşte credinciosului prin oameni răi şi bârfitori cum că duhovnicul ar spune altora păcatele de la spovedanie. La aceasta să-şi aducă aminte fiecare de bogatul ce şi-a mărturisit păcatele sale în mijlocul Bisericii cu glas tare înaintea tuturor celor de faţă şi, în timp ce şi le mărturisea, îngerul Domnului îi ştergea păcatele lui cele mărturisite în faţa tuturor, cum spune Sfântul Ioan Scărarul în Cuv. 4 din *Filocalia,* vol. IX.

Să se ştie şi aceasta, că duhovnicul nu poate dezlega pe cel ce nu-l dezleagă Dumnezeu şi nici nu poate lega pe cel ce nu s-a legat pe sine prin călcarea poruncilor lui Dumnezeu.

Aşadar, în cele spuse până aici este clar că nici duhovnicul, afară de pricinile arătate mai sus, nu se poate schimba, nici canonul dat de un duhovnic nu-l poate dezlega altul, cât timp duhovnicul lui trăieşte. Iar dacă cineva se sminteşte de vreo slăbiciune a duhovnicului său şi nu mai are evlavie la el, atunci dacă are un motiv bine întemeiat, se poate duce la alt duhovnic, însă numai cu binecuvântarea duhovnicului dintâi. La noul duhovnic este dator să facă o spovedanie generală din copilărie, ca acela să-l poată cunoaşte bine şi astfel să-i rânduiască un canon potrivit, spre îndreptarea lui.

113. În ce condiţii se spovedesc şi se împărtăşesc copiii? Dar cei bătrâni şi greu bolnavi?

Copiii mici până la şase-şapte ani, dacă sunt botezaţi, se împărtăşesc fără spovedanie, la 30 sau 40 de zile. Spovedania lor începe de la vârsta de 7 ani. Cei bătrâni şi bolnavi este bine să se împărtăşească la fel, la trei-patru săptămâni, dacă nu au vreo oprire de la Sfânta Împărtăşanie. Dacă au păcate cu totul grele, de moarte, Sfinţii Părinţi rânduiesc să se împărtăşească numai pe patul de moarte sau cum va hotărî duhovnicul lor.

114. Cum se cuvine a se spovedi şi a se împărtăşi călugării, după rânduiala Sfinţilor Părinţi? Cât de des se pot împărtăşi monahii, schimonahii şi călugării bolnavi?

Tot ce am spus până acum despre această sfântă taină este valabil şi pentru călugări. Monahii şi schimonahii sunt datori a se împărtăşi cu Trupul şi Sângele Domnului mai des decât mirenii, însă cu pregătirea cuvenită, după Sfintele Canoane, şi cu dezlegarea duhovnicului lor.

Călugării se pot împărtăşi cel mai des o dată pe lună sau, cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, în Cuvântul 53 din *Împărţire de grâu,* la cele douăsprezece praznice împărăteşti. Schimonahii, îndeosebi cei bolnavi, şi bătrânii se pot împărtăşi cel mai des o dată pe săptămână, după tradiţia noastră mănăstirească. Aceasta ne învaţă şi povăţuirile din *Liturghier,* zicând: „Preoţii de popor să înveţe pe credincioşii lor ca, în cuget curat, parte bărbătească şi femeiască, să se împărtăşească, de va fi cu putinţă, la praznicele cele împărăteşti de peste an, iar de nu, măcar în cele patru posturi de peste an, să se pregătească de împărtăşirea cu Sfintele Taine, însă cu cuvenita pregătire şi cu învoirea duhovnicului lor să facă aceasta".

115. Cum trebuie să se pregătească clericii, preoţii şi diaconii pentru Sfânta Liturghie?

Despre toate acestea scrie pe larg în povăţuirile Sfintei Liturghii din *Liturghier.* În general, clericul de mir este dator să respecte următoarele: Să se spovedească la duhovnicul său înainte cu o zi de Sfânta Liturghie; să aibă dezlegare de la duhovnic pentru săvârşirea celor sfinte; să ţină curăţie înainte şi

după Sfânta Împărtăşanie câteva zile; să fie împăcat cu enoriaşii săi şi cu toţi oamenii; să-şi citească din timp toate rugăciunile rânduite pentru Sfânta Împărtăşanie; să facă în ajunul fiecărei sărbători Vecernia şi Utrenia la biserică; să săvârşească orice slujbă, mai ales Sfânta Liturghie, fără grabă şi cu toată evlavia; să-şi pregătească din timp prescuri şi vin natural pentru cele sfinte; să-şi pregătească temeinic în cursul săptămânii predica duminicală sau a sărbătorii, prin care este dator să-şi hrănească duhovniceşte enoriaşii săi.

116. Care este rolul şi importanţa predicii în biserică?

Fiecare preot este dator să catehizeze „cu timp şi fără timp" pe credincioşii săi, căci *credinţa vine prin auz, iar auzul prin vestirea cuvântului lui Dumnezeu* (Rom. 17, 10). Altfel, poporul piere din lipsă de cunoştinţă a cuvântului dumnezeiesc, iar preotul va da greu răspuns la înfricoşata judecată. Auzi ce spune Dumnezeu prin gura proorocului: *Fiindcă ai lepădat cunoştinţa şi Eu te voi lepăda să nu mai fii preot, căci ai uitat legea Domnului tău* (Osea 4, 6). Catehezele şi predicile, în general, trebuie să se facă pe temeiul Sfintei Scripturi şi după învăţăturile Sfinţilor Părinţi. Să fie bine gândite, simţite, trăite de preot, ca să poată convinge şi pe credincioşi.

Predicile să fie calde, mângâietoare, pe înţelesul tuturor, presărate cu istorioare practice uşor de ţinut minte. Să iasă din inimă, ca să meargă la inimă. O mare importanţă au, mai ales acum când s-au înmulţit

sectele, predicile catehetice cu temă, ca să ştie poporul dreapta credinţă ortodoxă şi să se poată feri de cursele sectarilor.

117. În câte feluri este dator a predica preotul?

Preotul este dator a predica în trei feluri şi anume: cu cuvântul, cu scrisul şi cu viaţa, după învăţătura Sfântului Ioan Gură de Aur. Cu gura este dator să înveţe pe credincioşi cuvântul Domnului, dogmele, canoanele şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi. Cu scrisul sau cu mâna este dator să scrie cele ce a învăţat din Sfânta Scriptură şi de la Sfinţii Părinţi. Iar cu viaţa este dator să predice prin trăirea sa personală, după putere, despre cele ce învaţă, aducându-şi aminte de cuvântul Domnului, Care zice: *Cel ce va face şi va învăţa, acela mare se va chema întru Împărăţia Cerurilor* (Matei 5, 19). *Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând faptele voastre cele bune, să laude pe Tatăl vostru cel din ceruri* (Matei 5, 16). Cea mai puternică este predica prin viaţa preotului.

118. Se poate mântui cineva fără duhovnic şi fără spovedanie?

Nu. Nimeni nu se poate mântui, nici mireni, nici călugări, nici clerici, fără spovedania păcatelor şi fără dezlegarea de la duhovnic, după cuvântul Domnului care zice: *Luaţi Duh Sfânt, cărora le veţi ierta păcatele se vor ierta şi cărora le veţi ţine, ţinute vor fi*

(Ioan 20, 23). Şi în alt loc: *Oricâte veţi lega pe pământ, vor fi legate şi în cer şi oricâte veţi dezlega pe pământ vor fi dezlegate şi în cer* (Matei 18, 18).

Deci, cum va intra cineva în Împărăţia cerurilor, nefiind dezlegat pe pământ de păcatele sale? Că această putere s-a dat numai celor aleşi, adică apostolilor, episcopilor şi preoţilor, iar nu mirenilor. Toţi trebuie să avem duhovnicii noştri şi să ne spovedim regulat, chiar şi aceia cărora li se pare că nu au păcate.

Aşa ne învaţă Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan: *De vom zice că păcat nu avem, ne înşelăm pe noi înşine şi adevărul nu este cu noi. De vom mărturisi păcatele noastre, credincios şi drept este Dumnezeu ca să ne ierte nouă păcatele noastre şi să ne curăţească pe noi de toată nedreptatea* (I Ioan 1, 8–9). Iar Sfântul Simeon Tesaloniceanul arată, zicând: „Toţi trebuie să ne pocăim, şi mireni şi călugări şi preoţi şi arhierei. Toţi să ne pocăim (spovedim) ca să ne mântuim" (*Tratat asupra tuturor dogmelor*, cap. 251, Despre Taina Pocăinţei). Fără spovedanie, nimeni nu se poate mântui, deoarece *toţi multe greşim* (Iacob 3, 2). Tot omul este zămislit şi născut în păcate (Fac. 8, 21; Ps. 50, 6; Matei 7, 11; Rom. 3, 11). Sfânta Scriptură ne arată că *păcatul aduce moarte* (Iacob 1, 15) şi că *nimic necurat nu va intra în Împărăţia lui Dumnezeu.*

Deci să ţinem minte că „păcatul este călcarea Legii lui Dumnezeu şi este urâciune şi necurăţie înaintea Lui" şi că mânia Domnului vine asupra celor

răi şi păcătoşi care mor nespovediţi şi fără pocăinţă. Păcătoşii, prin spovedanie şi pocăinţă, întorc mânia cea dreaptă a lui Dumnezeu şi capătă mântuirea sufletelor lor.

119. Duhovnicul poate opri de la lucrarea celor sfinte pe un cleric? Ce trebuie să facă duhovnicul în această situaţie?

Cele mai mari păcate făcute de clerici, adică lepădarea de credinţa ortodoxă, uciderea, desfrânarea, profanarea celor sfinte (ierosilia, sacrilegiul, etc.), trebuie să fie spovedite numai la arhierei, precum şi alte păcate grele care nu le pricepe duhovnicul. În toate aceste situaţii, să se ţină seama de sfatul arhiereului, pentru că lucrarea duhovniciei este mai ales a arhiereului. Duhovnicul nu poate opri de la săvârşirea celor sfinte pe vreun diacon sau preot, pentru orice păcat, ci trebuie să-l trimită la episcopul locului sau la Sfântul Sinod, după regula Bisericii noastre Ortodoxe.

120. Ce părere aveţi despre acei clerici care dau prea des şi fără cercetarea cuvenită Sfânta Împărtăşanie la credincioşi?

Preoţii care dau Sfânta Împărtăşanie credincioşilor fără cercetarea cuvenită şi fără canonisire sunt datori să citească cu atenţie *Povăţuirile din Liturghier* care privesc pregătirea sufletească şi trupească a credincioşilor pentru Sfânta Împărtăşanie. Preoţii sunt datori să cunoască bine Sfintele Canoane şi practica

Bisericii Ortodoxe, iar la nevoie să consulte pe episcopul locului, pe care sunt datori să-l asculte toată viaţa. Preoţii trebuie să citească învăţătura Sfântului Ioan Gură de Aur despre felul cum trebuie dată Sfânta Împărtăşanie. Iată ce zice el în Cuvântul 55 din cartea sa *Împărţire de grâu*: „Nu mică muncă zace asupra voastră, preoţilor, dacă ştiind la cineva vreo răutate îi veţi îngădui să se împărtăşească de Masa aceasta. Sângele lui Hristos din mâna voastră se va cere. Măcar vreun voievod de-ar fi, măcar eparh, măcar cel încoronat cu coroană, dacă cu nevrednicie se apropie (de cele sfinte), opreşte-l. Mai mare stăpânire ai tu decât acela... că decât cel îndrăcit mai rău este cel ce a păcătuit şi se apropie. Că acela, pentru că este îndrăcit, nu se munceşte; iar aceştia când se apropie cu nevrednicie, la muncă veşnică se dau. Deci nu numai pe aceştia să-i oprim, ci în scurt pe toţi care îi vom vedea că se apropie cu nevrednicie. Nici unul să nu ia ca Iuda, ca să nu pătimească ca Iuda".

Şi iarăşi zice: „Nu da sabie în loc de hrană. Ci măcar din nebunie de va veni acela să se împărtăşească, opreşte-l. Să nu te temi. Teme-te de Dumnezeu, nu de om. Iar dacă tu nu îndrăzneşti să-l opreşti, adu-l la mine. Nu voi îngădui să se facă acestea. De suflet mă voi despărţi mai înainte decât voi da Sânge stăpânesc cu nevrednicie. Şi sângele meu tot îl voi vărsa, mai înainte decât voi da Sânge aşa de înfricoşat celui căruia nu i se cuvine. Iar dacă mult iscodind cineva nu a ştiut pe cel rău, nu este nici o vină".

De aceea, duhovnicul trebuie să fie cu mare grijă la spovedanie, socotind bine pe cine trebuie să oprească şi cui să-i dea cele sfinte cu vrednicie. Dacă cineva duce o viaţă imorală şi caută prin înşelăciune să primească Sfânta Împărtăşanie, va intra satana în el (Ioan 13, 27), asemănându-se cu Iuda. Dacă cineva este pe patul de moarte şi nu mai poate vorbi, i se poate da Sfânta Împărtăşanie pe mărturia celor din jurul său, cum că bolnavul este om credincios, că s-a spovedit regulat şi a dorit cele sfinte. Cel mai mare păcătos, dacă pe patul de moarte se spovedeşte, plângând amar, asemenea tâlharului de pe cruce, poate fi împărtăşit. Iar dacă cineva nici pe patul de moarte nu vrea să se împace cu aproapele sau refuză cele sfinte, nu trebuie împărtăşit.

În ce priveşte purtarea Sfintelor Taine de către mireni, chiar cu voia preotului, iată ce spune *Pravila Bisericească:* „Preotul care va da Sfânta Taină a lui Dumnezeu (Împărtăşania) citeţului celui destoinic, sau omului simplu să o poarte el încoace şi încolo pentru oarecare treburi, iar nu însuşi preotul să o poarte cu frică de Dumnezeu, unul ca acela să se pocăiască trei ani" (*Pravila Bisericească de la Govora,* 35).

Şi iarăşi: „Preotul care va împărtăşi pe orice om, fie mic, fie mare, tânăr sau bătrân, până ce nu va lua ştire despre dânsul de la duhovnicul lui de este destoinic sau nu, unul ca acesta să se izgonească din preoţie, adică să se pocăiască cinci ani; iar dacă din neglijenţă va împărtăşi, chiar de-ar fi cocon mic, şapte ani să aibă pocanie" (op. cit., 35). „Nu este îngăduit a

se ţine Sfintele Taine în casă, mai ales în familie, sau a le purta la sine şi din îndelungarea de vreme să se neglijeze păstrarea lor, ci numai la biserică pe Sfânta Masă să se păstreze cele sfinte; căci credincioşii, când trec pe lângă biserică, se închină lui Hristos. În vreme de nevoie, de persecuţii, de foc, de cutremure sau când se duc cele Sfinte la bolnavi acasă, poate preotul să ia cu sine cele Sfinte, dar şi atunci cu mare cinste şi grijă, pe cât posibil mergând cu ele ca la vohodul cel mare, cu lumânarea aprinsă înainte, fără a căuta vreun câştig lumesc" (Sfântul Simeon Tesaloniceanul, cap. 9).

„Nu se cuvine a liturghisi prin case particulare de către episcopi sau preoţi" (Laodiceea, 58). „Deoarece al VI-lea Sinod Ecumenic supune caterisirii pe preoţii care slujesc şi botează prin paraclise, care sunt în casele particulare, fără învoirea episcopului, şi noi hotărâm aceasta. Căci pe când Sfânta Biserică Ortodoxă îndreptează cuvântul adevărului şi păstrează adevărul şi învaţă moralitatea vieţuirii, apoi este urât şi necuvios întru neascultare şi anarhie (clericii) furişându-se prin case, să rupă buna rânduială şi să o umple de multă tulburare şi sminteală. Pentru aceasta prezentul sinod, de acord cu Sinodul Ecumenic al VI-lea, canonul 31, a hotărât să fie lepădaţi din cler cei ce liturghisesc prin paraclise, care sunt prin case, lepădarea din cler făcându-se de către episcopul locului. Iar dacă unii dintre aceştia pătrund în case şi vor îndrăzni să liturghisească fără voia episcopului, aceia să se caterisească, iar mirenii

care sunt părtaşi acestora să se supună afurisirii" (Ibid. 1, 2, 12).

121. Spun Sfinţii Părinţi că cel mai greu se mântuiesc clericii, adică arhiereii, preoţii şi duhovnicii. Ce ne puteţi spune în această privinţă?

Sfinţii şi dumnezeieştii Părinţi spun într-adevăr că se vor mântui cu anevoie preoţii, duhovnicii şi toţi păstorii de suflete. Datoriile păstorilor de suflete sunt multe şi grele, faţă de sine, faţă de familie, faţă de clericii care depind de ei şi cu care colaborează în slujba Domnului, precum şi faţă de poporul încredinţat lor spre a-l duce spre mântuire, şi mulţi păstori se lasă înşelaţi de lăcomie, care este rădăcina tuturor păcatelor (I Tim. 6, 10), prin care smintesc pe credincioşi şi nedreptăţesc pe colaboratorii lor, preoţi, diaconi, cântăreţi etc.

Toate veniturile bisericii sunt o proprietate a lui Dumnezeu, iar preotul nu este decât un iconom al lor şi este obligat să le împartă cu dreptate la toţi cei ce au nevoie şi merită împărtăşirea din ele. Cel ce este nedrept faţă de colaboratorii săi se pedepseşte cu afurisirea din slujba sa şi dacă nu se îndreaptă se caterisește, „ca unul ce a ucis pe fratele său" (Constituţii Apostolice, 9).

Ce pot să spun eu mai mult în această privinţă? Fiecare preot duhovnic şi păstor de suflete ştie mai bine decât mine ce are de făcut. Deci, să-i ajute Dumnezeu să-şi îndeplinească datoriile faţă de Hristos, faţă de familie, faţă de sine, faţă de societatea

în care trăieşte şi mai ales faţă de sufletele încredinţate lui spre mântuire, spre a dobândi cât mai mulţi pentru Împărăţia lui Dumnezeu.

122. Ce trebuie să facă păstorii de suflet pentru a dobândi Împărăţia lui Dumnezeu?

Trei sunt lucrurile de căpetenie pentru mântuirea sufletelor noastre: credinţa dreaptă în Dumnezeu, faptele cele bune şi smerenia. Adică, când vom lucra toate poruncile lui Hristos, să zicem în inima noastră *că slugi netrebnice suntem, fiindcă nu am făcut decât ceea ce eram datori să facem, după cum ne învaţă Domnul* (Luca 17, 10).

CONVORBIREA A CINCEA

DESPRE SUFERINŢĂ, ISPITE ŞI VRĂJITORIE

123. De câte feluri este suferinţa în lume?

De două feluri: suferinţă materială, trupească, şi suferinţă morală, adică sufletească, precum: mustrarea de conştiinţă, întristarea, deznădejdea, îndoiala, mânia, ura etc. Suferinţele omeneşti se pot împărţi încă în două părţi: unele spre îndreptarea şi lămurirea celor buni şi altele spre pedeapsa şi arvunirea osândei veşnice a celor răi (*Călăuza predicatorului* de Dr. C. Chiricescu şi Pr. C. Nazarie, p. 291–293).

124. Pentru ce este atâta suferinţă pe pământ?

Zice dreptul Iov: *Omul este născut pentru suferinţă* (Iov 5, 7). Iar Sfântul Pavel zice că *toată făptura este în suferinţă* (Rom. 8, 21). Suferinţele din lume sunt urmări ale păcatului (Iov 4, 8; Ps. 7, 14–16; Pilde 22, 8; Ier. 4, 18). Suferinţele sunt pedepse pentru păcate (Lev. 26, 24–28; II Regi 7, 14). Dar de vom primi toate suferinţele cu răbdare şi mulţumire, ne vor aduce mare folos duhovnicesc spre mântuirea sufletului. În general, vedem că, cu cât se înmulţesc păcatele

şi răutăţile în lume, cu atât se înmulţesc suferinţele, adică foametea, cutremurele, războaiele, bolile de tot felul şi moartea. Grija noastră, a creştinilor, este să părăsim păcatele, să ne împăcăm mereu cu Dumnezeu şi să avem frică de Dumnezeu, smerenie şi răbdare şi atunci toate suferinţele noastre se vor împuţina şi ne vor fi de mare folos spre mântuire.

125. Suferinţa este o arvună a muncilor veşnice sau o ispăşire a păcatelor? Care este raţiunea şi scopul suferinţei?

Scopul suferinţei pentru creştini este unul singur: ispăşirea păcatelor pe pământ prin tot felul de boli, necazuri şi dureri, spre curăţirea şi mântuirea sufletului. Pentru cei răi, care nu voiesc să se îndrepteze, să se pocăiască, suferinţa de pe pământ rămâne ca o arvună a suferinţelor celor veşnice. Iar pentru cei ce primesc suferinţa cu răbdare şi cu mulţumire de la Dumnezeu şi se întorc la pocăinţă, suferinţa, de orice fel ar fi, este cea mai bună cale de îndreptare şi ispăşire a păcatelor, izbăvindu-i prin aceasta de chinurile cele veşnice.

Noi vedem că cei care suferă mai mult pe pământ, sunt mai împăcaţi cu conştiinţa, mai buni, mai smeriţi, mai tari în ispite, mai aproape de Dumnezeu şi se mântuiesc mai uşor, precum dreptul Iov, săracul Lazăr, Sfinţii Apostoli, mucenicii, cuvioşii şi atâţia alţii. Iar cei ce trăiesc bine, au sănătate, au averi şi tot ce doresc pe pământ, sunt de obicei slabi în credinţă, nemilostivi, tirani, lacomi, egoişti, se tem de moarte şi mor în păcate grele, spre osândă veşnică.

Suferinţa ne este rânduită de sus spre mântuire, spre ispitire, spre iertarea păcatelor şi spre creştere duhovnicească, numai dacă o primim cu mulţumire, ca din mâna lui Dumnezeu, precum spune şi proorocul David: *Toiagul Tău şi varga Ta, acestea m-au mângâiat* (Ps. 22, 5). Deci, toiagul şi varga suferinţei, pe cei buni şi credincioşi îi mângâie, îi sporeşte în fapte bune, îi curăţeşte de păcate şi-i învredniceşte de mai mare cunună şi răsplată în cer. Iar pentru cei răi, toiagul suferinţei este chemare la pocăinţă, este pedeapsă peste pedeapsă şi frâu în gură, pentru că nu voiesc să se apropie de Domnul (Ps. 31, 10).

126. Cum trebuie să răbdăm boala, nedreptatea, ocara, sărăcia şi orice fel de suferinţe pe pământ?

Mai întâi să avem credinţă că suferinţa, de orice fel ar fi ea, ne este rânduită de Dumnezeu, Tatăl nostru Cel ceresc, spre mântuire, iar nu spre osândă veşnică. Apoi trebuie să primim suferinţa cu răbdare şi cu mulţumire. Iar răbdarea noastră trebuie să fie însoţită de cuvioşie şi înfrânare (II Petru 1, 2–7); să fie însoţită de bucurie (Col. 1, 11) şi de nădejde.

Răbdarea în suferinţă sporeşte în noi prin rugăciune, prin spovedanie şi Sfânta Împărtăşanie; prin citirea cărţilor sfinte, prin cugetarea la patimile Domnului nostru Iisus Hristos şi ale tuturor sfinţilor Lui; prin cercetarea celor ce sunt în suferinţe mai grele decât ale noastre şi prin cugetarea la fericirea veşnică în rai. Pentru că altă cale de mântuire nu este decât

numai prin cruce, prin suferinţă, prin răbdare şi jertfă, precum spune Mântuitorul: *Întru răbdarea voastră veţi dobândi sufletele voastre* (Luca 21, 19). *Cel ce va răbda până în sfârşit acela se va mântui* (Matei 24, 13).

127. Din ce pricini suferă copiii nevinovaţi? Ce păcate ispăşesc ei?

Citim la Ieşire: *Dumnezeu este râvnitor. El răsplăteşte păcatele părinţilor în fiii lor până la al treilea şi chiar al patrulea neam* (20, 5). Şi iarăşi: *Dumnezeu aduce fărădelegile părinţilor peste fii, şi peste fiii fiilor, până la al treilea şi al patrulea neam* (Ieş. 34, 7; Deut. 5, 9; Ps. 36, 28; 108, 13; Is. 14, 21). Marele prooroc Ieremia zice: *Tu arăţi milă la mii şi pentru fărădelegile părinţilor răsplăteşti în sânul copiilor lor după ei* (Ier. 32, 18; Num. 14, 18; Iov 5, 4; 21, 19; Is. 13, 16). Proorocul Isaia zice: *Pregătiţi măcelul feciorilor din pricina fărădelegilor părinţilor lor* (Is. 14, 21).

Aşadar, din aceste mărturii ale Sfintei Scripturi se poate înţelege destul de clar din ce pricină suferă copiii cei nevinovaţi şi ale căror păcate le ispăşesc ei.

128. Cum alină Biserica suferinţa omenească şi ce datorie are creştinul faţă de cei în suferinţă?

Biserica alină şi vindecă suferinţele oamenilor prin tot felul de rugăciuni către Prea Bunul Dumnezeu (Deut. 4, 29–31; II Paral. 7, 13, 16; Ps. 33, 17; 49, 15–16; 90, 15–16; Is. 19, 22; Iacob 5, 14). Biserica a rânduit diferite rugăciuni pentru alinarea suferinţei.

Cea mai importantă rugăciune şi slujbă pentru cei bolnavi este Taina Sfântului Maslu, precum şi diferite molitfe pentru dobândirea sănătăţii.

Creştinul are o mare datorie faţă de cei din suferinţă, ca să-i ajute după a sa putere, atât prin mijloace materiale, precum: îmbrăcăminte, hrană, ospătare, îngrijire, bani etc., cât şi prin mijloace spirituale, precum: rugăciune pentru cei bolnavi, îmbărbătare prin cuvinte duhovniceşti, compătimire, mângâiere etc., aşa cum ne învaţă Sfântul Apostol Pavel, care zice: *Bucuraţi-vă cu cei ce se bucură şi plângeţi cu cei ce plâng* (Rom. 12, 15).

129. Ce înţelegem prin ispite şi de ce este lăsat omul să fie ispitit?

Ispitele sunt încercări care vin asupra omului de la diavol şi de la slugile lui, oamenii cei răi (Iacob 1, 13; Matei 4, 1; 16, 23; Marcu 8, 33; I Cor. 7, 5; II Cor. 11, 3; I Tes. 3, 5). Omul este îngăduit de Dumnezeu să fie ispitit „spre încercarea credinţei” (I Petru 1, 6–7); spre „încercarea dragostei faţă de Dumnezeu” (Deut. 13, 3); spre încercarea supunerii noastre (Deut. 8, 2); spre încercarea nedoririi de câştig (Iov 1, 9; 12). De fapt, ispitele corespund întotdeauna slăbiciunii firii omeneşti. Celor mai tari în credinţă, le rânduieşte Dumnezeu ispite mai grele, ca să sporească în sfinţenie şi să se învrednicească de cununi mai mari. Iar celor slabi în credinţă şi răbdare, le rânduieşte pronia divină ispite uşoare, ca să le poată birui şi să nu deznădăjduiască.

Iată ce spune Sfântul Apostol Pavel: *Ispită pe voi nu a ajuns, decât ispita omenească. Dar credincios este Dumnezeu, Care nu vă va lăsa pe voi să vă ispitiţi mai mult decât puteţi; ci împreună cu ispita va trimite şi ajutorul, ca s-o puteţi suferi* (I Cor. 10, 13). Acelaşi lucru spune şi proorocul David: *Nu va lăsa Domnul toiagul păcătoşilor peste soarta drepţilor până la sfârşit, ca să nu-şi tindă drepţii spre fărădelegi mâinile lor* (Ps. 124, 3). Dreptul Iov spune că cei credincioşi sunt împovăraţi cu diferite ispite prin îngăduinţa lui Dumnezeu (Iov 7, 8; Iacob 1, 2; I Petru 1, 6). Dar niciodată Dumnezeu nu îngăduie la cei aleşi ispite peste puterile lor.

130. Care sunt adevăratele izvoare ale ispitelor?

Trei sunt izvoarele ispitelor: *Pofta trupului, pofta ochilor, trufia vieţii*, cum spune Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan (I Ioan 2, 16); sau: „Iubirea de plăceri, iubirea de slavă şi iubirea de argint, din care se naşte tot răul", cum spune Sfântul Ioan Damaschin (*Filocalia*, vol. IV, p. 188). Cu aceste trei feluri de ispite a încercat satana să-L ispitească şi pe Hristos (Matei 4, 2–11).

131. Care sunt duşmanii ce ne luptă şi ne ispitesc până la moarte?

Trei sunt duşmanii care ne luptă şi ne ispitesc până la moarte: diavolul, plăcerile lumii şi trupul. Toţi aceşti trei duşmani ne luptă prin ispite de tot felul şi

puţini sunt acei creştini care reuşesc, cu darul lui Hristos, să iasă biruitori în lupta cu ispitele şi plăcerile acestui veac. Că *de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar s-ar osteni*, zice Duhul Sfânt prin gura psalmistului. Dar, ajutându-ne Mântuitorul, „nimenea nu va strica cetatea noastră" (*Antifon*, glas 3).

132. Care sunt cele mai mari ispite cu care ne luptă aceşti trei duşmani ai sufletelor noastre?

Diavolul, izvorul a tot răul, ne ispiteşte îndeosebi cu gânduri de necredinţă, de hulă, de îndoială, de deznădejde, de mândrie şi de slavă deşartă. Iar indirect, diavolul ne ispiteşte prin oameni cu gânduri de trufie, de slavă deşartă, de mânie şi de desfrânare; cu iubirea de argint, cu lăcomia de avere, cu invidia, cearta, osândirea, limbuţia şi altele. Prin trup ne ispiteşte diavolul cu lenevirea, lăcomia pântecelui, beţia, desfrânarea, moleşeala voinţei, nesimţirea inimii, trândăvia şi altele de acest fel.

133. Din câte părţi este ispitit creştinul?

După mărturia Sfântului Meletie Mărturisitorul, creştinul este ispitit de diavolul din opt părţi, şi anume:

De sus ne ispitim când ne silim la nevoinţe şi virtuţi peste puterile noastre proprii. Adică post până la epuizare, osteneală peste măsura trupului, priveghere de toată noaptea şi alte fapte bune, la care abia ajung cei desăvârşiţi.

De jos ne ispitim de diavoli prin moleşeală şi lenevire la lucrarea faptelor bune, slăbindu-ne astfel voinţa, raţiunea, mustrarea conştiinţei, bărbăţia şi stăruinţa în lupta cea duhovnicească. Din stânga ne ispitesc diavolii prin patimi trupeşti de tot felul, prin beţie, lăcomie, zgârcenie, mânie, ură, răzbunare şi tot felul de răutăţi trupeşti şi sufleteşti. Se numesc aşa pentru că vin direct de la diavolul şi fiecare îşi dă uşor seama de cursele celui viclean. Din partea dreaptă ne ispitesc diavolii prin patimi sufleteşti şi raţionale subţiri, greu de desluşit şi foarte greu de cunoscut şi biruit, cum sunt: mândria, trufia, părerea de sine, slava deşartă, osândirea altora, răzvrătirea minţii, neascultarea, egoismul, eresurile, sectele, încrederea prea mare în mila lui Dumnezeu, cugetarea înaltă, hula, îndoiala, necredinţa, visurile, vedeniile, vrăjitoria şi altele. Aceste patimi având la temelie mândria din care a căzut Lucifer în adânc sunt foarte cu anevoie de cunoscut şi tămăduit.

Din faţă ne ispitesc şi ne tulbură diavolii cu nălucirea celor viitoare, adică ne aruncă în griji, în bănuieli asupra altora şi în osteneli trupeşti peste puteri pentru „ziua de mâine”, ca şi cum Dumnezeu nu ne-ar purta de grijă în toată viaţa. Cei ispitiţi de aceste gânduri adună averi pentru bătrâneţe, se ostenesc numai pentru viaţa aceasta, se tem că nu vor avea ce mânca şi ce bea, îşi avortează copiii, spunând că nu vor avea cu ce-i hrăni, se ceartă pentru averi, sunt foarte zgârciţi şi iubitori de bani, nu fac milostenie şi sunt egoişti.

Din spate ne ispitesc diavolii cu aducerile aminte ale păcatelor şi patimilor care ne-au stăpânit în tinereţe, îndemânându-ne să le facem din nou. Că ne aduc aminte diavolii de persoanele cu care am păcătuit, de locul în care am greşit, de pricinile păcatelor care ne-au stăpânit. Ne aduc aminte de cei cu care am fost certaţi, de cuvintele cu care ne-au supărat, ca să începem din nou a-i urî; ne aduc aminte de păcatele trupeşti pe care le-am făcut, de feţele care ne-au smintit, de beţii şi alte răutăţi din trecut, imboldindu-ne voinţa să cădem în aceleaşi păcate de care cu greu ne-am izbăvit.

Dinlăuntru, adică din inimă, ne ispitesc vrăjmaşii cei nevăzuţi cu toate patimile care stăpânesc inima, precum: mânia, răutatea, pofta, răzbunarea, împietrirea, zavistia, mândria şi celelalte, cum spune Domnul: *Iar ce iese din gură, iese din inimă, şi acestea spurcă pe om. Căci din inimă ies gândurile cele rele, uciderile, desfrânările, mărturiile mincinoase, hulele...* (Matei 15, 18–19). Şi în alt loc zice: *Că din prisosul inimii grăieşte gura* (Matei 12, 34). De aceea şi proorocul David se ruga, zicând: *Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi Duh drept înnoieşte întru cele dinlăuntru ale mele* (Ps. 50, 11).

Din afară ne ispitesc şi ne biruiesc diavolii prin cele cinci simţiri, care sunt ferestrele sufletului. Mai ales prin vedere, prin auzire şi prin limbă. Despre ispitele ce intră în inimă prin simţuri auzim pe proorocul Isaia, zicând: *Doamne, a intrat moartea prin ferestrele noastre*. Despre ochi zice Mântuitorul:

Cela ce caută spre femeie spre a o pofti pe ea, iată a preacurvit cu dânsa întru inima sa (Matei 5, 28). Iar despre limbă auzim pe Apostolul Iacob, zicând: *De nu greşeşte cineva în cuvânt acesta este bărbat desăvârşit, puternic a-şi înfrâna şi tot trupul* (Iacob 3, 2).

Iată, dar, că din toate părţile aruncă satana săgeţile ispitelor asupra noastră, căutând să ne rănească prin păcate şi să ne tragă în pierzare. Noi, însă, suntem datori să ne mărturisim toate cugetele cele rele la duhovnic şi să alungăm de la noi ispitele diavolului cu rugăciunea, cu postul, cu smerenia, cu păzirea minţii şi cu citirea cărţilor sfinte. Iar dacă, totuşi, săgeţile ispitelor nu se depărtează de la noi este semn că rădăcinile patimilor sunt vii în mintea şi în inima noastră. Este semn că încă nu ne-am spovedit curat gândurile şi a odrăslit păcatul în noi. În acest caz este nevoie de mai fierbinte rugăciune, cu lacrimi şi post, până nu pune păcatul stăpânire pe noi (După *Războiul nevăzut*, de Sfântul Nicodim Aghioritul, ed. 1937, pag. 82).

134. Care sunt ispitele cel mai greu de cunoscut şi de biruit?

Cel mai greu de cunoscut şi de biruit sunt ispitele raţionale ale sufletului, adică: gândurile de hulă, de îndoială în credinţă, de deznădejde; apoi ispita părerii de sine, cugetarea înaltă de sine, încrederea în sine şi altele. Iar dintre ispitele trupeşti, cel mai greu de biruit şi cel mai primejdios este gândul desfrânării, pentru că este legat de fire, de trup. Apoi,

pentru că cel ce se mândreşte întru sine este lăsat de Dumnezeu să cadă în desfrânare. De aceea Sfinţii Părinţi ne poruncesc să fugim de orice prilej de desfrânare, de orice cuget trupesc, până nu devine păcat; să ne ferim de orice persoană care ne sminteşte şi ne împinge spre cumplitul păcat al desfrânării.

135. De ce are satana atâta ură asupra omului şi de ce îi îngăduie Dumnezeu să ispitească şi să amăgească prin păcat făptura Sa?

Satana nu are putere şi dezlegare să stăpânească, să înşele sau să silească voinţa omului la păcat. El numai îl ispiteşte prin tot felul de meşteşugiri, năluciri, aduceri-aminte, prin imaginaţii, prin simţuri, prin slăbiciunile firii, prin plăceri, prin gânduri. Satana niciodată nu se arată omului în faţă, nu se descoperă direct ca duşman al omului. Ci îl luptă pe ascuns, indirect sau prin oamenii răi, folosind tot felul de meşteşuguri diavoleşti, ca să nu fie descoperit că el însuşi doreşte căderea şi pierzarea noastră.

El se numeşte ispititor şi tatăl minciunii, pentru că prin ispite şi prin curse mincinoase ne trage la păcat. Satana doar forţează voinţa noastră, aţâţă patimile şi pornirile trupeşti şi sufleteşti ale firii noastre, creează ocazii de păcat, ne aduce mereu aminte de căderile noastre, dar nu are voie şi dezlegare de la Dumnezeu să ne silească la păcat, că atunci noi n-am avea nici o vină, nici o osândă şi nimeni n-ar scăpa de cursele lui. Însă, dacă omul slăbeşte în voinţă şi în rugăciune, dacă se îndulceşte

de momelile diavolului şi acceptă păcatul, atunci nu diavolul este de vină, ci omul.

De aceea i s-a rânduit omului înger păzitor ca să-l ajute, i s-a dat harul Duhului Sfânt ca să-l întărească, i s-a rânduit Biserică, spovedanie, adică baie de curăţire a păcatelor şi duhovnic să-l dezlege şi să-l sfătuiască. De aceea i s-a hotărât plată, dacă biruieşte, sau osândă, dacă este biruit. Dumnezeu a îngăduit diavolului să ispitească pe om, ca să-l facă mai tare în credinţă, ca omul să-şi pună toată nădejdea mântuirii numai în Dumnezeu, iar nu în puterile sale, şi ca omul credincios să-şi agonisească mai multă plată de la Dumnezeu. Dumnezeu lasă pe satana să-l ispitească pe om, dar niciodată nu îngăduie diavolului să-l ispitească mai presus de puterea credinţei sale (I Cor. 10, 13) Numai pe cel mândru şi necredincios îl lasă Dumnezeu să fie ispitit de diavoli peste puterile sale, ca să-l smerească şi să ceară ajutorul lui Dumnezeu şi al slujitorilor Lui. Omului însă i s-a dat putere să se împotrivească diavolului, să-l biruiască şi să-l alunge de la el (Efes. 6, 11; 6, 16; Iacob 4, 7; I Petru 5, 9).

136. Care sunt cele mai importante arme cu care biruim ispitele diavolului?

Două sunt cele mai puternice arme cu care biruim toate cursele şi ispitele diavolului. Întâi este *sfânta rugăciune şi* apoi *smerenia.*

Noi ne rugăm neîncetat Tatălui ceresc, zicând: *Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel viclean* (Matei 6, 13). Adică cerem Tatălui să nu ne

lase în ispite peste puterile noastre şi să ne izbăvească de toate cursele diavolului cele pline de vicleşug. Deci, în orice vreme de ispită trebuie să ne rugăm stăruitor, cu lacrimi, cu post şi cu zdrobirea inimii. Sfinţii Părinţi ne recomandă să zicem permanent rugăciunea lui Iisus, mai ales în timp de ispită, că numele Domnului, ca o sabie scoate din inimile noastre şi taie ispitele vrăjmaşului.

A doua armă foarte puternică împotriva ispitelor diavoleşti este smerenia. Auzi ce zice David: *Smeri-tu-m-am şi m-a mântuit* (Ps. 114, 6). Când suntem învăluiţi în ispite şi patimi, să ne smerim din inimă, adică să ne socotim cei mai păcătoşi, zicând că pentru păcatele şi mândria noastră suntem ispitiţi, şi atunci va fugi diavolul de la noi, că cel mai tare este ars vrăjmaşul de smerenie, de rugăciunea cu lacrimi şi de post. Alte arme în vreme de ispite sunt: răbdarea ispitelor cu bărbăţie, mărturisirea deasă a gândurilor, citirea cărţilor sfinte, ocolirea pricinilor de păcat, Sfânta Împărtăşanie, tăcerea, înstrăinarea de cele pământeşti şi altele.

137. Care sunt foloasele ispitelor în lupta noastră cu vrăjmaşul diavol?

Primul folos este că fără de ispite şi fără de luptă cu ispitele nu ne putem mântui, nici nu avem pentru ce să fim încununaţi. Fără ispite şi luptă duhovnicească nu este posibilă mântuirea sufletului. De aceea zicea un părinte din pustie: „Înlătură ispitele şi nu se va mântui tot omul” (*Pateric,* ed. 1930).

Apoi, ispitele ne deprind meşteşugul luptei duhovniceşti, ne călesc în viaţă, ne ajută să creştem sufleteşte. Ispitele ne sporesc credinţa, ne învaţă şi ne silesc să ne rugăm mai mult, să fim treji şi silitori la biserică, la post, la citirea cărţilor sfinte; ispitele ne trimit mai des la spovedanie, la sfătuire şi la Sfânta Împărtăşanie. Ispitele ne smeresc, ne arată cât suntem de slabi şi neputincioşi, când suntem singuri. Ispitele sporesc răbdarea, rugăciunea, lacrimile, smerenia şi credinţa noastră. Iată raţiunea, scopul şi folosul ispitelor pe pământ.

138. Părinte Cleopa, ce este vrăjitoria şi de câte feluri este?

Prin cuvântul vrăjitorie înţelegem invocarea puterii demonice în ajutorul oamenilor, în locul lui Dumnezeu, cu scopul împlinirii anumitor dorinţe omeneşti. Vrăjitoria s-a practicat atât la poporul evreu în timpul Legii Vechiului Testament, cât şi la creştinii din Legea Darului, până în vremea noastră. În Legea Veche a cerut ajutorul diavolului, apelând la vrăjitoare, regele Saul, pentru care a fost aspru pedepsit de Dumnezeu. Vrăjitori au fost atât Valaam, cât şi cei trei magi care practicau astrologia.

După învăţătura Sfântului Nicodim Aghioritul, vrăjitoria se împarte în mai multe părţi şi anume: **Vrăjitoria propriu-zisă** prin care se înţelege chemarea diavolilor pentru a descoperi oamenilor comori ascunse, lucruri pierdute şi altele de acest fel. **Ghicirea,** al doilea fel de vrăjitorie, prin care unii

oameni spun cele viitoare prin semnele din palmă, numită **chiromanţie** şi prin alte obiecte (bobi, cărţi de joc, cafea etc).

Descântarea, spiritismul, adică chemarea ajutorului diavolilor în camere obscure sau la morminte, pentru a pedepsi pe cei ce sunt în viaţă. Descântătorii pretind că cheamă sufletele morţilor din iad, precum ghicitorii din timpul Proorocului Samuil (I Regi 21, 3), pentru a afla cele viitoare sau pentru a se răzbuna pe cineva. În zilele noastre se practică descântecul în rândul credincioşilor, precum stingerea cărbunilor, rostirea anumitor cuvinte amestecate cu rugăciuni pentru cei bolnavi, care pretind că sunt „vrăjiţi" etc.

Ghitia, adică ghicirea sau vrăjitoria prin lucruri sfinte, precum ghicirea prin Psaltire, numită astăzi „deschiderea pravilei"; ghicirea cu obiectele bisericii, cum ar fi resturi de veşminte clericale, cheia bisericii, cenuşa din cădelniţă, scrierea unor nume pe toacă, pe clopote, pe ziduri de biserică, sau introducerea lor în candele etc. **Fermecătoria**, adică vrăjirea unor tineri spre a se căsători unii cu alţii sau a se despărţi, prin invocarea ajutorului diavolesc, numită popular „ursită".

Ghicirea prin măruntaiele animalelor, numită „iconoscopia" În acest fel de vrăjitorie intră şi visurile, zodiile, ceasurile bune şi rele, ghicirea prin membrele trupului, numită şi prevestire (ţiuitul urechilor, zbaterea ochiului, mâncărimea palmelor). **Baierele** prin care se înţelege purtarea la mână sau la piept a unor semne satanice, aţe, chei, obiecte (amulete) sau

bucăţi de stofă vopsite spre păzirea de boli, de primejdii şi de pagube, după ce mai întâi s-a invocat asupra lor puterea diavolului. Chemătorii de demoni (clindonii) sunt cei ce ghicesc cele viitoare prin chemarea diavolilor. Între aceştia se numără cei ce fac focuri înaintea caselor şi sar prin foc, ghicitorii din pântece precum şi cei ce ghicesc în măruntaiele animalelor sau iau mana vitelor, vrăjitorie ce se practică în zilele noastre.

Astrologia este o vrăjitorie practicată din cele mai vechi timpuri până astăzi. Prin astrologie se înţelege ghicirea celor viitoare prin mişcările stelelor, planetelor, vânturilor, norilor şi ale celorlalte fenomene ale universului. Astrologii pretind că fiecare om are o stea proprie.

Iată câteva din cele mai obişnuite feluri de vrăjitorii, unele aproape uitate, altele practicate şi în zilele noastre, pe care le combatem şi de care trebuie să fugim, fiind iscodiri diavoleşti care amăgesc şi înşală pe mulţi creştini spre a lor pierzare.

139. Poate, într-adevăr, să ajute diavolul pe oameni prin vrăji, mai mult decât ne ajută puterea şi harul lui Dumnezeu?

Să se ştie că diavolii nu au nici o putere de a vindeca pe cineva, de a descoperi pagube sau pe răufăcători. Ei nu pot niciodată să facă minuni adevărate, ci numai cu năluciri mincinoase înşală pe cei necredincioşi şi slabi în credinţă. Acest adevăr ni-l arată dumnezeiescul părinte Ioan Gură de Aur, zicând:

„Nu vezi cum diavolii n-au putut să vindece nici chiar pe vrăjitorii şi fermecătorii care le slujeau lor, de beşicile şi de bubele date de Moise în Egipt, şi pe tine oare au să te vindece? (Ieş. 9, 11). Şi dacă dracii nu se milostivesc de sufletul tău, cum se vor întrista pentru durerea trupului tău? Dacă dracii se silesc să te izgonească pe tine din împărăţia lui Dumnezeu, cum te vor izbăvi pe tine de boli? Râsuri sunt acestea şi basme. Deci nu te amăgi, creştine, că niciodată lupul nu se poate face oaie, nici diavolul nu se face cândva doctor. Că mai lesne poate focul să îngheţe şi zăpada să încălzească, decât diavolul să te vindece pe tine cu adevărat" (*Împărţire de grâu*, pag. 324).

Deci, noi când ne îmbolnăvim, sau avem necazuri, sau suntem nedreptăţiţi, sau avem pagube, sau feciori de căsătorit, sau alte greutăţi în familie, să nu mai alergăm la ajutorul diavolului şi al slugilor lui, care sunt vrăjitorii şi ghicitorii, ci la biserică să alergăm şi la preoţi, la rugăciune şi la post, şi îndată ne va ajuta Bunul nostru Tată, Care ne-a zidit căci are milă de noi.

140. Care sunt urmările păcatului vrăjitoriei?

Cei ce fac vrăji şi cei ce aleargă la vrăjitori fac un mare păcat împotriva Duhului Sfânt, căci lasă pe Dumnezeu şi cer ajutorul diavolilor. Se leapădă de slujitorii lui Hristos, adică de sfinţiţii preoţi, şi se duc la slujitorii satanei. Adică lasă apa cea vie, preotul şi harul mântuirii din Biserică şi, pentru interesele lor pătimaşe şi omeneşti cer ajutorul vrăjmaşilor lui

Hristos, adică al vrăjitorilor şi vrăjitoarelor. Se leapădă de adevăr şi primesc în loc minciuna, căci toate cuvintele vrăjitorilor sunt minciună şi amăgire diavolească.

Un păcat aşa de mare împotriva Duhului Sfânt nu se iartă celor vinovaţi *nici în veacul de acum, nici în cel ce va să vină*, după cum spune Hristos, de nu se vor pocăi toată viaţa. Pentru un astfel de păcat vin asupra celor vinovaţi, care aleargă la vrăji, tot felul de răutăţi şi primejdii. Mai întâi, mustrarea conştiinţei că au lăsat pe Dumnezeu şi au cerut ajutor vrăjmaşului lui Dumnezeu.

Apoi, este oprirea pe mai mulţi ani de la Sfânta Împărtăşanie, de la 7 până la 15 şi chiar 20 de ani. Apoi, cei ce cred şi aleargă la vrăji, alungă din inima lor darul lui Dumnezeu şi aduc în casa şi în inima lor duhul diavolului. Apoi, cei ce fac vrăji şi cred în ajutorul lor, se leapădă de Hristos şi se unesc cu diavolul. Apoi, cei ce fac vrăji şi aleargă la acestea nu se cade a se mai numi creştini, ci apostaţi. Apoi, cei vinovaţi de acest greu păcat sunt pedepsiţi de Dumnezeu cu boli grele şi fără leac, cu suferinţă în familia lor, cu pagube şi neînţelegere, cu sărăcie şi moarte cumplită. Şi dacă nu se spovedesc la preot şi nu-şi plâng păcatul acesta cu lacrimi toată viaţa, nu se pot mântui.

Vrăjitorii şi cei ce cred şi aleargă la ajutorul diavolului, dacă nu se părăsesc de aceasta şi nu se pocăiesc, „se leapădă cu totul din Biserică", adică se despart de Hristos şi se dau de bunăvoie în mâinile

vrăjmaşului, iar dacă mor în acest păcat, nici nu se îngroapă cu preot; ci, asemenea celor păgâni şi lepădaţi de credinţă, spre veşnica lor osândă în muncile iadului. Iată urmările grozave ale vrăjitoriei.

141. Ce canon rânduiesc Sfinţii Părinţi vrăjitorilor şi celor ce aleargă la vrăji?

Cel mai aspru pedepseşte pe vrăjitori Sfântul Vasile cel Mare. Iată ce spune el în canonul 72: „Cel ce se dă pe sine vrăjitorilor, sau unora ca acestora, se va canonisi cu canonul ucigaşilor". (Sfântul Vasile 72; Sfântul Grigore de Nyssa, 3; Laodiceea, 36). El pune pe vrăjitori în rândul ucigaşilor de oameni şi a celor lepădaţi de Dumnezeu, adică îi opreşte de cele sfinte de la 10 la 20 de ani. În canonul 65, acelaşi Sfânt Vasile cel Mare zice: „Cel ce spune vrăjitorii (descântă) se va canonisi cu timpul ucigaşului, adică 20 de ani, aplicându-i-se astfel, după cum se vădeşte singur la fiecare păcat". Iar Pravila Mare de la Govora zice: „Femeia ce va fermeca pe străini şi pe ai săi (se opreşte de cele sfinte) ani 9 şi metanii 500 pe zi" (p. 115).

Iar canonul 61 al Sinodului al VI-lea Ecumenic opreşte de Sfânta Împărtăşanie pe cei ce merg la ghicitori, la cărţi de joc şi altele asemenea, spre a afla cele viitoare, timp de şase ani de zile. Iar „dacă vor stărui în acestea şi nu se vor feri de aceste meşteşuguri pierzătoare şi păgâneşti, hotărâm să se lepede cu totul de la Biserică, precum şi Sfintele Canoane învaţă...". Sfântul Ioan Postitorul scurtează canonul vrăjitorilor

şi al celor ce aleargă la vrăji, numai la 3 ani oprire de cele sfinte, dacă se mărturisesc de păcat, dacă îl părăsesc definitiv şi dacă ţin post zilnic până la orele 3 după masă şi fac câte 250 de metanii pe zi.

Dar şi Sfânta Scriptură arată cât de greu pedepseşte Dumnezeu pe cei ce alergau la vrăjitori, că auzi ce zice: *Pe fermecători nu-i lăsaţi să trăiască* (Ieş. 22, 18). Şi iarăşi zice: *Şi bărbatul sau femeia, oricare dintre ei se vor face descântători sau vrăjitori, cu moarte să se omoare; pe amândoi cu pietre să-i ucideţi că vinovaţi sunt* (Lev. 29, 27). Şi iarăşi: *Sufletul care se va duce la descântători sau la vrăjitori, ca să curvească în urma lor, Eu voi întoarce faţa Mea împotriva sufletului aceluia şi-l voi pierde din poporul lui* (Lev. 20, 6).

Vedem că pe împăratul Manase l-a pedepsit Dumnezeu cu robie amară şi grea în Babilon, că *trecea pe fiii lui prin foc şi făcea descântece şi felurite vrăji şi a făcut grăitori din pântece şi vrăjitori şi a înmulţit a face rău înaintea Domnului, ca să-l înlăture pe el de la împărăţie* (II Paral. 33, 6). Pe împăratul Saul l-a pedepsit Dumnezeu cu pierderea împărăţiei şi cu moarte de ocară, pentru că a lăsat pe Dumnezeu şi a chemat femeie grăitoare din pântece, urmând ghicitorilor ei (I Regi 28, 7). Iar pe împăratul Ohozia s-a mâniat Dumnezeu foarte tare, că a trimis să întrebe pe vrăjitoarea din Ecron.

142. Spuneţi-ne mai pe larg despre păcatul ghicirii cu cărţi sfinte, sau cum se numeşte „deschiderea pravilei", care se obişnuieşte astăzi între credincioşi.

Vrăjirea cu lucruri şi cu cărţi sfinte este al patrulea fel de vrăjitorie şi se cheamă „ghitia". Aceşti vrăjitori amestecă vrăjile lor cu rugăciuni, cu psalmi şi cu alte cuvinte sfinte, adresate către Maica Domnului şi către sfinţi, ca să poată înşela mai uşor pe cei slabi în credinţă. Acest fel de vrăji îl obişnuiesc mai ales femeile cele rele, bătrânele şi ţigăncile, pentru a amăgi pe cei slabi la minte.

Iată ce zice despre acestea Sfântul Ioan Gură de Aur: „Tu zici că bătrâna aceea este creştină şi omul acela este ghicitor creştin şi când descântă sau deschid cartea, nu zic, nici nu scriu alt nume, decât numele lui Hristos, al Născătoarei de Dumnezeu şi al sfinţilor; deci ce rău fac ei? La aceasta îţi răspund că pentru aceasta se cuvine mai cu seamă să urăşti pe femeia cea rea şi pe acel rău fermecător şi ghicitor (din cărţi), fiindcă folosesc spre ocară şi necinste numele lui Dumnezeu.

Creştini fiind, lucrează ca păgânii. Pentru că şi diavolii, cu toate că numesc numele lui Dumnezeu, însă tot diavoli sunt. Unii, voind a se îndrepta, zic că este creştină femeia care a descântat şi nimic alta nu zice, fără numai numele lui Dumnezeu. Eu pentru aceea mai vârtos o urăsc şi mă întorc de la ea, că întrebuinţează numele lui Dumnezeu spre ocară. Numindu-se pe dânsa creştină, se arată pe sine că lucrează cele ale păgânilor" (*Hristoitia*, op. cit., p. 305-320).

Cei ce ghicesc prin deschiderea Psaltirii şi a altor cărţi sfinte, se opresc de împărtăşanie până la 7 ani, pentru că Psaltirea este o carte sfântă cu multe proorocii în ea, insuflată de Duhul Sfânt şi este pentru rugăciune, iar nu pentru ghicit şi câştigat bani spre osândă. Acelaşi păcat fac şi unii preoţi care „deschid cartea", cum se spune în popor, şi cad sub grea osândă, atât ei, cât şi cei care cer să le deschidă Sfânta Evanghelie.

143. Pentru ce au căzut creştinii în vrăjitorie?

Pentru că a slăbit în ei credinţa şi frica de Dumnezeu; pentru că nu se roagă îndeajuns creştinii de astăzi, ca să-şi împlinească cererile lor prin rugăciune, iar nu prin ghicire; pentru că nu citesc Sfânta Scriptură să vadă ce osândă ajunge pe vrăjitori şi pentru că nu merg regulat la biserică, nu se spovedesc în cele patru posturi şi nu cer la nevoie sfatul şi rugăciunile preotului. Mai aleargă unii creştini la ghicit pentru că au uitat făgăduinţele pe care le-au dat lui Hristos la Sfântul Botez, când au spus: „Mă lepăd de satana, şi de toate lucrurile lui, şi de toată slujirea lui...". De asemenea, mai aleargă creştinii la ajutorul diavolului când nu li se împlineşte cererea lor la Biserică sau pentru că uită de moarte şi de ziua judecăţii lui Hristos.

De aceea, Sfinţii Părinţi ne îndeamnă să alergăm numai la Dumnezeu, numai la Biserică şi la preoţi, iar nu la diavoli şi la slugile lor. Iar Sfântul Ioan Gură de Aur ne sfătuieşte, zicând: „Vă rog, fiţi curaţi de

această înşelăciune... şi când voieşti a călca pragul casei tale, să zici mai întâi acest cuvânt: «Mă lepăd de tine, satană, şi de cinstirea ta, şi de slujirea ta şi mă unesc cu tine, Hristoase!» Fără cugetarea aceasta niciodată să nu ieşi din casă. Aceasta să-ţi fie toiag, aceasta armă, aceasta cetate de apărare, şi împreună cu aceste cuvinte fă şi semnul crucii pe fruntea ta. Că aşa, de te vei întrarma pretutindeni, nu numai om, ci chiar diavolul de te va întâlni, nu va putea să te vatăme pe tine" (*Hristoitia*, p. 316-317).

144. Cum pot creştinii să se izbăvească de vrăjitorii şi de tot felul de farmece izvodite de diavolul?

Cel ce crede cu tărie în Dumnezeu, cel ce se roagă neîncetat lui Dumnezeu şi aleargă regulat la Sfânta Biserică, nu va cere niciodată ajutorul diavolului şi al vrăjitorilor, care sunt vrăjmaşii lui Dumnezeu.

Deci, cei ce au credinţă tare în Dumnezeu, să-I ceară neîncetat ajutorul. Iar cei slabi în credinţă, care au cerut vreodată ajutorul vrăjitorilor, dacă vor să se mântuiască, mai întâi să se spovedească de acest păcat şi să ceară canon. Apoi, să nu mai apeleze la ajutorul satanei în orice nevoie ar fi, ci numai la Dumnezeu să alerge. Apoi să se roage cât mai mult cu rugăciuni şi lacrimi din inimă (Deut. 4, 29; Ps. 118, 58; Ier. 29, 13) şi aşa cu răbdare şi cu credinţă se vor izbăvi de vrăji şi vor primi darul Duhului Sfânt.

145. Ce sunt visurile şi vedeniile, care este deosebirea între ele şi de câte feluri sunt?

Vă răspund cu cuvintele Sfântului Ioan Scărarul, care zice: „Visul este mişcarea minţii în vremea nemişcării trupului. Iar nălucirea (vedenia falsă) este amăgirea ochilor, când doarme cugetarea. Nălucirea este ieşirea minţii când trupul veghează. Nălucirea este o vedere a ceva fără ipostas (nereal) " (*Filocalia* vol. IX, Cuv. 3, p. 75) Iată dar ce sunt visele şi vedeniile. Ele sunt de două feluri: vise şi vedenii bune şi rele. Iar deosebirea dintre ele este aceasta:

Visele şi vedeniile bune sunt de la Dumnezeu, prin care se descoperă voia Lui cea mare, numai la cei ce sunt cu totul desăvârşiţi şi sfinţi şi care fac poruncile Lui, precum a fost dreptul Iosif, căruia i s-a arătat Arhanghelul Gavriil în vis, poruncindu-i să fugă cu Pruncul Iisus şi cu Fecioara Maria în Egipt. Visele bune vin de la îngeri şi ne amintesc de moarte şi de osândă, iar după ce ne deşteptăm, ne îndeamnă la rugăciune şi la pocăinţă. Dimpotrivă, visele şi nălucirile rele sunt de la diavoli, prefăcuţi în îngeri de lumină sau în sfinţi, care ne amăgesc în somn că suntem buni şi vrednici de rai; iar după ce ne deşteptăm „ne scufundă în mândrie şi în bucurie" (*Filocalia* vol. IX, Cuv. 3, p. 76).

146. Este păcat să creadă creştinii în vise şi vedenii?

Spune Sfântul Ioan Scărarul că „cel ce crede în vise, este asemenea celui ce aleargă după umbra sa şi

încearcă s-o prindă". Tot el spune că „diavolii slavei deşarte sunt în visuri prooroci. Ei închipuiesc, ca nişte vicleni, cele viitoare şi ni le vestesc mai dinainte. Iar dacă se împlinesc vedeniile ne minunăm şi ne mândrim cu gândul, ca şi cum am avea darul înainte-vederii (proorociei). Cei ce ascultă de diavolul, aceştia s-au făcut adeseori prooroci mincinoşi". Şi mai departe zice: „Diavolii nu ştiu nimic din cele viitoare, dintr-o cunoştinţă de mai înainte, căci şi doctorii pot să prevadă (văzând gravitatea bolii) şi să ne spună moartea de mai înainte". Apoi încheie, zicând: „Când începem să credem în visele diavolilor, ei îşi bat joc de noi, chiar şi când suntem treji. Cel ce crede visurilor şi nălucirilor din somn este cu totul necercat. Iar cel ce nu crede nici unora este filosof" (*Filocalia*, vol. IX, Cuv. 3, p. 76).

Deci, este păcat să credem în visuri şi în vedenii, că prin acestea ne amăgesc foarte uşor diavolii şi ne aruncă în păcatul cel cumplit al mândriei şi al slavei deşarte, când omul se încrede în sine mai mult decât în cuvântul lui Dumnezeu. Cu acest meşteşug ispititor, diavolul a amăgit pe mulţi creştini şi călugări, aruncându-i apoi în prăpastia pierzării. Iar dacă cineva are totuşi îndoială de visul sau vedenia sa, să se spovedească la duhovnic şi să-i ceară sfatul lui, că prin duhovnic grăieşte Dumnezeu.

147. Din câte pricini se înşeală oamenii de vedenii şi de visuri deşarte?

Din şapte pricini se înşală creştinii de vedenii şi visuri, ca şi cum ar fi de la Dumnezeu, şi anume: din mândrie; din slavă deşartă, care este prima fiică a mândriei; din cauza minţii slabe şi neiscusite a creştinilor; din cauza râvnei nesocotite a unor creştini, care se roagă şi postesc mult ca să aibă vedenii, de care spune Sfântul Isaac Sirul: „Cu mare boală boleşte cel ce are râvna cea rea" (*Filocalia*, vol. X, Cuv. 58). A cincea pricină a amăgirii prin vedenii şi visuri este neascultarea de duhovnici şi îndărătnicia unor credincioşi, mai ales a celor mândri, din care cauză uşor sunt vânaţi de diavolul; a şasea pricină vine din cauza vieţii de sine ascunse a unora şi din nemărturisirea curată a gândurilor la duhovnic. Iar ultima pricină prin care se înşală creştinii cu visuri şi vedenii mincinoase este necunoştinţa de sine şi lipsa de citire a Sfintei Scripturi şi a Sfinţilor Părinţi.

Despre acestea spune şi înţeleptul Sirah, zicând: „Visurile cele rele sunt deşertăciune, ca vrăjile şi descântecele, şi pe mulţi visurile i-au înşelat şi au căzut toţi cei ce au nădăjduit într-însele" (Sirah 34, 1-7). Cel ce crede lesne în visuri şi în vedenii, fără multă cercetare şi sfat, să se canonisească la fel cu cei ce merg la vrăji şi descântece, adică până la 7 ani să se oprească de la Sfânta Împărtăşanie.

CUPRINS

Tehnoredactare computerizată
la Sfânta Mănăstire Sihăstria

Tipărită la Tipografia Mitropolitană Trinitas
în colaborare cu

MULTIPRINT

Tipografia MULTIPRINT S.A.
str. Bucium nr. 34, Iași - 700265
Tel: 0232-211225, 236388, Fax: 0232-211252

